

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

На правах рукопису

МЕЛЬНИЧУК МАРИНА АНАТОЛІЇВНА

УДК 351.74:340.12 (477)

**ПРАВОВІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА
МІЛІЦІЇ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ**

12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

**Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Науковий керівник
Гусарєв Станіслав Дмитрович,
доктор юридичних наук, професор

Київ – 2015

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 Теоретико-методологічні засади вітчизняних досліджень діяльності міліції	11
1.1 Стан дослідження проблематики діяльності міліції в контексті соціального партнерства	11
1.2 Методологічні засади досліджень взаємодії міліції з іншими суб'єктами партнерських відносин.....	30
Висновки до розділу 1	50
РОЗДІЛ 2 Структурно-функціональна характеристика соціального партнерства за участю міліції	52
2.1 Поняття, структура та види соціального партнерства за участю міліції	52
2.2 Міліція як суб'єкт соціального партнерства у правоохоронній сфері: функції та завдання	75
2.3 Принципи права як основоположні засади соціального партнерства міліції	95
Висновки до розділу 2	113
РОЗДІЛ 3 Основні напрями удосконалення діяльності міліції як суб'єкта соціального партнерства	116
3.1 Трансформаційні тенденції у правовій системі України та їх вплив на партнерські відносини за участю міліції	116
3.2 Удосконалення партнерських відносин міліції з громадянським суспільством в контексті позитивного досвіду зарубіжних країн.....	138
Висновки до розділу 3	158
ВИСНОВКИ	161
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	165
ДОДАТКИ	189

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВРУ	Верховна Рада України
КМУ	Кабінет Міністрів України
МВС	Міністерство внутрішніх справ України
ОВС	Органи внутрішніх справ
ОМС	Органи місцевого самоврядування
ДНД	Добровільна народна дружина
ЗМІ	Засоби масової інформації
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс
УМВС	Управління міністерства внутрішніх справ
СР	Community Policing

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогодні стратегічним напрямом державної політики в Україні є створення сприятливих умов для розвитку громадянського суспільства, запровадження ефективного механізму взаємодії його інститутів з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на засадах партнерства, а також забезпечення належного громадського контролю за діяльністю влади.

В умовах розвитку громадянського суспільства особливої актуальності набуває проблема налагодження ефективного соціального партнерства міліції з громадськими та державними інститутами для забезпечення ефективного функціонування всієї правоохоронної сфери. Складна соціально-економічна ситуація в країні та низький рівень довіри населення до правоохоронних органів, що підтверджується результатами відповідних соціологічних опитувань, вимагає проведення системних змін у діяльності міліції, ґрунтовного пошуку нових ефективних заходів протидії правопорушенням в усіх сферах та вжиття дієвих заходів для підвищення престижності професії правоохоронця у суспільстві. З урахуванням зазначеного, разом з реалізацією головного завдання – охорони правопорядку, важливим аспектом в роботі міліції стає орієнтація на сервісний характер діяльності, надання соціальних послуг з метою максимального наближення до потреб громадян, перехід від декларацій щодо партнерства з населенням до реальних кроків у цьому напрямі. Саме тому однією з основних умов сучасного реформування Міністерства внутрішніх справ України у правоохоронне відомство європейського типу є якісне перетворення змісту його діяльності на засадах верховенства права, гуманізму, справедливості, соціального партнерства тощо.

Проблемам взаємодії держави та громадянського суспільства, теорії і практики соціального партнерства присвячена значна кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених у таких сферах наукового знання, як правознавство (В. В. Копейчиков, С. Д. Гусарєв, А. М. Колодій, О. Д. Тихомиров,

Є. О. Гіда, Ю. А. Ведерніков, А. Ю. Олійник, О. Ф. Скакун), політологія (З. В. Балабаєва, С. М. Наумкіна, Д. В. Неліпа), соціологія (В. Г. Городяненко, В. І. Жуков, В. А. Скуратівський, Н. В. Балабанова, В. Є. Пилипенко, Г. В. Дворецька); державне управління (П. І. Надолішній, В. Ф. Мартиненко, Н. Р. Нижник, В. В. Токовенко, Н. В. Піроженко), економіка (Г. А. Трунова, В. Л. Ясінський) тощо.

Що ж стосується безпосередньо партнерства міліції з різними соціальними суб'єктами, то це питання досліджували у своїх працях О.М. Бандурка, В. О. Соболев, О. Н. Ярмиш, В. К. Колпаков, Ю. Ф. Кравченко, О. В. Джафарова, О. О. Лазаренко та інші науковці й практичні працівники органів внутрішніх справ.

Проте на сьогодні недостатньо дослідженими залишаються питання соціального партнерства міліції з недержавними суб'єктами, закріплення на законодавчому рівні форм, принципів партнерських відносин міліції з інститутами громадянського суспільства, подолання патерналістських засад взаємодії міліції з громадськістю. Окрім того, поза увагою дослідників залишаються питання організації соціального партнерства міліції з державними інституціями, його правового забезпечення та ролі у розв'язанні проблем правової охорони гарантованих конституцією прав та свобод. Зазначене свідчить про актуальність обраної теми дослідження та необхідність подальшого комплексного опрацювання правових, організаційних і наукових засад соціального партнерства міліції.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2015 року, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07.09.2011 № 942, Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук на 2009-2013 роки, затверджених спільним наказом Міністерства освіти і науки України та Національної академії наук України від 26.11.2009 № 1066/609,

Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на 2010-2015 роки, затвердженого наказом МВС України від 29.07.2010 № 347, а також Плану науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт НАВС на 2014-2015 роки. Тему дослідження затверджено рішенням Вченої ради НАВС від 29.03.2011 (протокол № 5), уточнено від 29.10.2013 (протокол № 28) та схвалено Національною академією правових наук України (реєстраційний № 196, 2011 р.).

Мета і задачі дослідження. Основною метою дослідження є комплексне осмислення та наукове опрацювання правових основ соціального партнерства міліції в умовах трансформації громадянського суспільства в Україні і відпрацювання на цій основі пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення як її діяльності у цілому, так і партнерських відносин з соціальними суб'єктами зокрема. Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких основних дослідницьких задач:

- охарактеризувати стан дослідження проблематики діяльності міліції в контексті соціального партнерства;
- визначити методологічні засади досліджень взаємодії міліції з іншими суб'єктами партнерських відносин;
- здійснити структурно-функціональну характеристику соціального партнерства міліції;
- встановити зміст поняття соціального партнерства міліції, його структуру та види;
- визначити функції та завдання міліції як суб'єкта соціального партнерства;
- розкрити принципи права як основоположні засади соціального партнерства міліції;
- проаналізувати трансформаційні тенденції у правовій системі України та їх вплив на партнерські відносини за участю міліції;
- висвітлити основні напрями удосконалення партнерських відносин міліції з громадянським суспільством у контексті позитивного досвіду зарубіжних

країн.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають за участю міліції у зв'язку зі здійсненням нею соціального партнерства з державними та громадськими інститутами.

Предмет дослідження – правові основи соціального партнерства міліції в умовах трансформації громадянського суспільства.

Методи дослідження. З огляду на поставлену мету та задачі в процесі дослідження використовувалися загальнонаукові, конкретно-наукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: діалектичний, діяльнісний, аксіологічний, порівняльно-правовий, формально-юридичний, структурно-функціональний тощо.

Застосування *діалектичного* методу пізнання соціального партнерства дало змогу встановити особливості теоретико-методологічної основи дослідження, зміст і специфіку поняття «соціального партнерства міліції» (підрозділ 2.1). Використання *логічних* методів сприяло визначенню принципів, функцій, завдань, форм та видів соціального партнерства міліції (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3). *Діяльнісний* метод допоміг проаналізувати, наскільки ефективною є спільна діяльність міліції з іншими суб'єктами при розв'язанні завдань, що перед ними стоять (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2). *Аксіологічний метод* сприяв визначенню ціннісної якості соціального партнерства міліції з іншими суб'єктами у правоохоронній сфері (підрозділ 3.1). Завдяки *порівняльно-правовому* методу визначено позитивні напрацювання правоохоронних систем зарубіжних країн у напрямі запровадження партнерських зв'язків поліції з громадськістю (підрозділи 1.1, 3.2). *Формально-юридичний* метод застосовувався при визначенні окремих понять шляхом виокремлення низки характерних ознак явища та формулювання визначення до них (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1). *Структурно-функціональний* – дозволив охарактеризувати структуру соціального партнерства міліції, визначити функціональне призначення структурних елементів (підрозділ 2.1).

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційна робота є одним із перших у вітчизняній теорії держави та права комплексним науковим

дослідженням правових основ соціального партнерства міліції в умовах трансформації громадянського суспільства. Дисертантом концептуально обґрунтовано теоретичні і практичні рекомендації, сформульовано низку понять, основних положень, що мають характер наукової новизни, зокрема:

вперше:

- сформульовано та введено у науковий ужиток поняття «соціальне партнерство міліції» як суспільно важливі, злагоджені взаємовідносини міліції із соціальними суб'єктами, що ґрунтуються на взаєморозумінні й рівності учасників між собою, спрямовані на реалізацію соціальних потреб та інтересів у правоохоронній сфері, а також здійснення основних функцій міліції щодо підтримання правопорядку;

- виокремлено і проаналізовано структурні елементи соціального партнерства міліції як складові особливого напрямку діяльності, серед яких – об'єкти, суб'єкти, методи, принципи, форми, правова основа та мета (цілі);

- запропоновано класифікацію видів соціального партнерства міліції з іншими суб'єктами за такими критеріями: тривалість взаємодії (тривале та тимчасове), кількість сторін (просте та складне), ступінь конфіденційності (гласне і негласне), напрями дії (стратегічне, оперативне і тактичне) тощо;

удосконалено:

- систему знань про міліцію як суб'єкта соціального партнерства із використанням функціональної характеристики її діяльності в умовах реформування органів внутрішніх справ та визначення таких закономірностей розвитку системи професійних завдань як диференціація та оптимізація;

- наукове розуміння правових засад соціального партнерства, до яких віднесено верховенство права, законність, гуманізм, справедливість, рівність, характеристику їх змісту та форми прояву;

дістало подальший розвиток:

- уявлення щодо стану розробленості та існуючої методологічної бази досліджень наукової проблематики взаємодії міліції з іншими суб'єктами партнерських відносин, у результаті чого зроблено висновок про існування

плюралізму наукових підходів у пізнанні соціального партнерства (соціологічний, структурно-функціональний, аксіологічний, гуманістичний, порівняльно-правовий, діяльнісний, історичний тощо) та доцільність використання комплексного підходу до вивчення зазначеного явища;

- характеристика трансформаційних тенденцій у правовій системі України (демократизація та гуманізація державної політики у сфері правопорядку; перехід від імперативного до диспозитивного методу правового регулювання; адаптація міжнародних стандартів до сфери функціонування органів державної влади; посилення ролі громадського контролю у державно-правовій дійсності тощо) та їх впливу на партнерські відносини за участю міліції;

- положення про можливість та доцільність використання позитивного зарубіжного досвіду для вдосконалення взаємодії міліції з іншими суб'єктами партнерських відносин у правоохоронній сфері.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертації положення, ідеї, висновки та пропозиції використовуються та можуть бути застосовані в:

- *науково-дослідній діяльності* – як теоретична основа для подальших досліджень, пов'язаних з удосконаленням діяльності міліції (акт впровадження НАВС від 05 березня 2015 р.) [додаток А];

- *практичній діяльності* – для здійснення профілактики правопорушень серед дітей, охорони громадського порядку тощо (акт впровадження Управління кримінальної міліції у справах дітей МВС України від 06 квітня 2015 р.) [додаток Б]; для зміцнення партнерських відносин служби дільничних інспекторів міліції з громадськістю (акт впровадження УМВС України в Житомирській області від 01 квітня 2015 р.) [додаток В];

- *навчальному процесі* – під час підготовки навчально-методичних матеріалів та викладання навчальних дисциплін «Теорія держави та права», «Юридична деонтологія», «Партнерство правоохоронних органів та суспільства» (акт впровадження НАВС від 27 березня 2015 р.) [додаток Г].

Апробація результатів дисертації. Апробація результатів дисертації.

Основні положення та висновки дисертації оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських та міжвузівських науково-практичних конференціях та семінарах: «Праворозуміння та правореалізація: від теорії до практики» (м. Київ, 7 червня 2011 р.), «Підготовка кадрів міліції (поліції): історія та сучасність» (м. Київ, 11 червня 2011 р.), «Розвиток державності та права в Україні: реалії сьогодення» (м. Одеса, 13-14 серпня 2011 р.), «Право та сучасне суспільство: реалії співвідношення» (м. Запоріжжя, 30 березня 2012 р.), «Основоположні принципи права як його ціннісні виміри» (м. Київ, 7 червня 2012 р.), «Держава і право в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (м. Дніпропетровськ, 31 березня 2013 р.), «Правова доктрина та юридична практика: досвід і перспективи розвитку» (м. Київ, 25 березня 2014 р.), «Актуальні питання конституційного розвитку незалежної України» (м. Київ, 25 лютого 2015 р.).

Публікації. Основні положення і висновки дисертаційної роботи відображено у тринадцяти наукових публікаціях, зокрема у п'яти наукових статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях, одну з яких надруковано в іноземному науковому виданні, та восьми тезах доповідей та повідомлень, опублікованих у збірниках наукових конференцій та семінарів.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВІТЧИЗНЯНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ

1.1 Стан дослідження проблематики діяльності міліції в контексті соціального партнерства

Трансформаційні процеси, що відбуваються на шляху до створення правової, демократичної, соціальної держави в Україні слід розглядати у тісному взаємозв'язку із процесами соціального розвитку. Адже проблема взаємовідносин держави і громадянського суспільства безпосередньо стосується стабільності та гармонізації усього українського суспільства.

Нині правоохоронній системі України притаманні такі негативні наслідки радянської держави як надмірна централізація, мілітаризація, бюрократизм і карально-репресивний характер службової діяльності. Ці недоліки характерні й для сучасної міліції, про що свідчить значна кількість скарг на її діяльність з боку населення та громадських організацій. Саме тому на сьогоднішній день в Україні відбувається активне реформування органів внутрішніх справ з метою приведення їх до стандартів європейських поліцейських структур. Аксіологічний аспект такого реформування заснований на тому, що державна служба в сучасних умовах має бути активним фактором державотворення, ефективного забезпечення державної політики, професійно та якісно надавати послуги населенню, а також активно сприяти розвитку громадянського суспільства.

Розвиток демократичних засад суспільства, налагодження і підтримка зв'язків міліції з місцевим населенням, що ґрунтуються на принципах довіри, взаєморозуміння і добропорядності, врахування громадської думки, а отже й верховенство права, відкритість влади, її тісна взаємодія із суспільством – є фундаментальними принципами демократії. Спільна діяльність міліції з громадськими організаціями, які беруть участь у боротьбі з правопорушеннями та

охороні громадського порядку на партнерських засадах, сприяє формуванню у свідомості населення України пріоритетності загальних інтересів, шанобливого ставлення людей до правових приписів, розвиває соціальну відповідальність громадян, яка є визначальним моментом становлення громадянського суспільства [14, с. 202].

Немає потреби доводити, що без деяких державних інститутів громадянське суспільство існувати не зможе. Одним із них, безперечно, залишається міліція. Ще Гегель бачив у системі громадянського суспільства функцію запобігання випадковостям, які існують в такій системі, а також забезпечення особистого інтересу, як і загального, за допомогою поліції та корпорації [1, с. 500].

Традиційно під поняттям громадянського суспільства вчені визначають організацію вільних і рівноправних індивідів, сім'ї, класів, інших соціальних груп і прошарків, кожному з яких держава забезпечує юридично рівні можливості бути власниками, користуватися свободами в процесі виробництва і розподілу матеріальних благ, мати надійний соціальний захист, брати участь в політичній та іншій сферах життєдіяльності людини [32, с. 58]. У громадянському суспільстві статус міліції можливо визначити як надану громадянським суспільством і закріплену в законах сукупність прав і обов'язків, необхідних міліції для забезпечення встановленого правопорядку, захисту прав і свобод громадян [1, с. 501].

У зв'язку зі змінами, які торкаються багатьох сфер суспільного життя, у тому числі правоохоронної, виникає необхідність узгодження інтересів різних соціальних груп, суспільства в цілому та державних структур, одним із шляхів досягнення якого є ствердження партнерських відносин.

Тільки в демократичній країні з розвиненим громадянським суспільством може бути досягнута гармонія у взаємовідносинах держави і суспільства, влади і громадян [68, с. 8].

За умови існування громадянського суспільства в правовій державі, остання гарантує захист та забезпечення здійснення прав, свобод, законних інтересів людини і громадянина. Охорона суспільних відносин, можливостей, інтересів і

потреб людини і громадянина від протиправних посягань здійснюється відповідними правоохоронними структурами, до числа яких входить і міліція. Значну роль в правоохоронній діяльності міліції відіграє соціальне партнерство, яке передбачає налагодження стійких, тривалих та ефективних взаємовідносин з різними соціальними суб'єктами на засадах рівності, добровільності, поваги один до одного, взаємодопомоги тощо.

Проблематиці діяльності міліції в контексті партнерства присвячено багато праць вітчизняних дослідників, зокрема: О. М. Бандурки, В. В. Соболева, О. Н. Ярмиша, Р. А. Калюжного, В. К. Колпакова, Ю. Ф. Кравченка, О. В. Кузьменко, Н. Р. Нижник, О. В. Джафарової, О. О. Лазаренка та інших учених й практиків-правоохоронців. Загальноприйнятим у науковому товаристві є розгляд партнерства міліції лише із населенням, а от поняття соціального партнерства, наявність соціальних партнерських зв'язків міліції з іншими соціальними суб'єктами, зокрема державними, або взагалі не вживається, або зустрічається вкрай рідко, що власне і обумовлює потребу більш широкого дослідження соціальних партнерських відносин за участю міліції.

У цілому проблема зміцнення правопорядку і законності в державі пов'язана як із діяльністю державних органів, так і суб'єктів громадянського суспільства, саме тому їх тісна взаємодія є невід'ємною складовою на шляху до вирішення зазначеного питання.

Оскільки поняття «соціальне партнерство» міліції майже не вживається у наукових джерелах, це зумовлює необхідність його семантичного визначення. Так, Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає термін «соціальне» як пов'язане із життям та стосунками людей у суспільстві; породжене умовами суспільного життя, певного середовища; здійснюване у суспільстві. Термін «партнерство» розглядається як узгоджені, злагоджені дії учасників спільної справи; взаємні відносини, контакти держав, громадських угруповань, підприємств і т. ін., оснований на взаємовигідності та рівноправності [18, с. 708, 1164]. Отже, смислове значення словосполучення «соціальне партнерство» полягає у спільній діяльності соціальних суб'єктів, заснованій на взаємовигідності

та рівноправності учасників між собою, а також спрямований на узгодження інтересів й вирішення проблем у певній сфері.

Аналізуючи основні підходи до визначення ідеї соціального партнерства у сучасному державно-правовому полі, перш за все, слід вказати на розмаїття визначень та велику кількість галузей, в яких це поняття використовується.

На державному рівні поняття соціального партнерства вперше було визначено як принцип взаємодії влади та громадян. Так, до 2012 року діяла схвалена розпорядженням КМУ від 21 листопада 2007 року № 1035-р Концепція сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства, яка закріплювала основні принципи взаємодії органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства, серед яких: взаємовідповідальність, забезпечення рівних можливостей, відкритість та прозорість, наявність ефективного механізму налагодження комунікацій з громадськістю, невтручання у діяльність суб'єктів, ефективність процесу взаємодії, наявність роз'яснювальної роботи та ін. Проте першим і водночас ґрунтовним принципом було визначено соціальне партнерство, під яким розумілось налагодження конструктивної взаємодії органів виконавчої влади, зазначених інститутів і суб'єктів господарювання для вирішення питань державного управління і суспільного життя [67]. Однак зазначені положення мали виключно декларативний характер та не були втілені достатньою мірою у практичну діяльність. У подальшому ці вихідні положення відобразились у Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергових заходах щодо її реалізації, затвердженій Указом Президента України від 24 березня 2012 року № 212/2012.

Власне текстуальне закріплення принципу соціального партнерства взаємодії органів державної влади (у т.ч. міліції) та інститутів громадянського суспільства у нормі права надає йому більше нормативно-регулятивної сили, оскільки будучи зафіксованим у праві, принцип соціального партнерства набуває значення загального правила поведінки, що має загальнообов'язковий державно-владний характер.

Якщо розглядати органи внутрішніх справ як представника державної влади

і населення як елемент громадянського суспільства, то соціальне партнерство між ними передбачатиме конструктивну взаємодію у спільній правоохоронній діяльності з метою охорони суспільних відносин, певних можливостей, інтересів і потреб людини і громадянина від правопорушень.

Налагодження дієвого соціального партнерства між громадянським суспільством та владою сприяє: по-перше, не лише удосконаленню і розвитку потенціалу державного управління, але й ефективнішому здійсненню ним його завдань; по-друге, стимуляції розвитку і становлення самого громадянського суспільства [96, с. 53]. На прикладі міліції можна стверджувати, що, з одного боку, завдяки партнерським відносинам з різними суб'єктами громадянського суспільства вона більш ефективніше здатна виконувати покладені на неї завдання, формувати свій позитивний образ, а з іншого – власне й сама громадськість бере участь в правоохоронній діяльності, що свідчить про належну правову культуру, небайдужість до протиправних діянь та готовність надавати допомогу на шляху до захисту прав, свобод та законних інтересів громадян.

Соціальне партнерство як понятійний елемент правознавства – категорія відносно розроблена. Проблемам взаємодії держави та громадянського суспільства, теорії і практики соціального партнерства присвячена значна кількість наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених у різних сферах наукового знання – правознавстві, політології, соціології, адміністративного, трудового права тощо. Різноманітні визначення розкривають ту сторону соціального партнерства, що представляє інтерес для дослідника, який вирішує конкретну проблему.

Традиційно науковці трактують соціальне партнерство у вузькому, широкому та найширшому значеннях.

У вузькому значенні – це партнерські відносини у соціально-трудовій сфері. Так, Г. А. Трунова під соціальним партнерством пропонує розуміти систему врегульованих нормами права відносин, зв'язків між найманими працівниками в особі професійних спілок та інших уповноважених представників трудового колективу з одного боку, та роботодавцями (організаціями роботодавців чи їх

об'єднаннями) – з другого, а також державою в особі органів державної виконавчої влади та/або органами місцевого самоврядування як партнерів у процесі реалізації соціально-економічних прав та інтересів сторін соціального партнерства [166, с. 8]. Дещо схоже визначення пропонує Д. В. Неліпа, який визначає соціальне партнерство як систему інститутів і механізмів, а також відносин і зв'язків, що підтримують баланс інтересів роботодавців і найманих працівників та сприяють досягненню ними взаємоприйнятних рішень як між собою, так і з державою заради реалізації власних корпоративних і загальносуспільних цілей [94, с. 13].

Між тим стаття 1 Модельного закону про соціальне партнерство, прийнятого Міжпарламентською Асамблеєю країн-учасниць СНД (Постанова № 27-14 від 16 листопада 2006 року) висвітлює зазначений процес як взаємодію органів державної влади, об'єднань роботодавців і профспілок у визначенні та втіленні в життя узгодженої соціально-економічної політики в галузі трудових відносин, а також двосторонні відносини між роботодавцями та профспілками, спрямовані на забезпечення узгодження їх інтересів у порядку, визначеному законодавством [88].

Наведені вище визначення торкаються соціального партнерства лише у сфері трудових відносин, автори не дають узагальненого поняття цьому явищу, оскільки з розвитком суспільства проблема соціального партнерства виходить далеко за межі соціально-трудова відносин, швидко переростаючи в інші сфери суспільного життя – правоохоронну, політичну, військову, духовну та інші.

У широкому значенні – це партнерство соціальних груп; міжсекторна взаємодія між третім сектором (недержавні організації), державою і бізнесом. І. Спасибо-Фатєєва стверджує, що партнери – це особи, які зацікавлені у співробітництві між собою та, які або взагалі неспроможні здійснювати певну діяльність окремо, або, якщо це й можливо, ступінь ефективності спільної діяльності на партнерських засадах значно вищий. Крім того, партнерство припускає важливий особистий зв'язок осіб, які можуть покладатися один на одного, взаємозамінювати один одного, тобто між ними складаються відносини

особистої довіри [148, с. 4]. Іншим баченням соціального партнерства є реально сформована система відносин між класами, соціальними групами і верствами, у якій пріоритет належить загальнонаціональній згоді, недопущенні того, щоб різні соціальні групи суспільства виснажували себе у взаємній боротьбі [46, с. 167]. Таке широке бачення соціального партнерства найбільш вдало підходить до сфери діяльності міліції, оскільки в даному випадку загальнонаціональним пріоритетом є охорона життя, здоров'я, честі, гідності людини від протиправних посягань, ступінь ефективності здійснення якої при спільній діяльності на партнерських засадах з іншими суб'єктами значно вищий. При цьому відносини будуються на принципах рівності та довіри.

У найширшому значенні соціальне партнерство визначається як процес формування соціальної держави, досягнення суспільного діалогу, злагоди, передумовою та механізмом досягнення соціальної солідарності в суспільстві. Так, М. М. Кононенко розглядає соціальне партнерство не тільки як тип соціальної взаємодії та соціального управління, але й як механізм його розвитку. Соціальне партнерство стає однією з відносно нових технологій управління. У сучасних умовах під час постановки завдань соціально-економічного розвитку суспільства та оцінки досягнутих результатів основоположними стають критерії відтворення людського потенціалу та участі громадян у державному управлінні [65]. Соціальне партнерство – це взаємозумовленість інтересів різних груп соціально розділеного суспільства з метою досягнення політичної стабільності. Як суспільне явище соціальне партнерство тісно пов'язане зі здійсненням влади в державі [46, с. 169]. На сьогоднішній день соціальне партнерство є одним із пріоритетних напрямів у багатьох сферах суспільного життя, у тому числі й правоохоронній.

Усі наведені вище визначення поєднують у собі єдине значення соціального партнерства, яке полягає у тому, що воно є механізмом узгодження інтересів різних соціальних суб'єктів, своєрідним каталізатором для досягнення спільних завдань та вирішення наявних проблем. Слушною є думка авторів, які зазначають, що ступінь ефективності спільної діяльності на партнерських засадах значно

вищий. Зокрема, яскравим прикладом є діяльність міліції, котра на засадах соціального партнерства з різними суб'єктами державного та недержавного характеру діяльності значно ефективніше реалізовує свої завдання правоохоронної спрямованості. Саме тому соціальне партнерство і як принцип взаємодії, і як власне специфічна її форма набуло особливої актуальності та важливості у правоохоронній сфері.

Розкрити суть соціального партнерства у контексті діяльності міліції видається можливим, якщо охарактеризувати поняття взаємодії і на підставі цього визначити соціальну взаємодію, суб'єктів взаємодії, а в результаті – окреслити можливе коло суб'єктів соціального партнерства за участю міліції.

Філософська суть взаємодії характеризується тим, що задля того, аби розкрити усі властивості явища, необхідно виявити закономірності її взаємодії з іншими явищами. Взаємодія є філософською категорією, що відображає процеси впливу об'єктів один на одного, їх взаємну обумовленість і породження одним об'єктом іншого [171, с. 74].

Для упорядкування різноманітних поглядів щодо визначення поняття взаємодії слід виділити декілька основних груп відповідно до тих ознак, якими науковці керуються при його визначенні.

Перша група дослідників акцентує увагу на причинній залежності дій суб'єктів взаємодії. Так, Н. П. Осипова, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова пропонують розглядати поняття взаємодії як систему взаємозумовлених соціальних дій, пов'язаних циклічною причинною залежністю, за якої дії одного суб'єкта є у той же час причиною та наслідком відповідних дій інших суб'єктів. Можна сказати, що кожна соціальну дію спричинює попередня соціальна дія та водночас вона є причиною наступних дій [147, с. 30-31]. Це означає, що при здійсненні соціальних дій велике значення має система взаємних очікувань суб'єктів взаємодії, і в разі сталої взаємодії очікування теж набувають сталого характеру, що формує в результаті тривалі, самостійні зв'язки – соціальні відносини. У свою чергу В. І. Московець обґрунтовує власні бачення соціальної взаємодії як системи, що знаходиться в стані рівноваги, яка поступово порушується і відновлюється, та в

основі якої лежать логічні (раціональні) і нелогічні (емоційні) дії сторін, а також відбувається зіткнення різноманітних інтересів взаємодіючих сторін [89, с. 9]. Як стверджує В. Г. Городяненко, соціальне явище чи процес виникають тоді, коли поведінка індивіда зумовлюється поведінкою іншого індивіда або групи (спільноти) незалежно від їх фізичної присутності. Саме в процесі взаємодії індивіди, спільноти впливають один на одного, сприяють інтегруванню певних ознак суспільних відносин [146, с. 20].

Друга група дослідників розглядає взаємодію як узгоджену за цілями, інтересами та можливостями діяльність. Так, О. В. Джафарова обґрунтовує взаємне використання можливостей суб'єктів у взаємодії органів внутрішніх справ з населенням для досягнення власних цілей. У результаті така взаємодія виникає тоді, коли є спільна ціль і виявляється не тільки в безперервному впливі один на одного, а й у використанні взаємодіючими сторонами можливостей один одного для досягнення власних цілей [35, с. 16].

У свою чергу А. М. Подоляка під взаємодією розуміє погоджену діяльність різних суб'єктів щодо реалізації спільних дій, спрямованих на виконання завдань та досягнення загальних цілей правоохоронної діяльності [113, с. 339]. На думку В. К. Колпакова, взаємодія полягає у наявності між міліцією і громадськістю стійких контактів, котрі виникають і розвиваються на основі загальних інтересів, в цілях боротьби з правопорушеннями, укріплення громадського порядку і громадської безпеки [61, с. 7].

Узагальнене поняття взаємодії у сфері діяльності міліції наводить В. О. Малюткін, згідно з яким взаємодія у попередженні злочинів – це заснована на законах та підзаконних актах, узгоджена за метою, часом та місцем діяльність рівноправних структурних підрозділів і служб щодо спільного розв'язання ними задач профілактики злочинів шляхом найбільш доцільного поєднання методів і засобів, властивих цим органам [82, с. 52].

Доцільно також визначити думку О. М. Ключова, який ознак механізму взаємодії органів внутрішніх справ на регіональному рівні відносить такі:

- організація і виконання державних функцій в різних сферах життєдіяльності суспільства;
- наявність складної системи сумісних дій, що утворюють структурну побудову;
- створення його для цілеспрямованого впливу на суспільні відносини та їх удосконалення;
- розроблення механізму взаємодії має два взаємопов'язаних аспекти: структурно-організаційний і структурно-функціональний;
- структурна побудова і вплив механізму взаємодії на суспільні відносини здійснюється як на правовій, так і на не правовій (організаційній) основі;
- реалізація відповідно до своїх цілей волі й інтересу усіх суб'єктів взаємодії [51, с. 12].

Водночас партнерство можна розглядати як найвищу форму взаємодії, яка передбачає особливу позицію суб'єктів. Перш за все, це розвинута партнерська свідомість, що передбачає здатність кожної сторони одночасно зберігати власну гідність і усвідомлювати власну роль за виконання спільних завдань.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що єдиним партнером міліції у боротьбі зі злочинністю є народ. З іншого боку, якщо розглянути соціальне партнерство як специфічну форму соціальної взаємодії, то можна виділити окрім громадськості й інших соціальних суб'єктів. Для цього слід дати узагальнену характеристику понять, таких як: соціальна структура суспільства → соціальні відносини → суб'єкти соціальних відносин → суб'єкти соціального партнерства. Під поняттям соціальної структури суспільства слід розуміти ієрархічно упорядковану сукупність індивідів, соціальних груп, спільнот, організацій, інститутів, об'єднаних стійкими зв'язками і відносинами [146, с. 139]. Отже, до соціальної структури суспільства належать індивіди, соціальні групи, спільноти, організації та інститути. Перейдемо до більш детальної характеристики цих понять.

Соціальна структура суспільства репрезентована, перш за все, соціальними групами. *Соціальна група* – це сукупність людей, які об'єднані будь-якою ознакою (спільним простором, діяльністю, економічними, демографічними,

психологічними та іншими характеристиками), взаємодіють у певний спосіб на основі взаємовизнаних очікувань [34, с. 129]. У соціальні групи люди об'єднуються на підставі спільних соціальних інтересів, а також за специфікою праці, фахом, віком, освітою, статтю, місцем проживання і т.п. Так, у правоохоронній сфері функціонують різні правозахисні групи, громадські об'єднання з охорони громадського порядку і державного кордону, які за родом своєї діяльності тісно взаємодіють із органами внутрішніх справ.

Особливим рівнем організації суспільства є *соціальні спільноти*, під якими розуміють певні сукупності індивідів, котрі характеризуються відносною цілісністю, самостійністю соціальних дій суб'єктів, мають певний кількісний склад, достатньо міцні зв'язки, виконують ту чи іншу спільну діяльність. Прикладами спільнот є народи, нації, класи і т.п.

Соціальні організації та інститути. Так, Н. П. Осипова, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова розглядають соціальну організацію як цілісну функціонально-цільову систему, яка має притаманну їй соціальну структуру, свої функції та ієрархізовану взаємодію між індивідами, групами та структурними підрозділами, створену для задоволення суспільних потреб індивідів та всього суспільства. Зазначена група авторів також дає своє визначення соціальних інститутів – це специфічні утворення, що забезпечують відносну стійкість зв'язків і відносин у межах соціальної організації суспільства, історично обумовлені форми організації та регулювання суспільного життя [147, с. 70, 79].

Соціальні інститути як стійкі форми організації спільної діяльності людей класифікуються за різними критеріями, одним із яких є критерій цілей (змістових завдань) і сфери дії. У цьому напрямі В. Г. Городяненко виокремлює економічні, політичні, культурні, виховні, соціальні комплекси інститутів:

- економічні (власність, гроші, банки, господарські об'єднання різного типу) – забезпечують виробництво і розподіл суспільного багатства, регулюють грошовий обіг;

- політичні (держава, Верховна Рада, суд, прокуратура) – пов’язані з встановленням, виконанням і підтриманням певної форми політичної влади, збереженням і відтворенням ідеологічних цінностей;
- культурні та виховні (наука, освіта, сім’я, релігія, різні творчі установи) сприяють засвоєнню і відтворенню культурних, соціальних цінностей, соціалізації індивідів;
- соціальні – організовують добровільні об’єднання, регулюють повсякденну соціальну поведінку людей, міжособистісні стосунки [146, с. 191].

Ураховуючи розглянуту вище соціальну структуру суспільства та поняття соціальної взаємодії слід зазначити, що складові соціальної організації суспільства, здійснюючи погоджені спільні дії задля реалізації поставлених завдань, формують стійкі соціальні відносини, які відбивають становище окремих суб’єктів у суспільстві. Оскільки соціальне партнерство (співробітництво) є формою або різновидом соціальної взаємодії, то відповідно і суб’єктами такого партнерства можуть виступати ті ж соціальні елементи (індивіди, соціальні групи, соціальні організації, соціальні інститути). Враховуючи таку класифікацію варто підкреслити, що міліцію, як державний орган, за сферою дії слід віднести до групи політичних інститутів як різновиду соціальних інститутів. Таким чином, міліція може мати партнерські взаємозв’язки з іншими різновидами соціальних інститутів, зокрема з культурними (виховними), економічними, політичними, соціальними та ін.

Слід зазначити, що все ж таки загальноприйнятим в науковій літературі вважається партнерство міліції з населенням.

Відомо, що міліція в Україні виконує широке коло завдань та функцій щодо захисту прав і свобод громадян, забезпечення правопорядку, попередження і припинення правопорушень, тому від удосконалення її правоохоронної діяльності значною мірою залежить зміцнення законності і правопорядку в країні [62, с. 3].

Забезпечення особистої безпеки громадян як одне із завдань міліції здійснюється через низку заходів у межах наданих повноважень, що реалізуються і спрямовані на попередження загрози життю, здоров’ю, честі, гідності та майну

громадян, що виникає в результаті протиправних дій чи бездіяльності з боку будь-кого. Захист порушених прав, свобод і законних інтересів громадян полягає у тому, що вони мають право звертатись до правоохоронних органів, а її представники, пересвідчившись у наявності фактів порушення, повинні вжити заходів щодо припинення протиправних дій, встановити і притягнути до відповідальності винних та забезпечити відновлення порушених прав і свобод громадян [2, с. 16].

Як показує практика, найчастіше громадяни готові лише викликати міліцію при порушенні громадського порядку, але виступати свідком або понятим, повідомляти про злочин, що готується, не мають наміру. Громадяни вважають, що забезпечення громадського порядку – насамперед справа міліції. Цей поширений громадський стереотип не враховує тієї обставини, що в демократичному суспільстві всі процеси судочинства насичені активною участю громадян, що є гарантією ефективної діяльності із розкриття злочинів і в той же час – гарантією дотримання прав людини. Отже, необхідною є цілеспрямована робота щодо формування відповідних уявлень у населення про власну активну роль у попередженні і розкритті злочинів. Відповідна роз'яснювальна робота може спиратися на досвід розвинутих країн, у яких інформування про правопорушення й осіб, які їх учинили, є для громадян природною справою [145, с. 5].

Тим часом О. М. Бандурка визначає явища, які обумовлюють необхідність встановлення партнерських відносин міліції і населення:

- 1) поділ суспільства на багатих і бідних, що призводить до утворення прошарку приватних власників з одного боку і значної частини безпритульних, які є носіями криміногенної поведінки – з іншого;
- 2) змінюється структура злочинності, яка стає все більш організованою і професійною;
- 3) загони громадської безпеки неспроможні забезпечити охорону громадського порядку, що зумовлює необхідність відродження традиційних форм участі громадськості в охороні громадського порядку та виникнення нових;
- 4) взаємодія міліції і населення стає формою соціального контролю за

діяльністю державних органів [8, с. 7].

Проте упродовж останніх років у нашій державі відбулися суттєві зміни практично в усіх сферах життя суспільства. Це призвело до виникнення ряду нових обставин, які визначають необхідність соціального партнерства міліції:

- 1) переорієнтація міліції з карально-репресивної стратегії на партнерство і соціальне обслуговування;
- 2) падіння суспільного рейтингу ОВС, відсутність довіри до правоохоронців, а також престижності такого роду діяльності в Україні;
- 3) для забезпечення прозорості роботи міліції необхідний контроль з боку громадськості;
- 4) партнерство сприяє більш активній участі громадян у правоохоронній діяльності, підвищенню їх правосвідомості та правової культури;
- 5) у суспільстві дедалі більше з'являються правозахисні та правоохоронні об'єднання, спільні цілі та діяльність яких слід поєднати з міліцією.

Розглядаючи партнерські відносини міліції з населенням, варто зазначити, що ефективне використання потенціалу громадськості може бути досягнуте, з одного боку, в результаті вірно організованої взаємодії на засадах закону, а з іншого – за допомогою зміцнення партнерських, шанобливих стосунків між правоохоронцями і громадянами, створення позитивного образу працівника міліції та підвищення рівня довіри населення до міліції [36, с. 3]. Позитивний імідж правоохоронців, починаючи з керівництва МВС і закінчуючи окремим працівником ОВС, є вагомим чинником і водночас необхідною умовою існування стійких та ефективних взаємозв'язків між міліцією та громадськістю.

Свого часу ідеї соціального партнерства міліції та населення були втілені у нормативно-правових актах, таких як: «Програма розвитку партнерських відносин між міліцією і населенням на 2000–2005 роки», затверджена рішенням колегії МВС України від 16 грудня 1999 року; «Програма формування позитивного іміджу міліції України на 2003–2007 роки», схвалена колегією МВС України 10 січня 2003 року; Комплексна програма вдосконалення роботи з кадрами та підвищення авторитету міліції на 1999-2005 роки та ін. Однак, аналізуючи

сьогоднішнє становище міліції у суспільстві, низький рівень її авторитету серед населення, можна дійти висновку, що ті проблемні питання діяльності міліції, які існували ще на початку 2000-х років не були вирішені, а, навпаки, набули ще більшого загострення сьогодні.

В основу реформи, що проводиться сьогодні в ОВС, покладено переорієнтацію з карально-репресивної стратегії на партнерство і соціальне обслуговування, наслідками чого слід очікувати зниження рівня суперечностей між населенням та нинішньою міліцією, підвищення рівня довіри до неї. Доцільним вбачається закріплення на законодавчому рівні завдань міліції щодо надання послуг населенню виключно на безоплатній основі, встановлення партнерських стосунків з громадськістю, формування довіри та позитивного іміджу міліції як органу державної влади. Тобто діяльність правоохоронних органів буде мати сервісний, так званий обслуговуючий характер.

Це значить, що міліція не повинна бути інструментом забезпечення інтересів держави, а, навпаки, має захищати законні права та інтереси конкретної особи, гарантувати людині безпечні умови життя, охороняти і забезпечувати громадський порядок, захищати власність від протиправних посягань. Водночас у процесі здійснення реформи міліції в Україні недостатньо обмежуватися тільки діями, що вживаються урядом. Нині міліція, як і інші державні органи, занадто віддалена від проблем людей. Пріоритетним напрямом діяльності правоохоронців найчастіше вважається розшук та затримання злочинців, а діяльність, пов'язана з попередженням злочинів, майже не проводиться [11, с. 149]. Також повинна мати місце підтримка інших соціальних суб'єктів в роботі міліції, зокрема державних установ та організацій. Така підтримка розглядається як партнерство, бо здійснюється не завдяки тиску чи механічним і тимчасовим кампаніям, а у процесі розгортання і здійснення довгострокових програм співробітництва.

Ряд основоположних ідей соціального партнерства за участю міліції знайшли своє нормативне закріплення завдяки правотворчій діяльності Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства внутрішніх справ України та ін. Так, Закон України «Про міліцію» [128] визначає концептуальні

засади сприяння державних органів, громадських об'єднань, службових осіб, трудових колективів, громадян в охороні громадського порядку і боротьбі зі злочинністю. Основні положення щодо участі громадян в охороні громадського порядку і державного кордону закріплює Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [130], Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо поліпшення діяльності органів внутрішніх справ та громадських формувань з охорони громадського порядку» [125]. Порядок проведення органами виконавчої влади консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики визначає Постанова КМУ від 3 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [126] тощо.

Безумовно, щоденна робота міліції так чи інакше пов'язана із життям, здоров'ям, честю, гідністю, особистою безпекою громадян і останні мають право знати про стан боротьби із злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності органу внутрішніх справ на відповідній території. Задля забезпечення реалізації цього права громадян прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо інформування керівниками правоохоронних органів громадськості про стан законності та заходи щодо її зміцнення» [122]. Зазначений нормативний акт передбачає заслуховування органами місцевого самоврядування інформації керівників органів внутрішніх справ про стан законності, боротьби зі злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території.

Слід зазначити, що діяльність міліції спрямована на забезпечення прав і свобод громадян, що є одним із вагомих чинників консолідації спільних зусиль правоохоронних органів, органів державної влади, місцевого самоврядування та громадськості на цьому шляху. Водночас існує низка причин недостатньої ефективності діяльності ОВС щодо забезпечення прав і свобод громадян, а саме:

- нестабільна економічна ситуація в країні;
- недоліки нормативно-правового забезпечення, що полягають у нечіткості, суперечливості, застарілості правових норм;

- низький рівень організаційно-управлінської діяльності з боку керівників;
- відсутність правової захищеності працівників ОВС;
- падіння суспільного рейтингу ОВС та престижності такого виду діяльності в державі;
- недбалість у виконанні посадових обов'язків, відсутність відповідної освіти або практичних навичок у роботі;
- невідповідність матеріально-технічного забезпечення реальним потребам практичних підрозділів ОВС тощо [38, с. 208].

Усі зазначені вище обставини є не лише прогалинами у діяльності органів внутрішніх справ, але й деструктивними чинниками у партнерських відносинах міліції, тому їх подолання стане ефективним механізмом забезпечення якісного функціонування усієї правоохоронної системи та налагодження соціального партнерства зокрема.

Як свідчить практика роботи міліції, вихідним критерієм ставлення населення до працівників міліції є саме відчуття правової захищеності, суспільний спокій, своєчасне припинення правопорушень та злочинів [1, с. 612]. Це підвищує авторитет міліції в очах населення, що також безумовно тільки зміцнює соціально важливі партнерські зв'язки між ними.

У той же час недостатньо дослідженою, на нашу думку, залишається проблема формування позитивного іміджу міліції в Україні, що є важливим чинником її плідного партнерства міліції з громадськістю, який формується шляхом здійснення правових, організаційно-управлінських та інших заходів на усіх рівнях діяльності ОВС, починаючи з конкретного працівника міліції і завершуючи керівництвом відомства у цілому.

Підтримуємо наукову точку зору В. В. Столбової, яка дає узагальнене поняття позитивного іміджу міліції як цілеспрямованого позитивного образу, враження, уявлення щодо окремого працівника міліції (зовнішнього вигляду, характеру дій, мови, темпераменту, інтелекту), органу внутрішніх справ, МВС загалом, якості виконуваних професійних завдань, функцій, з метою популяризації та створення позитивного стереотипу у масовій свідомості [151,

с. 179]. На жаль, зазначене поняття дає ідеалізоване уявлення про міліцію, що не у повній мірі співпадає з реальним станом справ у цьому напрямі.

Про низький рівень довіри населення до роботи міліції свідчить низка соціологічних досліджень, одним із яких є проведене у 2013 році соціологічною службою Центру Разумкова опитування щодо підтримки діяльності ОВС, яке показало, що 53.9 % опитуваних не підтримують роботу міліції та не бажають йти на співпрацю [175]. У будь-якому випадку зазначена ситуація потребує негайного вжиття дієвих заходів, починаючи з організаційних, нормативних, кадрових, фінансових змін у самій правоохоронній системі і завершуючи інформаційно-роз'яснювальною роботою у суспільстві.

Таким чином, проаналізувавши визначення соціального партнерства науковцями різних галузей знань, приходимо до висновку, що зазначене явище можна розглядати як основоположний принцип взаємодії органів державної влади та громадянського суспільства, а також як специфічну особливу форму взаємодії між різними соціальними суб'єктами для вирішення спільних цілей.

У правовій доктрині достатньо детально досліджувалася діяльність міліції у контексті партнерства лише із населенням, при цьому поняття, структура та види соціального партнерства міліції, його сфери та принципи, коло суб'єктів практично не досліджені. Виходячи із самої суті соціального партнерства, як соціально значущого, того, що відбувається у суспільстві, міліція як суб'єкт соціального партнерства може взаємодіяти й з іншими соціально важливими елементами суспільства, зокрема державними та недержавними структурами.

У зв'язку зі змінами, що торкнулися багатьох сфер життя суспільства, у тому числі й правоохоронної, виникають нові обставини, що зумовлюють необхідність ствердження соціальних партнерських відносин міліції з іншими суб'єктами державного і недержавного характеру. До цих обставин належить, насамперед, активне реформування органів внутрішніх справ з метою приведення їх до стандартів європейських поліцейських структур, а також переорієнтації міліції з карально-репресивної стратегії на партнерство і соціальне обслуговування. У першу чергу, це позитивно позначиться на діяльності самої

міліції, підвищить якість її роботи, а з іншого боку – залучення різних соціальних суб'єктів до правоохоронної сфери сприятиме зміцненню правової свідомості та правової культури громадян. Більш ґрунтовніше партнерські взаємовідносини міліції з різними соціальними суб'єктами будуть розкриті при характеристиці основних методологічних підходів до їх дослідження, якій і присвячено наступний підрозділ дисертації.

1.2 Методологічні засади досліджень взаємодії міліції з іншими суб'єктами партнерських відносин

Для того щоб отримати достовірні знання про природу, сутність, зміст соціального партнерства міліції, значення його як для держави, так і для суспільства у цілому, потрібен цілий арсенал логічно пов'язаних між собою теоретичних підходів та процедур. Загалом, дослідженню поняття методології привчено праці вчених різних галузей знань, оскільки без нього неможливим є дослідження будь-якого явища, у тому числі й соціального партнерства.

Так, група авторів, серед яких С. П. Щерба, В. К. Щедрін, О. А. Заглада поняття методології розуміють, як: по-перше, систематизовану сукупність підходів, способів, методів, прийомів та процедур, що застосовуються в процесі наукового пізнання та практичної діяльності для досягнення наперед визначеної мети; по-друге, галузь теоретичних знань, уявлень про сутність, форми, закони, порядок та умови застосування підходів, способів, методів, прийомів і процедур у процесі наукового пізнання та практичної діяльності [178, с. 188]. Отже, під методологічними засадами соціального партнерства, як найвищої форми взаємодії міліції з соціальними суб'єктами, слід розуміти сукупність методів і прийомів наукового пізнання зазначеного явища.

Доцільно зазначити, що в сучасній науці досить успішно працює багаторівнева концепція методологічного знання. Так, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов виділяють в рамках методології правознавства три рівні, на яких використовуються різні методи: філософський рівень (діалектичний і метафізичний, інтуїтивний, герменевтичний методи тощо), загальнонауковий (індукція і дедукція, аналогія і моделювання, абстрагування і класифікація, системний, синергетичний, соціологічний, психологічний тощо) та спеціально-юридичний (нормативно-аналітичний, догматичний, порівняльно-правовий та ін.) [170, с. 24, 25].

Аналіз вказаних вище рівнів наукового пізнання свідчить про необхідність

використання як загальнонаукових (філософських) методів, так і спеціальних, які притаманні юридичним наукам, оскільки саме такий комплексний підхід дозволить всебічно розкрити багатогранність явища взаємодії міліції з різними суб'єктами партнерських відносин.

Розкрити поняття методології дозволять її функції як основні напрями дії, які на підставі аналізу наукових методологічних джерел доцільно поділити на такі групи:

- визначальну – окреслюються способи здобуття наукових знань про об'єкт дослідження, а також особливий шлях, на якому досягається певна науково-дослідницька мета;

- інформаційну – забезпечує всебічність отримання інформації та введення нової інформації до фонду теорії науки щодо об'єкта дослідження, уточнення, збагачення, систематизацію термінів і понять у науці; створює систему наукової інформації, яка базується на об'єктивних фактах, і логіко-аналітичний інструмент наукового пізнання [71, с. 25].

Слід зазначити, що методологія сучасного правознавства містить значну кількість пізнавальних засобів, серед яких виокремлюються два найбільш поширених та вживаних методологічних підходи — позитивістський та природно-правовий, які й визначають подальшу методологію дослідження явищ державно-правової дійсності. Що стосується теорії права, то в ній виділяються три групи авторів-дослідників, а саме: до першої входять прихильники природно-правової школи, до другої — представники позитивізму, а до третьої — ті, хто відстоює плюралізм методологічних підходів, зумовлений самою багатогранною природою явища права [31, с. 161]. Саме ідеї авторів третьої групи, які засновані на багатоманітності методологічних підходів до визначення сутності явищ, що досліджуються, покладено в основу вивчення поняття соціального партнерства міліції.

Оскільки у попередньому підрозділі дисертації розглянуто соціальну структуру суспільства та визначено місце міліції як її структурного елемента, то першочергово, на нашу думку, необхідно розпочати характеристику категорії

партнерства саме крізь призму соціологічного підходу. Варто акцентувати увагу, що зазначена вище форма взаємодії є соціальним явищем, оскільки вона пов'язана із життям та стосунками людей у суспільстві, породжується умовами суспільного життя, певного середовища і безпосередньо здійснюється у соціумі. Міліція є важливим не тільки політичним і юридичним, а й соціальним інститутом, якому належить важлива роль у соціальному контролі та соціальному регулюванні. Її діяльність не може бути глибоко і всебічно вивчена поза зв'язком із суспільством як соціальною системою, тобто поза соціальними зв'язками.

На думку Н. П. Осипової, соціологічний підхід у дослідженні права передбачає вивчення юридичних явищ у трьох основних напрямках, а саме:

- соціальна обумовленість права, його інститутів і норм, закономірності впливу на право всієї системи матеріальних і духовних чинників;
- соціальний механізм дії права в суспільстві, закономірності впливу права та правозастосовної діяльності на різні сторони соціального життя;
- соціальна ефективність дії права, його інститутів і норм у регулюванні суспільних відносин [147, с. 334].

Аналізуючи зазначене, можна стверджувати, що соціологічний підхід розкриває соціальну обумовленість явища партнерства міліції у суспільстві, механізм його впливу на правоохоронну сферу, ефективність у забезпеченні громадського порядку, протидії злочинності та захисті інтересів громадян і держави у цілому.

Цілком зрозуміло, що у процесі реалізації правоохоронної діяльності виникає об'єктивна необхідність у створенні міцних концептуальних засад для партнерських взаємозв'язків міліції з різними соціальними інститутами. Як теоретичну засаду такого явища В. І. Московець у своєму дослідженні пропонує розглянути системний підхід, адже розгляд суспільства як системи, що перебуває в рівновазі, може бути ефективно використаний для виявлення перспектив розвитку відносин міліції та інших соціальних суб'єктів, а конфліктні теорії – для вивчення причин виникнення конфліктів у взаємодії [89, с. 11].

У найбільш загальному значенні під системою розуміється органічна сукупність взаємопов'язаних елементів, які у своїй єдності утворюють нову якість [102].

Водночас при використанні методології системного підходу досліджуються статичні, структурні, динамічні компоненти та властивості, їх внутрішні та зовнішні прояви, генетичні та функціональні зв'язки, взаємодії з середовищем за допомогою методів аналізу, синтезу, функціонального, структурного та інших. Головними категоріями, які використовуються в системному дослідженні є: елемент, частина, ціле; внутрішнє – зовнішнє; аналіз – синтез; статика – динаміка; склад – структура; зв'язки – відносини; властивості тощо [33, с. 78].

Застосування системного підходу потребує дотримання певних основоположних засад - принципів, серед яких традиційно виділяють такі [102]:

1. *Цілісність*, що дозволяє розглядати одночасно систему як єдине ціле і у той же час як підсистему для вищестоящих рівнів. Так, з одного боку, соціальне партнерство міліції є системою взаємопов'язаних між собою елементів (суб'єкти, об'єкти, мета, принципи тощо) і, а з іншого – підсистемою у структурі загальних завдань правоохоронних органів.

2. *Ієрархічність побудови*, тобто наявність декількох (принаймні двох) елементів, розташованих на основі підпорядкування елементів нижчого рівня – елементам вищого рівня. Будь-яка організація є взаємодією двох підсистем: керуючої і керованої (УМВС підкоряється ГУМВС, у той же час воно є керуючим для районних управлінь). Для соціального партнерства характерна наявність рівноправних відносин, та здебільшого вони все-таки мають патерналістичний характер, оскільки міліція є державним органом, має широке коло завдань, обов'язків і несе відповідальність за їх невиконання, а громадськість, наприклад, є переважно допоміжним механізмом у реалізації завдань правоохоронної діяльності.

3. *Структуризація*, що дозволяє аналізувати елементи системи та їхній взаємозв'язок у рамках конкретної організаційної структури. Як правило, процес функціонування системи обумовлений не стільки властивостями її окремих

елементів, скільки властивостями самої структури. Структурна характеристика соціального партнерства міліції буде наведена при розгляді структурно-функціонального підходу.

4. *Множинність*, що дозволяє використовувати безліч кібернетичних, економічних і математичних моделей для опису окремих елементів і системи в цілому. Наприклад, за допомогою кібернетичних прийомів можна дослідити загальні засади управління в системі соціального партнерства міліції.

Отже, партнерство міліції як соціальне, державно-правове явище має цілісний характер, його елементи взаємопов'язані між собою і визначення їхніх властивостей залежить від характеристики власне самого системного цілого. Цілісність системи полягає у поєднанні її елементів і частин задля досягнення загальних цілей, що стоять перед організацією в цілому. Це не виключає можливості виникнення певних протиріч між її окремими елементами. Партнерство має динамічну природу, тобто йому властиві процеси виникнення, становлення, розвитку та зміни в залежності від внутрішніх і зовнішніх чинників.

Поняттєва характеристика правового явища може бути здійснена повною мірою також із використанням структурно-функціонального підходу, що створює необхідні умови для висвітлення структури соціального партнерства міліції, яке є складним утворенням, включає в себе низку нерозривно пов'язаних між собою структурних елементів. Структуру соціального партнерства міліції доцільно розглядати на двох рівнях – загальному та конкретному, в результаті чого виокремлюються два її види. Так, загальна структура включає в себе взаємодіючі між собою необхідні елементи, зокрема: суб'єкти, об'єкти, методи, принципи, форми, правова основа та мета (цілі) соціального партнерства. Іншим різновидом є сукупна структура, яка об'єднує різноманітні види соціального партнерства та складає єдине ціле.

Привертає увагу думка науковців С. Д. Гусарева та О. Д. Тихомирова, які вважають функціональний підхід одним із головних у юриспруденції, що проявляється у виділенні елементів взаємодій різноманітних суб'єктів або елементів, а також визначенні їх місця і значення (функції). У тому або іншому

вигляді функціональний метод був присутній у всіх концепціях, де суспільство розглядалося системно. В основі функціонального підходу виділяється три головних постулати: функціональної єдності цілого (узгоджене функціонування всіх його частин); універсального функціоналізму (функціональність відбиває корисність усіх соціальних явищ); постулат функціональної необхідності [33, с. 78].

Таким чином, використання зазначених вище постулатів дає можливість проаналізувати функціональну складову соціального партнерства міліції, а саме узгоджену діяльність його суб'єктів, корисність та необхідність власне самого процесу як для його суб'єктів, так і для суспільства у цілому.

Разом з тим аналіз поглядів окремих науковців, зокрема М. В. Костицького, С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова, О. Д. Сафіна, Л. В. Долинської та інших, свідчить про існування діяльнісного методологічного підходу до вивчення правових явищ, який тісно пов'язаний із психологічним підходом. У рамках зазначених вище підходів науковцями констатовано єдність свідомості та діяльності, що є одним із ключових питань у сучасній психології. Застосування діяльнісного підходу до вивчення взаємодії дає змогу проаналізувати, наскільки ефективною є спільна діяльність її суб'єктів за умови їх свідомого відношення до цього процесу [37, с. 68].

Значну увагу у цьому підході приділено ролі суб'єктивного чинника виникнення взаємодії. Найважливішим суб'єктивним чинником, який актуалізує взаємодію міліції з іншими суб'єктами партнерських відносин, є усвідомлення хоча б однією із сторін необхідності встановлення такого виду діяльності. Тобто хоча б один із суб'єктів взаємодії усвідомлює наявність потреби у спільній злагодженій діяльності на шляху до реалізації загальних інтересів.

Розглядаючи значення діяльнісного підходу у формуванні особистості майбутніх працівників ОВС як суб'єктів соціального партнерства, варто погодитись із думкою науковців, які зазначають, що розвиток особистості відбувається в процесі її навчання, виховання, а також взаємодії з суспільним середовищем [41, с. 22]. А це значить, що ефективність взаємодії міліції з

соціальними суб'єктами залежить від характеру їх діяльності, впливу один на одного та усвідомлення взаємозалежності.

Доцільно відмітити думку Л. Б. Орбан-Лембрик, яка в соціально-психологічному контексті під взаємодією пропонує розуміти не лише взаємозалежний обмін діями, а й організацію людьми взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності. Тобто, спілкуючись, обмінюючись інформацією, людина виробляє форми й норми спільних дій, організовує й координує ці дії. Зрозуміло, що у процесі пізнання іншої людини одночасно відбуваються емоційне оцінювання її, намагання зрозуміти вчинки, спрогнозувати її поведінку та змодельовати власну. Цього досягають завдяки використанню механізмів ідентифікації, емпатії, егоцентризму, рефлексії, стереотипізації, каузальної атрибуції, ефектів соціальної перцепції та ін. [99, с. 215, 259].

Слід зазначити, що врахування психологічних особливостей спілкування є вкрай необхідними для налагодження партнерських відносин між міліцією та іншими соціальними суб'єктами, однак не всі із перелічених вище механізмів мають позитивне значення у процесі соціального партнерства. Так, егоцентризм, що передбачає зосередженість тільки на власних інтересах і переживаннях, спричинює нездатність партнерів зрозуміти один одного та призводить, врешті-решт, до дисбалансу у відносинах. Як свідчить практика діяльності міліції, стереотипізація, під якою розуміється процес формування враження про людину на основі вироблених стереотипів, є одним із деструктивних елементів у партнерських відносинах. Це склалося на підставі появи значної кількості корупційних проявів з боку працівників міліції, перевищення ними службових повноважень, незаконного застосування сили та спеціальних засобів тощо. В результаті чого у суспільстві склався негативний стереотип правоохоронця, що призвело до появи високого відсотку недовіри до роботи правоохоронних органів та небажання громадян співпрацювати з ними.

Водночас доцільно зауважити на важливих складових комунікації у партнерських відносинах, зокрема емпатії та рефлексії. Емпатія, що передбачає небайдужість, здатність співпереживати почуттям інших людей, свідчить про

високі моральні якості працівника міліції та його готовність прийти на допомогу кожній людині. У свою чергу рефлексія розуміється як внутрішнє уявлення суб'єктів взаємодії про думку один одного. Зазначений аспект соціального пізнання засвідчує ставлення кожного суб'єкта не лише до партнерства, а й до себе у цьому процесі.

Науково-практичного значення для характеристики соціального партнерства міліції набуває ціннісний (аксіологічний) підхід, що ґрунтується на ряді філософсько-соціологічних концепцій. Згідно з ними усі явища і процеси розглядаються крізь призму цінностей (благ), якими визначаються норми і цілі поведінки людей.

Для висвітлення поняття цінності доцільно зазначити науковий погляд І. П. Карпенко, яка у своєму дослідженні обґрунтовує твердження про те, що цінність являє собою особливий тип світоглядної орієнтації людини, уявлення, які склалися в тій чи іншій культурі про ідеал, моральність, добро, красу. Будь-які події та явища, що відбуваються в природі, суспільстві, житті індивіда, сприймаються ним не лише за допомогою наукових теорій, а й пропускаються через призму власного ставлення [48, с. 10].

У даному випадку соціальне партнерство постає як цінність, норма зв'язків між відповідними суб'єктами суспільних відносин. На думку А. М. Черноусова, ціннісні властивості партнерства міліції і громадськості проходять усвідомлення і оцінювання, що дає змогу визначити його значущість для вирішення проблем, пов'язаних із забезпеченням громадського порядку, захистом і дотриманням основних прав і свобод людини, профілактикою правопорушень і боротьбою з ними, наданням соціальних послуг населенню тощо [174, с. 9].

Соціальна значимість партнерства міліції у правоохоронній сфері з різними державними та громадськими об'єднаннями полягає також у їх спільній діяльності із захисту прав та інтересів людини, боротьби зі злочинністю, що приносить користь не лише окремим громадянам, але й суспільству у цілому. Більше того, соціальне партнерство є своєрідним інструментом для врівноваження відносин, подолання конфліктів і напруження в суспільстві. Між

тим цінностями у соціальному партнерстві можуть проявлятися громадський порядок, безпека, власність та все те, з приводу чого виникають взаємовідносини.

Необхідно також зазначити, що незважаючи на важливу соціальну роль партнерства, існує ще один ціннісний орієнтир – права людини, який дає змогу застосувати «людський вимір» не лише до держави, права, закону, законності, правового порядку, а й до громадянського суспільства, оскільки ступінь його зрілості значною мірою залежить від стану справ з правами людини, від їх обсягу й реалізації [120, с. 89]. Зазначене твердження знаходить свій прояв при використанні гуманістичного підходу до аналізу поняття соціального партнерства.

Гуманістичний підхід передбачає дослідження соціального партнерства на основі людиноцентризму, визнання людини найвищою соціальною цінністю, вільне розвивання якої є метою, а не засобом соціального розвитку. Основними орієнтирами такого виду відносин є формування сервісної державної служби, спрямованої на забезпечення прав і свобод людини у тому вигляді, в якому вони закріплені у міжнародних стандартах з прав людини.

Так, у 2014 році створена Експертна рада з питань дотримання прав людини та реформування органів внутрішніх справ при Міністерстві внутрішніх справ України з метою розгляду наукових рекомендацій, проведення фахових консультацій, надання допомоги МВС України в реалізації завдань у сфері дотримання прав людини, реформування органів внутрішніх справ, здійснення громадського контролю за дотриманням прав людини в діяльності міліції, участь представників громадськості в удосконаленні нормативно-правової бази ОВС, зміцнення взаємодії відомства з інститутами громадського суспільства тощо [103].

Гуманізація правоохоронних взаємовідносин передбачає також врахування думки громадськості про стан роботи міліції та відомства у цілому, а також можливі шляхи її покращання. Привертає увагу думка дослідників діяльності правоохоронних органів в рамках Національної громадської платформи «Реформуємо МВС: прозорість та відповідальність», які на підставі аналізу

зарубіжного досвіду визначають критерії оцінки ефективності діяльності поліції (міліції) з точки зору населення. Так, найбільш важливими серед них є швидке реагування на звернення громадян; ефективне розслідування злочинів; надання допомоги потерпілим від злочину (правової, консультаційної, психологічної, медичної тощо); підтримка свідків; вивчення громадської думки про роботу поліції; контролювання населенням фінансових витрат на правоохоронну діяльність у відсотковому співвідношенні за напрямками роботи поліцейських тощо [101]. Водночас вкрай важливим показником ефективності діяльності правоохоронних органів є допомога громадськості – дієве налагодження партнерських зв'язків поліції з населенням та активне залучення громадян до патрулювання, сусідського спостереження тощо.

З огляду на розгляд зазначених вище положень, що використовуються у діяльності поліції зарубіжних країн, доцільним буде аналіз поглядів науковців, зокрема В. О. Заросила, В. В. Ковальської, А. Т. Комзюка, В. К. Колпакова, Н. П. Матюхіної, О. С. Проневича, М. М. Москаленка, В. О. Басс та ін., які в рамках порівняльного підходу досліджують подібні і відмінні ознаки діяльності поліції різних країн, форми партнерських взаємовідносин, а також загальні та відмінні закономірності їх виникнення, розвитку та функціонування. Методологія порівняльного підходу ґрунтується на порівняльно-правовому методі і взаємопов'язаних із ним інших наукових методах.

Так, В. О. Басс у своєму дослідженні висвітлює взаємодію поліції й населення, засновану на таких двох основних принципах, як консультація та кооперація (співробітництво). Консультація означає, що поліція, ґрунтуючись на вивченні думки населення, визначає свої пріоритети й політику діяльності відповідно до потреб місцевого населення, а також звітує перед ним про проведену роботу. Кооперація (співробітництво) між поліцією та громадськістю означає спільну роботу для досягнення загальних цілей [11, с. 118]. В даному аспекті вкрай важливим є нерозривний зв'язок «поліція – громадськість», оскільки саме така партнерська взаємодія сприяє задоволенню інтересів обох сторін, а саме: поліція – ефективно виконує свої завдання щодо забезпечення

правопорядку, а громадськість – почуває себе у безпеці та має можливість впливати на формування політики держави у сфері правоохорони.

Між іншим, окремі іноземні автори Д. Джанетта та П. Лачман характеризують партнерство як особливу форму взаємодії поліції і громадськості, за допомогою якої відбувається гармонізація усього суспільства, забезпечується громадський порядок та громадська безпека. Партнерські відносини реалізуються у таких чотирьох способах:

- здійснення наглядової діяльності за особами звільненими з місць позбавлення волі, а також за тими, хто схильний до вчинення правопорушень;
- профілактика злочинності;
- залучення громадськості до швидкого реагування на злочини та повідомлення;
- контроль населення за діяльністю поліції та притягнення до відповідальності посадових осіб, які порушують закон [193].

Зазначене дає змогу зробити висновок про актуальність та особливу важливість взаємодії правоохоронних органів з громадськістю як в Україні, так і за кордоном.

Партнерство, як і будь-яке соціально-правове явище, має певний історичний шлях виникнення і розвитку. Так, значний арсенал історичних методів дослідження (історико-порівняльний, історико-генетичний, історико-системний і т.п.) актуальних питань взаємодії міліції з громадськістю у різні періоди становлення держави використовували у своїх працях П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв, О. М. Бандурка, А. С. Чайковський, А. Є. Шевченко, В. К. Колпаков, І. І. Шостенко, П. М. Самохін та ін., що дозволило об'єднати їх погляди в комплексний історичний підхід дослідження зазначеного явища.

Історичні дослідження свідчать, що партнерські відносини міліції із різними соціальними суб'єктами у правоохоронній діяльності в Україні мають давню історію. Їх активні прояви почалися ще за часів Української Народної Республіки та упродовж тривалого часу були втілені у діяльність формувань, таких як: добровільні дружини, що створювалися із числа представників державної влади

на місцях та місцевих громадських організацій; «Вільне козацтво», що створювались козаками для підтримки законності та порядку у містах і селах; інститут сільських виконавців, в основу якого покладено залучення місцевих органів влади та працюючого селянства до сприяння міліції [63, с. 17].

Як визначають П. П. Михайленко та В. А. Довбня, особливе місце в діяльності міліції займали товариства (загони) сприяння міліції (так звані ТСМ). Загони сприяння міліції створювались на добровільних засадах і надавали значну допомогу працівникам міліції у боротьбі зі злочинністю, наведенні громадського порядку в містах і районах, контролі за роботою закладів торгівлі тощо. Рада Народних Комісарів УСРР у вересні 1932 року прийняла постанову про реорганізацію товариств сприяння міліції у бригади сприяння міліції. Бригади були організовані на підприємствах, в установах, колгоспах та радгоспах і брали активну участь у боротьбі з правопорушеннями та карною злочинністю. Керівництво їхньою діяльністю покладалось на Головне управління міліції, що дало можливість домогтися організованої єдності у побудові та діяльності товариств (загонів) добровільних помічників міліції [85].

Незважаючи на значну участь громадськості у сприянні та допомозі міліції, нові історичні умови вимагали переходу від функцій сприяння до тривалого процесу взаємодії, що полягала у активізації спільної діяльності міліції та населення в боротьбі щодо забезпечення громадського порядку. Це призвело до створення нових, більш оптимальних постійно діючих громадських формувань – добровільних народних дружин (далі – ДНД), які брали участь в охороні громадського порядку і профілактиці правопорушень. ДНД формувалися на підприємствах, будівництвах, транспорті, в колгоспах, навчальних закладах та інших установах із числа найбільш свідомих представників громадськості. Зазначені формування стали вкрай необхідною та ефективною ланкою механізму у боротьбі зі злочинністю, здійсненні профілактичної та виховної роботи серед населення, а також підтриманні авторитету міліції у суспільстві.

У травні 1974 року ЦК Компартії України і Рада Міністрів УРСР прийняли постанову «Про заходи для виконання постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів

СРСР «Про подальше удосконалення діяльності добровільних народних дружин з охорони громадського порядку»». У цьому документі передбачено конкретні заходи щодо подальшого поліпшення діяльності добровільних народних дружин з охорони громадського порядку в республіці. Серед цих заходів доцільно виділити такі: аналіз стану роботи ДНД та визначення перспективних шляхів її покращання; проведення агітаційно-роз'яснювальної роботи у колективах; поліпшення якісного складу народних дружин, у тому числі зміцнення дисципліни; створення обласних штабів ДНД для координації діяльності міських та районних; налагодження взаємодії з правоохоронними органами тощо [127].

Історичний аналіз діяльності міліції показує, що кожному її історичному етапу притаманний свій характер відносин з громадськістю, який упродовж тривалого часу зазнав якісного переходу від суто допоміжної до партнерської форми. Участь населення в охороні громадського порядку, що відбувалась у тісній взаємодії з міліцією, була дуже важливою як для забезпечення правопорядку у цілому, так і для розвитку правової, політичної свідомості людей.

До того ж незважаючи на часткове припинення діяльності ДНД у пострадянський період, їх гостра необхідність відчувається у період революційних часів сьогодення. Так, кризові для нашої країни 2013-2014 роки сприяли активізації появи в окремих регіонах України добровільних народних дружин самооборони, основною метою створення яких, поряд із забезпеченням громадського порядку, боротьбою зі злочинністю і правопорушеннями, стало уникнення панічних настроїв серед населення та попередження самовільної незаконної організації громадян у воєнні загони, які можуть бути неконтрольованими державною владою [90].

Наведений вище приклад свідчить про можливість використання методології синергетичного підходу до дослідження взаємодії міліції з іншими суб'єктами партнерських відносин як системи, що самоорганізується та виникає на випадкових процесах, особливо в їх нестабільних станах. Так, О. А. Дубасенюк визначає синергетичний підхід як методологічну орієнтацію в пізнавальній і практичній діяльності, що передбачає розгляд всіх соціальних систем як

відкритих, нестійких, нелінійних середовищ, які постійно перебувають у стані хаосу та порядку і завдяки свідомій спільній дії елементів цих систем прагнуть до самоорганізації [135, с. 261]. Якщо поглянути на самоорганізацію з позицій суспільствознавчих та гуманітарних наук, то під нею розуміють самоздійснювані процеси соціального регулювання в складних соціальних системах, які передбачають якісне і структурне перетворення певної об'єктивної реальності [4, с. 193].

Доцільно зазначити, що методологія синергетичного підходу є розповсюдженою у різних галузях правової науки, у тому числі й кримінології. Загальновідомо, що одним із важливих завдань взаємодії міліції з різними соціальним суб'єктами є протидія злочинним проявам у суспільстві. Саме тому, як зазначає В. В. Голіна, стратегічному напрямку запобігання злочинності на сучасному етапі розвитку України відповідає реформаторська кримінологічна політика, що гармонічно поєднує соціально-економічну політику країни, її культурні традиції, політичний режим, панівну ідеологію, ресурсні можливості та інше, за національною системою впливу на злочинний потенціал соціуму [26, с. 194].

Разом із цим привертає увагу думка В. В. Коваленка, який з використанням синергетичного підходу визначає, що кримінологічна політика вважається самовпорядкованою та самоврегульованою системою, що перебуває у стані постійного обміну з іншими напрямками діяльності держави, із суб'єктами та об'єктами соціальної взаємодії. Для науковців цей методологічний підхід вбачається найбільш вдалим при вивченні й удосконаленні кримінологічної політики, як самостійного напрямку соціального впливу й реагування на злочинність [70, с. 6].

Отже, доцільно зробити висновок про те, що застосування ідей синергетики сприяє успішному функціонуванню усієї системи правовідносин у правоохоронній сфері. Партнерські відносини міліції, як самоорганізована сукупність складових елементів, самовизначено реагують на внутрішні і зовнішні чинники. Застосовуючи дослідження І. С. Маїка про синергетичний метод у

порівняльному правознавстві, слід зазначити, що застосування цього методологічного підходу є ефективним в аналізі процесу самоорганізації соціального партнерства міліції, а також у вивченні взаємодії її рушійних сил – мотиваційних спрямованостей її соціальних суб'єктів на основі політичних, духовних та культурних цінностей задля належного функціонування правоохоронної системи в цілому [80, с. 11].

Питання співвідношення правових і моральних норм завжди є актуальним у будь-якій сфері суспільного життя, особливо у правоохоронній. Дотримання деонтологічних принципів в діяльності правоохоронних структур забезпечить налагодження та підтримку їх ефективного діалогу з громадянським суспільством для вирішення спільних завдань у сфері забезпечення правопорядку. Соціальне партнерство, як найвищий ступінь взаємодії міліції з різними державними й громадськими інституціями, безумовно регулюється правом, проте, важливу роль при цьому відіграють поняття поваги та авторитету партнерів, суспільної думки, гуманності, справедливості у відносинах тощо.

Особливостям деонтологічних засад в діяльності міліції присвячена значна кількість праць вітчизняних авторів, а саме С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова, Є. О. Гіди, А. М. Колодія, О. Г. Мурашина, О. М. Бандурки, О. Ф. Скакун та ін.

Так, Є. О. Гіда пропонує авторську інтерпретацію поняття міліцейської (поліцейської) деонтології, під якою розуміється юридична наука, що вивчає вимоги щодо належної професійної поведінки працівників міліції (поліції), які засновані на соціальних і моральних цінностях суспільства та спрямовані на охорону прав і свобод людини та громадянина, а також особливості реалізації цих вимог у їх практичній діяльності [23, с. 5].

Особливістю діяльності правоохоронців є постійна потреба вирішення складних завдань, пов'язаних із захистом життям, здоров'ям, честі та гідності людини. Прийняття складного рішення вимагає від працівника міліції моральних зусиль, мобілізації досвіду і знань, глибокого розуміння рівня відповідальності як перед окремою людиною, так і суспільством у цілому [144, с. 52].

Деонтологічне регулювання поведінки працівників міліції (поліції) здійснюється за допомогою правових та моральних норм, принципів, ідеалів, суспільної думки, авторитету, звичаїв, традицій тощо. Сукупність усіх засобів впливу на працівників міліції (поліції) можна назвати механізмом деонтологічного регулювання. Внутрішніми джерелами саморегуляції означеного механізму є потреби та системи їх реалізації в поведінці працівників міліції. У процесі своєї життєдіяльності людина не лише задовольняє свої потреби, але інколи й сама створює їх. Чим більше в людини потреб, тим глибше її внутрішній світ, тим вище її соціальна активність, моральна поведінка. Саме тому завданням виховного процесу є формування в особистості певних стійких потреб, що збігались би з вимогами суспільства [25, с. 79].

З урахуванням викладених вище думок науковців доцільно зазначити про основні деонтологічні принципи діяльності міліції у цілому, серед яких: ввічливість, доброзичливість, справедливість, повага, чесність, відповідальність тощо. Саме ці вихідні положення можна вважати загальними стандартами поведінки правоохоронця, а також ефективними засадами налагодження та підтримання партнерських відносин з різним соціальними суб'єктами у правоохоронній сфері.

Між тим деонтологічні засади в діяльності міліції і соціальному партнерстві зокрема, націлені на забезпечення високоякісного та високогуманного ставлення до людини. На правоохоронні органи покладено завдання захисту інтересів особи, її життя, честі, гідності, а це значить, що для суспільства важливим є якісне виконання свого професійного обов'язку працівниками міліції. Ефективна реалізація зазначених завдань здійснюється завдяки налагодженню партнерських відносин з громадськістю, основною метою яких є зміцнення правопорядку, забезпечення захищеності громадян від протиправних посягань, підвищення правової культури та правової свідомості населення, а також створення позитивного іміджу правоохоронців.

В сучасному плюралістичному розмаїтті методологічних підходів, концепцій і теорій не можливо не виокремити значимість герменевтичного

підходу, що дедалі набирає все більшого міждисциплінарного значення, залучаючись у якості необхідного компоненту до методологічного інструментарію гуманітарних наук [15, с. 60].

Зазначений підхід ґрунтується на сукупності принципів і методів тлумачення й інтерпретації юридичних текстів, що можуть мати форму нормативно-правових документів, а також наукових монографій та письмових праць вчених. Ця діяльність полягає у з'ясуванні та / або роз'ясненні змісту текстів з метою правильного їх застосування і реалізації.

Найґрунтовніше герменевтичний підхід до взаємодії представлений у А. Шюца, який доводив, що в країнах з релігійним світоглядом, який формується з культу поваги до пращурів, суспільство орієнтується на померлих діячів-предків, і вчинки людей у такому суспільстві, як правило, обумовлені позицією «тому що». Суспільство країн з ринковою економікою орієнтоване на асоціації, корпорації, біржі тощо, які відіграють роль «діяча». Дії такого суспільства виражають позицію «для того, щоб». Цей підхід пояснює, чому одні автори, конструюючи поліцію ХХІ століття, орієнтуються на діяльність національних пращурів, а інші – на створення поліції як різновиду сервісної служби [22, с. 145].

Узагальнюючи різноманітні визначення понять партнерства та взаємодії у діяльності міліції, слід першочергово відмітити основну їх ознаку – спільність дій, що передбачає узгоджене об'єднання зусиль заради досягнення спільних цілей. У попередньому підрозділі дисертації здійснено характеристику понять та їх розмежування, в результаті чого інтерпретовано поняття соціального партнерства міліції як суспільно важливої найвищої форми взаємодії, заснованої на рівності учасників між собою, взаємовідповідальності, взаємній довірі та досягненні спільного результату у правоохоронній сфері.

Розгляд процесу соціального партнерства міліції з позицій соціального управління забезпечується в межах кібернетичного підходу з використанням відповідних методів кібернетики, у яких важливу роль відіграють закони необхідного розмаїття, співвідношення стимулів і антистимулів, сполучення зовнішнього регулювання і саморегулювання тощо [33, с. 79].

Соціальне партнерство є не тільки типом соціальної взаємодії і соціального управління, але й механізмом його розвитку. У сучасних умовах в управлінні у цілому, і в державному управлінні зокрема, під час постановки завдань соціально-економічного розвитку суспільства та оцінки досягнутих результатів основоположними стають критерії відтворення людського потенціалу та участі громадян у державному управлінні [65].

Отже, з точки зору науки соціального управління та кібернетики, взаємодія за участю міліції є однією із форм спрямованого впливу її суб'єктів для досягнення конкретної мети. Це значить, що у процесі партнерства міліції з різними соціальними інститутами відбувається їх взаємний вплив один на одного, що, насамперед, сприяє удосконаленню та налагодженню взаємовідносин та досягненню мети і цілей. Зазначений вплив можна прослідкувати на прикладі тристоронніх партнерських відносин працівників кримінальної міліції, адміністрацій шкіл та батьківських комітетів з метою попередження дитячої злочинності, а також своєчасного реагування та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень учнями. Взаємний вплив партнерів відбувається при спільному врегулюванні таких питань, як: порядок взаємодії, компетенція суб'єктів, межі втручання в діяльність один одного, своєчасне інформування адміністраціями про учинення правопорушень на території школи та належне реагування на ці факти правоохоронними органами і батьківськими комітетами з метою захисту прав та законних інтересів дітей.

Розгляд зазначених вище методологічних підходів свідчить про їх плюралізм та складність об'єкта дослідження, наявність широкого кола внутрішніх сутнісних зв'язків, які необхідно пізнати. Зрозуміло, що їх перелік не є вичерпним і може бути значно розширеним залежно від окремих аспектів дослідження та обраної науковцями методики.

З урахуванням зазначеного, пропонуємо використовувати комплексний підхід до вивчення соціального партнерства, що дасть змогу синтезувати різні підходи та всебічно дослідити явище. Оскільки партнерство за участю міліції є багатогранним соціальним явищем, то важливим є його дослідження як єдиної

цілісної системи з одного боку, так і її конкретних складових – з іншого, а також відповідних умов, що обумовлюють виникнення, розвиток та можливе припинення цієї найвищої форми соціальної взаємодії. Зокрема, комплексний підхід поєднує у собі усі вище перелічені методи дослідження та дозволяє висвітлити такі сторони соціального партнерства, як:

- динаміка та загальна перспектива розвитку явища;
- роль і місце у правоохоронній системі;
- значення для розв’язання основних завдань міліції, пов’язаних із забезпеченням громадської безпеки та громадського порядку, профілактики правопорушень, підвищення іміджу у суспільстві, вирішення проблем громадян тощо;
- соціальне значення партнерства та вплив на нього різноманітних чинників політичного, національного, економічного, культурного та іншого характеру;
- особливості конкретно-історичних умов існування взаємодії;
- структура, рівень організації та розвиненості суб’єктів, які беруть участь у партнерстві;
- основні засади партнерських відносин, що ґрунтуються на принципах взаємності, рівності, гласності, взаємовідповідальності тощо.

Підсумовуючи викладене, необхідно наголосити, у першу чергу, на наявності багатоманіття наукових методологічних підходів до висвітлення поняття взаємодії міліції з іншими суб’єктами партнерських відносин, що свідчить про багатогранність зазначеного явища.

Зокрема, науковці у своїх працях використовують такі методологічні підходи, як: соціологічний, структурно-функціональний, діяльнісний, системний, психологічний, синергетичний, аксіологічний, порівняльно-правовий, історичний, кібернетичний, герменевтичний тощо. Їх поєднання дозволило здійснити різнобічну характеристику партнерських відносин міліції. В результаті стало можливим з’ясування соціальної природи партнерства міліції, його структури та функцій, ціннісних аспектів, психологічних засад, історичних етапів розвитку,

виділення спільних та відмінних рис на підставі зарубіжного досвіду поліціювання тощо.

Узагальнюючи зазначене, вважаємо за доцільне використання комплексного підходу до розгляду соціального партнерства міліції з різними суб'єктами, що дозволить виокремити різноманітні властивості досліджуваного явища, з'ясувати найбільш проблемні питання з урахуванням його різнобічної характеристики, а також визначити потенційні шляхи для покращання та подальшого ефективного функціонування.

Висновки до розділу 1

На підставі аналізу джерельної бази, в якій висвітлюються ідеї соціального партнерства, зроблено висновок про розмаїття визначень та велику кількість галузей, в яких використовується це поняття, зокрема політології, соціології, економіці, державному правлінні тощо. Водночас текстуального закріплення у нормах права соціальне партнерство набуло як принцип налагодження конструктивної взаємодії органів виконавчої влади, інститутів громадянського суспільства і суб'єктів господарювання для вирішення питань державного управління і суспільного життя.

Науковці трактують соціальне партнерство у вузькому, широкому та найширшому значеннях. У вузькому значенні – це партнерські відносини у соціально-трудовій сфері. У широкому значенні – це партнерство соціальних груп; міжсекторна взаємодія між третім сектором (недержавні організації), державою і бізнесом. У найширшому значенні – це процес формування соціальної держави, досягнення суспільного діалогу, злагоди, передумова, механізм досягнення соціальної солідарності в суспільстві.

У сфері наукових досліджень діяльності правоохоронних органів, загальноприйнятим є розгляд партнерства міліції із населенням як найвищої форми взаємодії між ними для реалізації спільних дій, спрямованих на виконання завдань і досягнення загальних цілей. Водночас поняття соціального партнерства міліції, наявність партнерських зв'язків з іншими соціальними суб'єктами, зокрема державними, зустрічається вкрай рідко. Зазначені обставини, а також недостатність наукових поглядів на структуру, функції, види соціального партнерства міліції, вплив трансформаційних тенденцій у правовій системі на правоохоронну сферу, реформаційні процеси в діяльності органів внутрішніх справ власне і обумовлюють потребу більш широкого і комплексного дослідження поняття соціального партнерства.

На підставі систематизації наукових поглядів щодо методологічних підходів дослідження взаємодії міліції з різними суб'єктами партнерських відносин

уявляється можливим зробити висновок про методологічний плюралізм у цьому напрямі, що дозволяє системно й всебічно розглянути це складне багатогранне явище.

Наявність внутрішніх стійких властивостей соціального партнерства вимагає використання значного арсеналу методів, способів і прийомів, серед яких соціологічний, структурно-функціональний, діяльнісний, системний, психологічний, синергетичний, аксіологічний, порівняльно-правовий, історичний, кібернетичний, герменевтичний тощо. З урахуванням багатовимірності явища соціального партнерства необхідним є використання комплексного підходу, як провідного, для вирішення пізнавальних завдань та досягнення мети наукового дослідження.

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА ЗА УЧАСТЮ МІЛІЦІЇ

2.1 Поняття, структура та види соціального партнерства за участю міліції

На сьогоднішній день перед правоохоронними органами України стоїть низка важливих завдань, першочерговими з яких є максимальне наближення своєї діяльності до потреб громадян, налагодження соціального партнерства як з громадськими, так і державними суб'єктами, практичне втілення правоохоронцями у свою повсякденну службову діяльність принципу людиноцентризму, а також цілеспрямоване усунення всіх проблем, що негативно впливають на якість життя громадян.

Метою соціально-політичних змін, які відбуваються сьогодні у державі є перетворення Міністерства внутрішніх справ у правоохоронне відомство європейського рівня, діяльність якого ґрунтується на підтримці громадськості, а також інших інституцій державної влади на засадах соціального партнерства. На сьогоднішній день поняття соціального партнерства міліції відносно розроблене, проте, зустрічається рідко, оскільки поняття «соціальне» науковці не відносять до партнерських відносин міліції.

Так, О. М. Бандурка розглядає партнерство як процес впливу міліції та населення один на одного, їх взаємна обумовленість, зміна стану їх відносин, які передбачають реалізацію очікувань заснованих на співробітництві [8, с. 9].

Водночас О. В. Джафарова суттєвими ознаками партнерства виокремлює такі як: наявність зв'язків, обміну інформацією, видами діяльності, заснованих на принципах добровільності, солідарності, взаємодопомоги, гуманізму, співробітництва [35, с. 21]. З іншого боку, А. В. Лебедева розглядає взаємодію органів внутрішніх справ із засобами масової інформації у формі соціального партнерства і визначає її як взаємокорисну діяльність двох суб'єктів, за якої на

основі сумісних дій проявляється можливість подолання соціальних проблем (безпритульності, наркоманії, корупції, злочинності, забруднення навколишнього середовища). Прикладом такої форми взаємодії є створення МВС України спільно з громадськістю програм боротьби зі злочинністю, підвищення іміджу міліції тощо [75, с. 88].

Слід зазначити, що питанням партнерства територіальних органів внутрішніх справ з місцевими органами виконавчої влади та місцевого самоврядування також приділено увагу. Зокрема, Ю. С. Назар розглядає соціальне партнерство як управлінський процес, який полягає у спільній діяльності кількох суб'єктів, які впливають один на одного та на об'єкт певними засобами і методами для досягнення спільної мети [91, с. 22-23].

Зазначені визначення є вдалим, однак вони стосуються лише партнерства міліції з населенням, а поняття соціального партнерства має більш ширше значення і охоплює більше коло суб'єктів. Узагальнюючи наведену у попередньому розділі характеристику соціального партнерства, пропонуємо власне визначення *соціального партнерства міліції* – це суспільно важливі, злагоджені взаємовідносини міліції із соціальними суб'єктами, що ґрунтуються на взаєморозумінні й рівності учасників між собою, спрямовані на реалізацію соціальних потреб та інтересів у правоохоронній сфері, а також здійснення основних функцій міліції щодо підтримання правопорядку.

Наведене вище визначення дозволяє виокремити такі ознаки соціального партнерства міліції:

1) *суспільна важливість* – ця ознака полягає у тому, що:

по-перше, соціальне партнерство здійснюється задля вирішення питань, що стосуються захисту життя та здоров'я громадян, їх особистої безпеки, а також інтересів держави у цілому, що означають відповідне їх реагування у межах правового поля, моральних настанов тощо. Наприклад, розподіл сімейних обов'язків між членами подружжя може бути комусь цікавим, але саме по собі це питання не є суспільно важливим і жорстко не регулюється правом. А от факти

застосування насильства одним із подружжя до іншого є суспільно важливою інформацією, тому тягне за собою певну реакцію з боку держави і суспільства;

по-друге, міліція, взаємодіючи з різними державними та недержавними об'єднаннями, здійснює спільну діяльність із захисту прав та інтересів громадян, профілактики, виявлення, запобігання й розслідування злочинів та правопорушень, боротьби зі злочинністю, і власне така діяльність приносить користь не лише окремим громадянам, але й суспільству в цілому;

по-третє, соціальне партнерство є найбільш дієвим інструментом для забезпечення взаєморозуміння та толерантності, подолання конфліктів і напруження в демократичному суспільстві [44, с. 94];

2) *спільні цілі* – у першу чергу соціальне партнерство виступає своєрідним діалогом між міліцією та її партнерами на шляху до вирішення проблем у правоохоронній сфері. Партнерські відносини зорієнтовані не на протистояння, а на досягнення оптимального балансу в реалізації інтересів сторін соціального партнерства. У дієвості механізму соціального партнерства зацікавлені усі найважливіші соціальні групи та держава. На його підставі досягається соціальна стабільність та прогресивний розвиток суспільства [140, с. 130].

3) *злагодженість взаємовідносин* – досягнення спільної мети соціального партнерства забезпечується повагою і врахуванням взаємних інтересів сторін. Саме соціальне партнерство є балансом інтересів, що досягається між суб'єктами соціальної взаємодії на основі компромісу.

4) *наявність декількох сторін* – міліція у своїй повсякденній діяльності взаємодіє з різними суб'єктами державного та недержавного характеру. Прикладом недержавних (громадських) суб'єктів соціального партнерства міліції є громадські формування з охорони громадського порядку та державного кордону, правозахисні організації тощо. Серед державних інституцій можна виокремити таких суб'єктів правоохоронної діяльності як органи бюджетного контролю, юстиції, контрольно-ревізійні служби тощо.

5) *рівність учасників між собою* – передбачає наявність не патерналістських (притаманних радянському суспільству), а рівних відносин між

міліцією та її партнерами у спільній діяльності, спрямованій на захист життя, здоров'я, честі та гідності громадян, забезпечення громадського порядку, боротьбу з правопорушеннями та злочинністю.

Проте така точка зору стосовно рівноправності сторін партнерської взаємодії серед науковців піддається критиці. Так, В. М. Плішкін обґрунтовує свою позицію у тому, що взаємодіяти між собою можуть ті частини і елементи системи, які перебувають у відносинах влади і підлеглості. Рівноправність суб'єктів є не лише помилковою, але й шкідливою, оскільки при такому підході відносини взаємодіючих суб'єктів окреслюються однобічно, тому що зазначена рівність не сприяє виконанню загального завдання [111, с. 501]. Із цією точкою зору можна лише частково погодитись у тому, що дійсно міліція є представником державної влади і виступає у ролі контролюючого органу, але не слід забувати про її перехід від карального до сервісного характеру діяльності, що дає змогу врівноважити статус громадськості у партнерських відносинах.

Ще за радянських часів патерналістські відносини особи і держави характеризувалися певною декларативністю та наявністю політичного й ідеологічного тиску. В умовах становлення нового демократичного українського суспільства соціальне партнерство набуло особливої важливості у багатьох сферах суспільних відносин, насамперед, завдяки паритетному характеру відносин між особою і державою, що врівноважує їх інтереси. Якщо розглядати партнерську взаємодію міліції з державними органами правоохоронної спрямованості, то безумовно їх статус буде врівноважений. Як приклад, при розслідуванні фінансових злочинів спільно із Державною фінансовою інспекцією, податковою міліцією органи внутрішніх справ перебувають на одному рівні з ними.

Міліція є представником держави і, будучи державним органом, зобов'язана відповідати перед громадянами за свої дії. Саме тому в наукових джерелах зустрічається ще одна ознака соціального партнерства – взаємна відповідальність, під якою розуміється особливий вид соціальної відповідальності, провідний інститут демократичної, соціальної, правової держави, що передбачає систему

двосторонніх зв'язків у суспільстві та ґрунтується на принципах верховенства права, законності, гуманізму, справедливості і спрямований на захист прав людини, розбудову держави як демократичної, соціальної та правової [45, с. 28].

Сутність взаємної відповідальності суб'єктів соціального партнерства полягає у наявності у них окрім прав, ще й обов'язків виконувати встановлені вимоги, а також зобов'язувати протилежну сторону до таких дій. Взаємна відповідальність допомагає створити належний соціальний простір для партнерства, виховуючи при цьому у сторін повагу один до одного, здатність йти на компроміси, а також відповідальне ставлення до виконання своїх завдань щодо забезпечення правопорядку та боротьби зі злочинністю.

Привертає увагу думка С. А. Старостіна, який визначив характерні риси партнерства, в основу якого покладено декілька фундаментальних ідей. Як вказує автор, основою соціального партнерства, як особливої форми взаємодії, є:

- заінтересованість кожного із взаємодіючих суб'єктів у пошуку способів зниження гостроти соціально-правових проблем;
- об'єднання зусиль та можливостей кожної зі сторін у подоланні важливих проблем, вирішення яких окремо одна від одної не є ефективним;
- конструктивна співпраця між сторонами у врегулюванні спірних питань;
- прагнення до пошуку реалістичних варіантів виходу з проблемних ситуацій, а не до імітації такого пошуку;
- децентралізація прийняття рішень у сфері соціально значущих проблем, введення практики суспільних консультацій [149, с. 120]. На нашу думку, такі ідеї мають важливе значення і в механізмі соціального партнерства міліції, оскільки його існування не можливе без спільності дій та зацікавленості його суб'єктів у досягненні поставленої мети щодо розв'язання проблем у сфері правоохорони.

Поняттєва характеристика правового явища може бути здійснена повною мірою з використанням структурно-функціонального підходу, що створює необхідні умови для висвітлення структури соціального партнерства за участю міліції. Так, під поняттям структури доцільно розуміти наявність певного

взаємозв'язку між складовими частинами цілого, внутрішню будову будь-якого явища, устрою, організації чого-небудь тощо.

На нашу думку, доцільно розглянути структуру соціального партнерства на двох рівнях – загальному та конкретному, у результаті чого виокремлюється два її види – загальна та сукупна. Загальна структура включає в себе такі компоненти як: суб'єкти, об'єкти, методи, принципи, форми, правова основа та мета (цілі). Сукупна структура розглядається як сукупність видів соціального партнерства, які поділяються за різними критеріями: тривалістю, кількістю суб'єктів, ступенем конфіденційності, напрямками дії тощо.

Вихідним елементом загальної структури соціального партнерства є суб'єкти, під якими прийнято розуміти групи осіб (колективні) та (або) індивідуальні (особа), які наділені правосуб'єктністю у конкретній сфері, виступають реалізаторами суб'єктивних юридичних прав і обов'язків, повноважень, а також юридичної відповідальності. Міліція є суб'єктом правоохоронної діяльності, що здійснюється з метою охорони суспільних відносин, певних можливостей, інтересів та потреб людини і громадянина від правопорушень у різних сферах.

У правовій науці до суб'єктів запобігання злочинності належать усі державні органи, громадські організації та окремі громадяни, які спрямовують свою діяльність на розроблення і реалізацію заходів, пов'язаних із запобіганням, обмеженням, усуненням криміногенних явищ і процесів, що породжують злочини, а також на їх недопущення на різних стадіях злочинної поведінки, у зв'язку з чим мають права, обов'язки і несуть відповідальність [117, с. 375; 177, с. 134, 135].

У сфері профілактики дитячої злочинності територіальні підрозділи міліції взаємодіють із органами місцевого самоврядування, закладами освіти із спільним напрацюванням ефективних заходів попередження правопорушень у дитячому середовищі, захисту прав неповнолітніх тощо.

Поряд із державними органами партнерами міліції є громадськість в особі загонів громадських формувань, спеціалізованих загонів (груп) сприяння міліції,

органів самоорганізації населення, недержавних засобів масової інформації, релігійних організацій, професійних спілок та інших організацій. Позитивною якістю діяльності зазначених формувань є залучення молоді шляхом створення осередків у місцевих навчальних закладах. У такий спосіб студенти (як правило старшокурсники) залучаються, у якості дружинників, до спільного із працівниками міліції пішого патрулювання вулицями обласних центрів (міст), з метою забезпечення і підтримання громадського порядку, профілактики злочинності та правопорушень, а також захисту прав і свобод громадян. Як свідчать статистичні дані Івано-Франківської міської ради, упродовж першого півріччя 2011 року за участю громадських помічників із підприємств, установ та організацій міста у взаємодії із працівниками місцевого відділу міліції, проведено 640 рейдів, під час яких на вулицях та громадських місцях обласного центру затримано 309 правопорушників, у т.ч. за появу в громадських місцях у нетверезому вигляді – 48 чол., за крадіжки майна – 9 чол., за дрібне хуліганство – 126 чол., за інші правопорушення – 126 чол. Крім цього, проводилась профілактична робота щодо припинення і недопущення правопорушень мешканцями та гостями міста. Під час проведення такої роботи здійснена профілактика – 2730 громадян, у тому числі – 580 неповнолітніх [43]. Подібні формування створені у багатьох обласних адміністративно-територіальних одиницях країни і забезпечують ефективну участь представників громадськості у здійсненні суспільно важливих завдань із охорони громадського порядку, захисту життя та здоров'я громадян від протиправних посягань. Подібні об'єднання мають різні назви та виконують відповідні функції.

Так, у Рівненській області позитивно працюють такі громадські формування з охорони громадського порядку як: спеціалізований загін сприяння міліції «Захист», Рівненський загін сприяння міліції «СОМ», добровільний загін сприяння міліції «Захисник», добровільна народна дружина по взаємодії з органами внутрішніх справ з охорони громадського порядку на території Рівного, спеціалізований загін сприяння міліції «Щит» та ін. Зазначені формування спільно з працівниками міліції відпрацьовують маршрути в криміногенних

районах міста, проводять роз'яснювальну роботу серед мешканців міста про необхідність дотримання порядку, беруть участь у боротьбі з дитячою бездоглядністю та правопорушеннями серед неповнолітніх, забезпечують охорону громадського порядку під час проведення спортивно-масових заходів тощо. Усього упродовж 2012 року за участю членів зазначених формувань спільно з працівниками міліції обласного центру було складено понад 600 адміністративних протоколів та затримано близько 200 адмінправопорушників [168].

Слід зазначити, що діяльність правоохоронних формувань, окрім добровільної ініціативи громадян, потребує ще і певних коштів та матеріальних засобів. Тому функціонують вони, як правило, за рахунок коштів із місцевого бюджету. Діяльність громадських формувань – це один із важливих етапів активного залучення до участі в охороні громадського порядку громадян, що позитивно впливає на профілактику правопорушень та запобігання їм, а також стабілізацію оперативної обстановки на місцях.

Суб'єкти соціального партнерства вступають між собою у правовідносини з приводу матеріальних і нематеріальних благ, які у правовій науці називаються об'єктами. Правознавці об'єкти правовідносин поділяють на предмети матеріального світу, послуги виробничого і невиробничого характеру, продукти духовної та інтелектуальної творчості, особисті немайнові блага [143, с. 365].

Тобто об'єкт правовідносин – це те, з приводу чого виникають правовідносини. Отже, об'єктом соціального партнерства є те, з приводу чого виникають партнерські відносини.

Об'єкти партнерських відносин поділяються на:

1) *предмети матеріального світу*: речі, цінності, майно тощо. Речі – предмети природи в їх природному стані, а також створені в процесі трудової діяльності. Цінності – гроші, цінні документи тощо. З цієї точки зору ми можемо зазначити, що при реалізації своїх завдань міліція може вступати у партнерські зв'язки з різними суб'єктами, що виникають з приводу предметів матеріального

світу. Наприклад, участь громадських помічників дільничних інспекторів міліції у спільному розшуку викраденого майна.

2) *послуги* – сервісний характер діяльності міліції проявляється у наданні органами внутрішніх справ адміністративних послуг населенню. Головними ідеологами запровадження теорії послуг в Україні є, насамперед, представники науки адміністративного права, які під адміністративними послугами традиційно розуміють ту частину публічних послуг, які надаються органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування і надання яких пов'язане з реалізацією владних повноважень [111, с. 119]. Іншими словами, адміністративна послуга ОВС – це спрямована на забезпечення охорони, захисту та реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних (юридичних) осіб публічно-владна діяльність ОВС, яка здійснюється за заявою особи [56, с. 168].

Виникає питання стосовно того, що виникає раніше: послуги чи відносини, у чому полягає причинно-наслідковий зв'язок. Так, у процесі надання адміністративних послуг, суб'єкти вступають між собою у відносини, при цьому ініціатива надходить зі сторони заявника. В даному випадку первинними є послуги, а вже похідними від них є відносини, які виникають у зв'язку з наданням адміністративних послуг.

3) *громадський порядок*, під яким традиційно розуміється урегульована правовими та іншими соціальними нормами система суспільних відносин, що забезпечує захист прав і свобод громадян, їх життя і здоров'я, повагу честі та людської гідності, дотримання норм суспільної моралі.

4) *особисті немайнові блага* – життя, здоров'я, свобода, особиста недоторканність, честь та гідність людини тощо.

Спільна діяльність міліції з різними суб'єктами правоохоронної спрямованості у сфері забезпечення реалізації прав та свобод громадян здійснюється за допомогою спеціальних прийомів і способів – методів, які залежать від умов життя нашого суспільства, і тому можуть змінюватися у міру його демократизації. Під способом слід розуміти систему яких-небудь дій, наприклад, залучення громадськості до охорони громадського порядку, а прийом

– це окрема дія, наприклад, роз'яснення позаштатному працівнику міліції його прав і обов'язків.

У цілому, в діяльності міліції щодо забезпечення прав і свобод людини науковці виділяють методи переконання, примусу, заохочення, економічні, морально-політичні, адміністративні, загальнонаукові та спеціальні методи [93, с. 263-264]. Проте у сфері соціального партнерства не всі зазначені вище методи є прийнятними. Так, метод примусу є неможливим у формуванні партнерських відносин, оскільки вони засновані на принципі добровільності. Метод переконання, навпаки, є своєрідним засобом впливу на свідомість та поведінку людей, комплексом виховних, пояснювальних та заохочувальних заходів, які здійснюються з метою підвищення загальної правової культури людей, формування правильних установок поведінки, організованості, дисциплінованості та сумлінного дотримання громадянами усіх правових норм. Саме тому, на нашу думку, найбільш перспективним сьогодні є метод переконання, профілактики та опосередкованої дії. Використання цього методу сприяє формуванню у людей розуміння необхідності співпраці, добровільного, активного виконання приписів, правил і норм, які функціонують у суспільстві. Як зазначають Ю. П. Битяк та В. В. Зуй, сутність переконання полягає у тому, що воно є засобом впливу на свідомість суб'єктів суспільних відносин, а його зміст має комплекс різноманітних конкретних заходів цього виховного впливу [14, с. 75].

До того ж завдяки застосуванню методу переконання ефективно реалізовується взаємодія органів внутрішніх справ зі ЗМІ у формі соціального партнерства. Адже сама природа цього методу направлена на таку організацію суспільних відносин, яка проявляється в комплексі роз'яснювальних, рекомендаційних, виховних і заохочувальних заходів, що застосовуються з метою забезпечення правомірності й законослухняності, зміцнення дисципліни, соціальної організованості. На думку А. В. Лебедевої, саме завдяки методу переконання відбувається, здебільшого, правове виховання громадськості, низький рівень якого не дозволяє пересічному споживачеві інформації оцінювати

різні джерела отримання інформації під кутом зору юридичної грамотності та компетентності [75, с. 93].

Метод заохочення застосовується тоді, коли особа сумлінно ставиться до виконання своїх обов'язків і є прикладом стандарту поведінки для інших людей (наприклад, вона докладає усіх зусиль для попередження або припинення правопорушення, повідомивши про це правоохоронні органи чи вживаючи заходів для затримання правопорушника). Необхідно запровадити засоби та методи, які дозволять конкретніше проаналізувати існуючі, а також розробити нові механізми взаємодії. У першу чергу, це сприятиме створенню потрібної правової бази відносин між міліцією та населенням, а також дозволить визначити риси соціального партнерства міліції з громадськими та державними інститутами.

Під формою, як структурним елементом соціального партнерства, у правовій науці прийнято розуміти способи його вираження або прояву. Власне соціальне партнерство є однією із форм взаємодії між соціальними суб'єктами у різних сферах. Так, Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» визначає такі форми взаємодії:

а) інформаційна, що передбачає інформування органів та підрозділів внутрішніх справ про вчинені злочини або ті, що готуються, місця концентрації злочинних угруповань;

б) безпосередня участь у здійсненні завдань та функцій органів внутрішніх справ щодо виявлення і розкриття злочинів, розшуку осіб, які їх вчинили, захисту інтересів держави, підприємств, установ, організацій, громадян від злочинних посягань, забезпечення громадського порядку і громадської безпеки, запобігання адміністративним проступкам і злочинам, забезпечення безпеки дорожнього руху та боротьби з дитячою бездоглядністю і правопорушеннями неповнолітніх [130].

Закріплені в нормативно-правовому акті форми взаємодії знайшли більш широке трактування у наукових поглядах В. А. Молотая, О. Г. Пелагеші, В. С. Сивухіна, В. Л. Костюка, які виокремили такі форми взаємодії міліції із громадськістю [168, с. 29-33]:

1. *Інформаційно-аналітична, організаційна та кадрова робота* – передбачає залучення членів громадського формування до надання інформаційної допомоги працівникам міліції у профілактиці правопорушень, проведення аналізу стану правопорушень (злочинності) та вироблення дієвих заходів протидії протиправним вчинкам.

2. *Охорона громадського порядку і профілактика правопорушень* – цей напрям передбачає безпосередню участь членів громадського формування (спільно з працівниками органів внутрішніх справ) в охороні правопорядку і полягає в їх залученні до таких видів правоохоронної діяльності як: патрулювання за визначеними маршрутами; виставлення постів під час проведення масових заходів; нагляд за рухом транспортних засобів; охорона місця вчинення злочину тощо.

3. *Індивідуально-профілактична робота*, що полягає у виявленні правопорушників, причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень, вжитті до правопорушників безпосередніх заходів профілактичного впливу та контролю за їх поведінкою. Актуальним є залучення членів громадських формувань до індивідуально-профілактичної роботи з правопорушниками.

4. *Агітаційно-пропагандистська робота*, що проявляється у таких формах: організація лекцій, зустрічей, бесід з обговоренням питань щодо участі громадян у попередженні правопорушень та удосконаленні діяльності громадських формувань; висвітлення у ЗМІ позитивного досвіду роботи правоохоронних органів; проведення агітаційної та пропагандистської роботи тощо.

Дещо схожою є точка зору І. Ф. Фісенка, який розглядає партнерську взаємодію міліції та громадських формувань правоохоронної спрямованості у таких проявах:

- спільна організація і здійснення заходів щодо боротьби з правопорушеннями та охорони громадського порядку;
- узгодження самостійних дій щодо боротьби з правопорушеннями та охорони громадського порядку;
- обмін оперативною інформацією;

- безпосередня спільна діяльність громадськості правоохоронної спрямованості та працівників міліції;
- здійснення громадськістю правоохоронної діяльності за ініціативою міліції;
- допомога громадськості з боку працівників міліції у процесі проведення заходів щодо боротьби з правопорушеннями та охорони громадського порядку;
- організація правового і спеціального навчання громадян, які бажають виконувати правоохоронні завдання [172, с. 7]. До того ж зазначений автор відносить до основних методів правоохоронної діяльності громадськості щодо охорони громадського порядку – патрулювання, виставляння постів, проведення рейдів та здійснення профілактичних заходів, що певною мірою не відповідає розглянутим вище характеристикам та значно звужує участь громадськості у партнерській взаємодії з міліцією.

Однак в умовах сьогодення існує явище, що становить реальну загрозу демократії, реалізації принципу верховенства права, соціальному прогресу, національній безпеці, становленню громадянського суспільства. Це явище – корупція. Тому пріоритетним напрямом державної антикорупційної політики має стати створення атмосфери масового громадянського неприйняття корупції.

Для подолання корупційних проявів основними формами взаємодії органів внутрішніх справ та громадських організацій А. В. Завгородній пропонує вважати такі: спільне планування та проведення заходів щодо попередження та виявлення фактів корупції в органах публічної влади та притягнення винних до відповідальності; обмін інформацією та досвідом щодо попередження та припинення корупційних проявів; проведення спільних наукових досліджень, семінарів, навчань, зборів, консультацій і нарад антикорупційної спрямованості з питань покращання організації боротьби з корупцією; співробітництво ОВС та громадських організацій з міжнародними та зарубіжними організаціями, що декларують антикорупційну спрямованість [40].

Тим часом О. В. Джафарова у своєму дослідженні висвітлює партнерство міліції і населення у таких формах як: громадські пункти охорони порядку,

добровільні народні дружини; студентські оперативні загони; позаштатні працівники міліції; міжнародні організації сприяння зміцненню партнерства міліції і населення; центри юридичної допомоги населенню; консультативні комітети тощо [36, с. 14].

У свою чергу С. Г. Братель до основних форм повсякденної взаємодії органів міліції та населення відносить інтерактивне спілкування з населенням завдяки мережі Інтернет. Мається на увазі впровадження на сайті МВС України Інтернет-приймальень, що є новим напрямом взаємодії органів внутрішніх справ із громадськістю. Якщо донедавна пересічному громадянину доводилося звертатись до органів внутрішніх справ тільки через письмову або усну заяву, то на сьогоднішній день використання інтернет-можливостей відкриває широкий спектр дій для громадян. Крім відомостей про керівництво МВС, вказівок про дні особистого прийому громадян, тут можна знайти контактні телефони, інформацію про публічні виступи уповноважених осіб, «телефони довіри» приймання скарг і пропозицій [16, с. 117].

У той же час міліція виступає однією зі сторін соціального партнерства не лише з громадськими формуваннями, але й з суб'єктами, наділеним державно-владними повноваженнями. Так, у сфері профілактики адміністративних правопорушень ОВС взаємодіють із органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади у таких формах:

- а) участь у діяльності координаційних органів, у т.ч. в проектно-консультативній роботі та виданні спільних нормативно-правових актів;
- б) проведення спільних організаційних заходів (нарад, семінарів, конференцій та ін.);
- в) реалізація узгоджених профілактичних заходів;
- г) взаємодія у роботі з правоохоронними громадськими формуваннями [91, с. 12].

Правова основа, як структурний елемент соціального партнерства, є сукупністю правових норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають у процесі його організації та функціонування. Норми, що становлять правову

основу організації та функціонування соціального партнерства, наповнені єдиним юридичним змістом, але можуть бути диференційовані за різними ознаками.

На сьогоднішній день правову основу партнерських відносин міліції з різними соціальними інституціями складають нормативно-правові акти різних рівнів: Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, а також відомчі нормативні акти. Доречною буде характеристика деяких із них. Так, Указом Президента України «Про додаткові заходи щодо поліпшення діяльності органів внутрішніх справ та громадських формувань з охорони громадського порядку» [125] відновлено діяльність в мікрорайонах міст, у сільських населених пунктах, на підприємствах і в установах, при закладах освіти добровільних народних дружин, загонів сприяння міліції, самозахисту, груп охорони громадського порядку та інших формувань.

Безпосередню участь громадян у забезпеченні громадського порядку та громадської безпеки визначає Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22 червня 2000 року. Цей Закон закріплює право громадян України створювати в законному порядку громадські об'єднання для участі в охороні громадського порядку і державного кордону, сприяння органам місцевого самоврядування, правоохоронним та іншим державним органам у запобіганні та припиненні адміністративних правопорушень і злочинів, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, а також у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин.

Також на виконання Постанови КМУ від 3 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» при МВС України, ГУМВС (УМВС) в областях створені громадські ради з питань забезпечення прав людини в ОВС, одним із основними завдань таких рад є налагодження системного діалогу та ефективної взаємодії МВС із громадськістю [126].

Соціальне партнерство, як і будь-який вид взаємодії, здійснюється на основі певних вихідних засад – *принципів*, що входять до його структури. Так, на думку

А. М. Колодія, принципи – це основні найзагальніші, вихідні положення, засоби, правила, що визначають природу і соціальну сутність явища, його спрямованість і найсуттєвіші властивості [58, с. 17].

Принципи права можуть бути виражені двома способами: безпосереднє формулювання їх у нормах права (текстуальне закріплення) і виведення принципів права зі змісту нормативно-правових актів (змістовне закріплення). Закон України «Про міліцію» [128] у ст. 3 визначає, що діяльність міліції будується на принципах законності, гуманізму, поваги до особи, соціальної справедливості, взаємодії з трудовими колективами, громадськими організаціями й населенням. Відповідно до окреслених положень можна назвати основні принципи соціального партнерства за участю міліції, серед яких: законність, гуманізм, гласність, підзвітність, розвиток довіри тощо.

Розглянуті вище принципи є загальними, базовими вихідними положеннями, на яких засновані партнерські відносини. Проте існують і специфічні, притаманні виключно цьому виду взаємодії, керівні ідеї, зокрема: всеохоплюючий характер соціального партнерства, усвідомлення взаємозалежності суб'єктів партнерства, пріоритетність примирних методів і процедур у проведенні переговорів і консультацій, недопущення погіршення домовленостей, досягнутих на попередньому рівні соціальних договорів, обов'язковість виконання досягнутих домовленостей, відповідальність соціальних партнерів за виконання прийнятих ними рішень. Більш детальна їх характеристика буде здійснена в одному із наступних підрозділів роботи.

Не менш значущим елементом соціального партнерства є *мета*, під якою прийнято розуміти ті бажані зміни у стані об'єкта впливу, що мають наступити в результаті здійснення партнерської взаємодії міліції з іншими соціальними суб'єктами. Загальна структура мети є багаторівневою, що обумовлюється структурованістю та багатоманітністю об'єкта впливу. Так, основною метою соціального партнерства є захист життя, свободи та особистої недоторканності громадян, забезпечення консолідації зусиль держави і громадянського суспільства в протидії злочинності, підвищення якості діяльності міліції і водночас

позитивної громадської оцінки про результативність її роботи, перетворення міліції на правоохоронне відомство європейського рівня, діяльність якого ґрунтується на підтримці громадськості тощо.

Більш глибокому з'ясуванню сутності соціального партнерства міліції сприятиме характеристика його сукупної структури, що передбачає висвітлення різновидів соціального партнерства.

Так, розглядаючи соціальне партнерство як особливу форму взаємодії, В. П. Лисюченко та П. В. Ольховик виділяють два основні її види: 1) за відношенням суб'єктів – внутрішня (між службами ОВС) і зовнішня (з органами державної влади і громадськими організаціями); за тривалістю – постійна і тимчасова [76, с. 88].

Водночас доцільно висвітлити й інші критерії класифікації партнерських відносин міліції, які потребують нашої уваги. *За напрямками* соціальне партнерство можна розглядати у трьох видах – стратегічне, оперативне і тактичне. Стратегічне партнерство направлене на досягнення загальносистемної мети, тобто цілей функціонування усієї правоохоронної системи. Як приклад такого партнерства, доцільно згадати розроблену ще у 1999 році Концепцію МВС України «Народ і міліція – партнери», яка була покликана забезпечити поетапне підвищення партнерських відносин міліції з громадськістю [64]. На сьогоднішній день втіленням стратегічного напрямку соціального партнерства стала Концепція Державної програми профілактики правопорушень на період до 2015 року, в якій затверджено основні засади налагодження партнерства органів внутрішніх справ з населенням, залучення громадян до профілактики правопорушень, боротьби зі злочинністю, зокрема як громадських помічників дільничних інспекторів міліції з числа членів громадських формувань з охорони громадського порядку.

Тактичне партнерство спрямоване на реалізацію стратегічних цілей, досягнення інтересів декількох суб'єктів, а також розв'язання тактичних завдань у цілому. Наприклад, безпосередня участь громадських формувань в забезпеченні охорони громадського порядку. Оперативне партнерство спрямоване на

вирішення конкретних завдань, що носять ситуативний характер. Такі види взаємодії міліція використовує переважно з правоохоронними органами.

За підставами виникнення партнерство правоохоронних органів може бути регламентоване та ініціативне. Регламентоване партнерство передбачає можливість його здійснення в законодавчих або міжвідомчих нормативно-правових актах. Ініціативне – характеризується необхідністю організації спільних дій при виконанні загальних завдань за пропозицією одного із суб'єктів.

Так, *за тривалістю взаємодії* партнерство міліції буває тривале і тимчасове. Тривале партнерство є необхідним упродовж усього періоду здійснення функції профілактики правопорушень, реалізація якої постійно вимагає об'єднання зусиль декількох служб (органів) та залежить від характеру цієї функції й основних цілей протидії злочинності. Тимчасовим вважається партнерство, спрямоване на розв'язання відносно невеликих за обсягом конкретних завдань, виконання яких потребує об'єднання зусиль взаємодіючих служб на нетривалий час. Цей вид партнерства організовується виключно в локально-оперативних цілях, однак, сьогодні досить широко практикується в органах внутрішніх справ України, тому що характеризується досить спрощеною схемою взаємодії, яка не передбачає підготовчих моментів, розроблення нормативних документів, планування цього процесу, звітності і відповідальності суб'єктів один перед одним. Прикладом тимчасового або короткострокового партнерства є залучення громадян до участі в обговоренні проектів відомчих наказів і розпоряджень, що присвячені розв'язанню загальнодержавних і соціальних проблем, формуванню громадської думки та підвищенню авторитету ОВС, зустрічі керівництва із громадськістю, прес-конференції зі ЗМІ тощо. На відміну від тривалого партнерства, де засобом для побудови відносин взаємодії є діалог, короткострокове партнерство передбачає використання тільки тимчасових домовленостей.

За кількістю сторін партнерство буває простим (між двома сторонами) і складним (між трьома і більше сторонами).

За ступенем конфіденційності розрізняють гласне партнерство та негласне. Загальноприйнятим у практиці органів внутрішніх справ є гласне партнерство, що

не пов'язане з конфіденційною інформацією та не потребує обмеженого доступу. На відміну від гласного, негласне партнерство передбачає наявність інформації з режимом таємності та реалізовується, переважно, працівниками кримінальної міліції під час їх оперативно-розшукової діяльності. Як приклад цьому, можна зазначити спільну роботу з агентурним апаратом.

Залежно від участі громадськості в розкритті та розслідуванні злочинів партнерство поділяється на дві групи:

- не пов'язане з провадженням слідчих дій (створення громадських формувань);
- пов'язане з підготовкою та провадженням слідчих дій (використання громадськості під час відтворення або реконструкції обстановки, для виявлення джерел інформації стосовно дій, що розслідуються, для охорони слідчих дій, які проводяться тощо).

Підтримуємо думку С. В. Лихачова щодо класифікації партнерства за сферами, напрямками діяльності: у сфері управлінської діяльності, охорони громадського порядку, профілактичної діяльності, у сфері адміністративної діяльності міліції, оперативно-розшукової діяльності, охорони власності тощо [77, с. 219].

Висвітлення сутнісних характеристик структурних елементів соціального партнерства міліції свідчить про його багатовимірність та внутрішню узгодженість, але довершеним зазначений процес буде при окресленні основних напрямів, що визначають його призначення, тобто функцій. Наукові підходи до визначення поняття функцій характеризуються багатоманітністю, оскільки представники кожної науки прагнуть дати своє визначення цьому поняттю. Розглядаючи основні напрями впливу соціального партнерства міліції на суспільні відносини, акцентуємо увагу на основних його функціях, таких як [55, с. 6]:

- 1) регулятивна або стабілізуюча – соціальне партнерство міліції та громадянського суспільства є своєрідним механізмом узгодження соціальних

інтересів з урахуванням їх відмінностей чи навіть суперечностей, забезпечує врегулювання відносин у правоохоронній сфері;

2) інструментальна – соціальне партнерство за участю міліції є засобом реалізації соціальної політики у цілому;

3) консолідуюча – соціальне партнерство є міцним соціальним зв'язком між міліцією та громадськістю для реалізації спільних інтересів у правоохоронній сфері. Різновидом даної функції може бути примирна функція, яка означає, що соціальне партнерство є досягненням згоди чи примиренням зусиллями самих сторін-конфліктерів. Соціальне партнерство – це система ненасильницьких засобів і методів урегулювання суперечностей і проблем, що виникають;

4) інформаційна – соціальне партнерство за участю міліції є своєрідним гарантом обізнаності суб'єктів про стан законності, правопорядку, ефективність протидії правопорушникам, наявність взаємної поінформованості, гласності у партнерських відносинах;

5) охоронна – соціальне партнерство безпосередньо спрямоване на охорону прав і законних інтересів громадян, забезпечення правопорядку і громадської безпеки, профілактику правопорушень та перелік інших питань, віднесених до правоохоронної сфери.

6) превентивна (виховна, запобіжна) – полягає у вихованні поваги до права взагалі, прав інших осіб, правопорядку, а також запобігання вчиненню протиправних дій тощо.

Залежно від того, в чиїх соціальних інтересах вони здійснюються, функції соціального партнерства можна поділити на загальносоціальні та групові.

Загальносоціальні функції соціального партнерства міліції – це такі напрями його функціонування, які є довготривалими, спрямованими на задоволення інтересів усього суспільства, тобто всіх його верств. Як правило, це взаємодія у сфері захисту прав і свобод людини, боротьби зі злочинністю тощо.

Функції захисту групових інтересів – це такі напрями функціонування соціального партнерства, які спрямовані на вираження й задоволення інтересів певних груп.

За часом здійснення або за тривалістю у часі функції соціального партнерства у правовій науці поділяють на постійні та тимчасові.

Постійні функції – напрями діяльності, що здійснюються на всіх етапах розвитку партнерства. Більшість здійснюваних функцій партнерства є постійними. До цього виду належать, наприклад, охорона громадського порядку, врегулювання суспільних відносин у правоохоронній сфері тощо.

Тимчасові функції – здійснюються упродовж певного періоду соціального партнерства чи обумовлені окремими обставинами. Прикладом може бути подолання суперечностей чи соціального конфлікту з певними суб'єктами.

Аналізуючи розглянуті функції, можна зробити висновок, що вони властиві будь-якій галузі права, але набувають специфічних властивостей за рахунок предмету та методу досягнення мети, виконання завдання. При цьому перелік зазначених функцій соціального партнерства не є вичерпним та може бути розширений залежно від різноманітних чинників (збільшення сфери впливу, появи нових форм, методів тощо).

Розкриваючи роль та призначення соціального партнерства з використанням функціонального підходу, слід зазначити, що реалізація основних напрямів соціального партнерства забезпечить:

- зміну стереотипів про діяльність міліції із загальної свідомості, правильне розуміння населенням загальних завдань органів внутрішніх справ як структури, що гарантує безпеку не тільки державної політики, а й пересічного громадянина;
- закріплення у свідомості громадян образу міліції як основного гаранта стабільності та правопорядку, захисника всіх суб'єктів, охорони законів і громадського порядку;
- укріплення довіри населення до міліції, зростання правової культури громадян, їхньої готовності брати участь у вирішенні правоохоронних проблем, допомоги в ефективному виконанні міліцією оперативно-службових завдань [75, с. 91-92].

Головний результат соціального партнерства міліції полягає у подоланні антисуспільних явищ, усуненні причин та умов вчинення суспільно небезпечних діянь, профілактиці правопорушень, забезпеченні надійного захисту як кожного окремого громадянина суспільства, так і держави в цілому від протиправних посягань [64, с. 8].

Таким чином, узагальнюючи наведену в підрозділі характеристику поняття соціального партнерства міліції пропонуємо власне визначення зазначеного явища як суспільно важливих, злагоджених взаємних відносин міліції із соціальними суб'єктами, що ґрунтуються на взаєморозумінні й рівності учасників між собою, спрямовуються на реалізацію соціальних потреб та інтересів у правоохоронній сфері, а також на здійснення основних функцій міліції щодо підтримання правопорядку.

Аналіз наукових джерел дозволив визначити основні ознаки соціального партнерства міліції, такі як суспільна значущість, наявність спільних цілей, злагоженість взаємовідносин, рівність учасників між собою та взаємна відповідальність тощо.

Партнерство є найвищою формою соціальної взаємодії і, як і будь-яке правове явище, має свою внутрішню побудову. Структуру соціального партнерства, що є поєднанням взаємодіючих між собою елементів, доцільно розглядати на двох рівнях – загальному та конкретному, що дає можливість виокремити два її види – загальну та сукупну. Так, загальна структура поєднує взаємопов'язані між собою необхідні елементи: суб'єкти, об'єкти, методи, принципи, форми, правову основу та мету (цілі) соціального партнерства. Сукупна структура об'єднує різноманітні види соціального партнерства та становить єдине ціле. Отже, до видової характеристики партнерських взаємовідносин слід віднести їх групи, що виокремлюються за різними критеріями: тривалість взаємодії (тривале і тимчасове), кількість сторін (просте і складне), ступінь конфіденційності (гласне і негласне), напрями дії (стратегічне, оперативне й тактичне), підстави виникнення (регламентоване й ініціативне) тощо.

Слід зазначити, що відносна наукова розробленість поняття соціального партнерства міліції пов'язана, насамперед, із багатогранністю та складністю самого явища соціального партнерства та діяльністю міліції у суспільстві як органу, який з одного боку є представником державної влади і наділений спеціальними повноваженнями, а з іншого – зобов'язаний налагоджувати тісний контакт з іншими інституціями держави та громадянського суспільства, переходити на сервісний характер діяльності та формувати позитивний імідж у суспільстві. Саме характеристиці міліції як суб'єкта соціального партнерства і буде присвячено наступний підрозділ роботи.

2.2 Міліція як суб'єкт соціального партнерства у правоохоронній сфері: функції та завдання

Одним із видів державної діяльності, основною метою якого є охорона і захист права у суспільстві, є правоохоронна діяльність. Головне її призначення розкривається у забезпеченні режиму законності, неухильному дотриманні та виконанні правових приписів усіма громадянами, їх об'єднаннями, посадовими особами та державними органами, а результатом дотримання такого режиму є належне функціонування правопорядку у суспільстві.

Доцільною, на нашу думку, є першочергова характеристика поняття правоохоронної діяльності, оскільки саме її здійснення є визначальною та водночас специфічною ознакою міліції як суб'єкта соціального партнерства.

У сучасних літературних джерелах існує різноманіття наукових поглядів щодо поняття правоохоронної діяльності. В основу багатьох визначень покладено, у першу чергу, ознаку наявності державних і недержавних суб'єктів такої діяльності. Так, А. П. Гель, Г. С. Семаков під поняттям правоохоронної діяльності визначають таку державну діяльність, яка здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних заходів впливу із суворим дотриманням встановленого законом порядку [158, с. 6].

Поширеною є також наукова думка Ю. А. Ведернікова, В. К. Шкарупи та В. П. Карпунчева, які визначають правоохоронну діяльність як правозастосовну діяльність з охорони права спеціально уповноважених на те органів за встановленою законом процедурою, що полягає в розгляді юридично значущих справ, виявленні правопорушень та обвинуваченні осіб, винних у їх вчиненні, у застосуванні до правопорушників примусових заходів регламентованих законом, а також у представництві й захисті прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб [17, с. 111].

Як зазначалось раніше, більшість авторів вважають, що правоохоронна діяльність може здійснюватися не тільки державою, її органами, посадовими

особами та іншими державними організаціями, а й недержавними структурами. Згідно зі ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 року до правоохоронних органів належать: органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції.

Як зазначає В. Т. Малярєнко, за законом до правоохоронного органу належить такий державний орган, предмет діяльності якого законодавчо зафіксовано як його завдання або функція саме охоронного призначення, хоч у назві це може й не відбиватися. Правоохоронні функції або завдання здебільшого залежать від участі того чи іншого органу в охороні (підтриманні) правопорядку. Правопорядок – об’єктивна потреба розвитку держави й суспільства [157, с. 11].

Отже, у правоохоронній сфері суб’єктами соціального партнерства можуть бути усі вище перелічені органи, що наділені державно-владними функціями. Разом з цим доцільно розглянути й іншого соціального партнера міліції у правоохоронній сфері – громадськість.

У підтвердження положення щодо участі громадськості в правоохоронній діяльності є погляди Є. О. Гіди, Є. В. Білозьорова, А. М. Завального, які визначають, що правоохоронна система представляє собою сукупність державно-правових утворень і громадських формувань, які за допомогою притаманних їм засобів, способів та методів, а також з дотриманням відповідних гарантій забезпечують захищеність людини і громадянина від різного роду протиправних діянь [162, с. 70].

Водночас А. М. Колодій, А. Ю. Олійник та інші науковці до недержавних правоохоронних органів, які також є суб’єктами соціального партнерства за участю міліції, відносять такі: а) правоохоронні органи місцевого самоврядування (далі – ОМС); б) корпорації, фірми, бюро, інші організації, що надають

правоохоронні послуги усім зацікавленим державним та приватним закладам, організаціям і окремим особам; в) внутрішні «служби безпеки», що створюються промисловими компаніями, фірмами та підприємницькими товариствами; г) організації з охорони комерційної та службової таємниць; д) структури для забезпечення діяльності в умовах конкуренції; е) фізичні і юридичні особи зі здійснення окремих видів охоронних функцій [119, с. 753].

Підтримуємо також думку науковців О. М. Джужи, В. В. Василевича, О. Ф. Гіди та ін. у тому, що найважливішою умовою ефективності діяльності з охорони правопорядку та профілактики правопорушень є організація взаємодії органів внутрішніх справ і громадських формувань, що беруть участь в охороні громадського порядку й забезпеченні суспільної безпеки [136, с. 186].

Систематизація наведених вище положень дає змогу зробити висновок про особливу важливість правоохоронної діяльності для забезпечення прав, свобод людини і громадянина та підтримання правопорядку у суспільстві, яку покладено на компетентні державні органи, у тому числі міліцію, а також на недержавні (у тому числі громадські) формування.

На жаль, в умовах сьогодення правоохоронна система України не здатна у повній мірі ефективно виконувати покладені на неї державою функції та завдання і ще не позбулася таких негативних наслідків радянської правоохоронної системи як надмірна централізація, мілітаризація, бюрократизм і карально-репресивний характер службової діяльності. Усе це вимагає перегляду завдань, функцій та повноважень міліції, пошуку нових форм та напрямів взаємодії і координації з іншими правоохоронними органами, налагодження соціального партнерства з різними соціальними суб'єктами [52, с. 11].

Як зазначалося раніше у попередніх розділах дисертації, в сучасному світі соціальне партнерство є широким поняттям, що застосовується у багатьох сферах суспільного життя. Ідеологія соціального партнерства міліції має декілька особливостей, що перш за все зумовлені статусом правоохоронного органу. З одного боку, соціальне партнерство є найвищим рівнем вже злагодженої

взаємодії, спрямованої на вирішення спільних цілей, а з іншого – виступає своєрідним інструментом подолання конфліктів та узгодження інтересів.

Розглядати міліцію як суб'єкта соціального партнерства у правоохоронній сфері доцільно, в першу чергу, із визначення її поняття. Міліція в Україні – державний озброєний орган виконавчої влади, який захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань. Законом України «Про міліцію» та іншими законодавчими і відомчими нормативними документами визначено діяльність міліції в умовах реалізації державної політики у сфері захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства від протиправних посягань.

Логічним буде твердження про особливість статусу міліції як суб'єкта соціального партнерства з державними органами та недержавними організаціями, що зумовлюється обсягом її компетенції при здійсненні правоохоронної діяльності, а також тим, що на неї покладається основна відповідальність за результати роботи щодо боротьби зі злочинністю та запобігання правопорушенням.

В результаті систематизації наукових поглядів щодо ознак правоохоронних органів, пропонуємо основними ознаками міліції як державного правоохоронного органу і суб'єкта соціального партнерства водночас визначити такі:

- правоохоронна компетенція, що пояснюється особливістю її діяльності щодо забезпечення правопорядку у суспільстві;
- орієнтація на сервісний характер роботи, що розуміє під собою спрямування на розв'язання важливих проблем та задоволення потреб громадськості, формування почуття захищеності та безпеки громадян;
- здійснення своєї діяльності виключно у межах законності та на підставі дотримання принципу верховенства права;
- наявність права на застосування заходів державного примусу до осіб, які вчинили правопорушення;
- обов'язковість законних рішень для виконання усіма посадовими особами та громадянами.

Поєднання перших двох ознак свідчить про складність статусу міліції як суб'єкта соціального партнерства у правоохоронній системі, оскільки, поряд із наявністю державно-владних повноважень для виконання своїх обов'язків, її діяльність спрямована на досягнення компромісів з громадськістю, залучення останньої до реалізації завдань у правоохоронній сфері та налагодження ефективної взаємодії з метою забезпечення правопорядку в суспільстві.

У процесі здійснення соціального партнерства міліція вступає з іншими суб'єктами у правові та неправі відносини. Правові відносини – це зв'язки, в основу яких покладено законні права міліції здійснювати свої функції, вони виникають у службовий час та при виконанні службових обов'язків. Так, спільна участь громадян і правоохоронців у забезпеченні громадського порядку регулюється відповідним Законом і носить офіційний характер. Неправові відносини базуються на інших чинниках, наприклад, на моральних почуттях, почутті обов'язку, традиціях і звичаях, характерних для культурного середовища. Наприклад, якщо співробітник детально консультує громадянина з юридичних, процесуальних питань, хоча це й не входить до кола його службових обов'язків, керуючись бажанням допомогти людині, то такий контакт можна віднести до неправових або неофіційних відносин [139].

У системі таких взаємовідносин міліція є провідним та центральним суб'єктом, оскільки саме вона спрямовує розвиток та координує напрями дії інших партнерів, а також несе відповідальність за стан досягнення поставленої мети.

Міліція є єдиною системою органів, яка входить до структури Міністерства внутрішніх справ України, та виконує у своїй повсякденній діяльності адміністративну, профілактичну, оперативно-розшукову, кримінальну процесуальну, виконавчу та охоронну (на договірних засадах) функції. Зазначені вище функції є загальними, тобто такими, що набули текстуального закріплення у законодавстві і визначають основні напрями діяльності правоохоронного органу.

Основні функції органів внутрішніх справ, у тому числі міліції – це напрями їх діяльності в процесі вирішення поставлених перед ними завдань, тобто функції

органу внутрішніх справ охоплюють собою сукупність способів, методів, прийомів і дій, за допомогою яких виконуються завдання і досягаються цілі. Кожна з функцій, покладених на орган внутрішніх справ, конкретизується у функціях його структурних підрозділів, а функції останніх розподіляються у формі функціональних обов'язків кожного окремого працівника чи підрозділу [100].

Водночас характеристика міліції крізь призму соціального партнерства дає змогу виділити її специфічні функції як суб'єкта зазначеного процесу, а саме:

- регулятивна – міліція забезпечує врегулювання відносин у правоохоронній сфері та узгодження інтересів різних груп;
- сервісна – її суть проявляється у спрямуванні роботи, першочергово, на задоволення потреб партнерів, якісне надання послуг з метою досягнення поставлених цілей;
- консолідуюча – полягає у тому, що саме від ініціативи міліції, здебільшого, залежить об'єднання зусиль різних суб'єктів задля досягнення спільної мети у правоохоронній сфері;
- інформаційна – передбачає інформування міліцією населення про стан її роботи, а також законності, правопорядку, ефективності протидії правопорушникам тощо;
- охоронна – діяльність міліції як суб'єкта партнерства спрямована на охорону прав і законних інтересів громадян, забезпечення правопорядку і громадської безпеки тощо.
- превентивна (виховна) – полягає у повноваженнях міліції щодо запобігання та профілактики порушень правопорядку, а також спрямування її діяльності на виховання законослухняної поведінки та високої правової культури громадян.

Таким чином, функції міліції як суб'єкта соціального партнерства проявляються і реалізуються у повсякденній діяльності органів внутрішніх справ у цілому, окремих підрозділів і працівників при виконанні поставлених перед ними завдань.

Слід зазначити, що реалізація міліцією своїх функцій тісно пов'язана із виконанням нею завдань, передбачених законодавством, ефективна реалізація яких неможлива без партнерських взаємозв'язків з різними соціальними інститутами: громадськістю у цілому, державними і недержавними установами й організаціями тощо. Розглянемо більш детально кожне із завдань.

Так, забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів є невід'ємною та найважливішою складовою роботи працівників органів внутрішніх справ та міліції зокрема. У свою чергу й громадяни повинні сприяти роботі правоохоронців і перебувати у тісній взаємодії з ними. Однією із форм взаємодії міліції у забезпеченні безпеки особистості, а також захисту власності в сучасних умовах є партнерство з підприємствами, які здійснюють приватну охоронну діяльність.

Із прийняттям у 2012 році Закону України «Про охоронну діяльність» закріплено статус суб'єктів охоронної діяльності із надання послуг щодо охорони майна громадян та юридичних осіб, а також охорони фізичних осіб. Стаття 18 зазначеного вище нормативно-правового акту визначає організацію взаємодії суб'єктів охоронної діяльності з правоохоронними органами [128]. Суб'єкти охоронної діяльності та правоохоронні органи можуть бути партнерами і надавати взаємодопомогу у діяльності, що спрямована на попередження, припинення і розкриття кримінальних правопорушень та забезпечення охорони громадського порядку. Заходи із взаємодії з правоохоронними органами не можуть порушувати зобов'язання суб'єктів охоронної діяльності за договором щодо надання охоронних послуг.

Суб'єкти охоронної діяльності та правоохоронні органи, у тому числі міліція, є сторонами соціального партнерства та реалізують його у формі:

- проведення спільних нарад, консультацій;
- обміну інформацією з питань попередження та припинення правопорушень;

– інших не заборонених законодавством заходів за умови, що не порушуються права та обов'язки суб'єктів господарювання і здійснення таких заходів належить до компетенції відповідного правоохоронного органу.

Іншим важливим завданням міліції є запобігання вчиненню правопорушень, яке у більшості наукових джерел трактується як соціально спрямована діяльність держави, її органів та їх посадових осіб, громадських організацій та окремих громадян з виявлення причин та умов вчинення правопорушень, ліквідації факторів, які сприяють формуванню антигромадських установок громадян, та забезпечення під час здійснення такої діяльності прав і свобод громадян [9, с. 116-117].

На сьогодні у науковій літературі та серед практичних працівників термін «запобігання» часто використовується спільно з термінами «профілактика» «попередження» та ін. Погоджуємось із думкою В. О. Заросила, в якій «запобігання» передбачає, що державні органи та громадські організації запобігають вчиненню правопорушень, тобто попереджують їх вчинення. Проте термін «запобігання» має більш конкретне значення у тому сенсі, що запобігання стосується конкретних правопорушень, тоді як «профілактика» є більш широким поняттям. У свою чергу «попередження» правопорушень розглядається як більш вузьке поняття, що входить у поняття «боротьби з правопорушеннями» та підкоряється його завданням [42, с. 68].

Водночас стаття 6 Кодексу України про адміністративні правопорушення визначає, що органи виконавчої влади та ОМС, громадські організації, трудові колективи розробляють і здійснюють заходи, спрямовані на запобігання адміністративним правопорушенням, виявлення й усунення причин та умов, які сприяють їх вчиненню, на виховання громадян у дусі високої свідомості і дисципліни, суворого додержання законів України [54]. Така норма прямо вказує на наявність партнерських зв'язків міліції з різними суб'єктами (державними та недержавними) у сфері запобігання адміністративних правопорушень.

Як зазначає І. П. Голосніченко, міліція разом з іншими державними органами та громадськими організаціями веде профілактичну боротьбу проти

пияцтва і алкоголізму, вилучає з громадських місць осіб, що перебувають у нетверезому стані, розпивають спиртні напої у невстановлених для цього місцях, забезпечує додержання правил торгівлі спиртними напоями, оформляє, а також подає до суду матеріали на осіб, які хворі на алкоголізм і наркоманію для вирішення питання щодо їх примусового лікування; веде боротьбу з хуліганством; вживає заходів щодо запобігання бродяжництву і дитячій безпритульності та боротьби з правопорушеннями неповнолітніх [3, с. 53].

На нашу думку, значно активізувалася роль міліції як суб'єкта соціального партнерства із державними органами, службами та недержавними громадськими організаціями у сфері захисту прав дітей і профілактики правопорушень у дитячому середовищі. Для цього науковцями та практиками розроблено алгоритм та побудовано структуру партнерства органів внутрішніх справ з іншими соціальними інститутами.

Так, О. О. Лазаренко розглядає партнерство органів внутрішніх справ з різними соціальними інститутами суспільства у сфері профілактики девіантної поведінки підлітків на двох рівнях: суб'єктному і процесуальному. Як зазначає автор, на суб'єктному рівні сторонами партнерства є державні і громадські організації, які займаються профілактикою девіантної поведінки підлітків; на процесуальному рівні – взаємодія цих суб'єктів на основі гуманістично-діяльнісного і міжсекторального підходів. Останній передбачає об'єднання зусиль представників соціальних інститутів державного і недержавного секторів для здійснення профілактики девіантної поведінки підлітків і ґрунтується на відмінностях, які водночас й інтегрують різні сектори суспільства [74 с. 12]. При цьому слід відзначити наявність ініціюючих можливостей у органів внутрішніх справ у формуванні соціального партнерства у сфері профілактики девіантної поведінки підлітків.

У повсякденному житті працівники міліції зобов'язані співпрацювати зі школами, батьківськими комітетами, місцевими державними службами у справах захисту дітей, волонтерськими організаціями з метою спільної організації профілактики правопорушень, вчинених дітьми та проти них. Одним із прикладів

партнерства у цій сфері є започаткований з 2012 року та апробований у м. Івано-Франківську пілотний проект програми співпраці міліції та шкіл. В рамках цього проекту розроблено програми «Дослідники» та «Шкільний інспектор міліції», започатковано проект «Ідентифікаційна картка дитини». Більш детальна їх характеристика буде в наступному розділі в межах висвітлення трансформаційних тенденцій у правовій системі.

Ще одним пріоритетним завданням міліції є охорона громадського порядку. Основною формою організації охорони громадського порядку є комплексне використання сил і засобів міліції по охороні громадського порядку (єдина дислокація). Як самостійні форми можуть також застосовуватись: охорона громадського порядку за зонами, патрульних дільниць; патрулювання спеціальних мобільних груп з протидії найпоширенішим правопорушенням, що вчиняються в громадських місцях; виставлення постійних піших постів у криміногенних місцях; використання кінних нарядів у лісопаркових зонах; пересувні пункти міліції у віддалених від міських, районних відділів (управлінь) мікрорайонах [100].

Основними суб'єктами забезпечення охорони громадського порядку та громадської безпеки в органах внутрішніх справ виступають служби дільничних інспекторів міліції, підрозділи патрульної служби, Національної гвардії та ін. Відповідно до чинного законодавства реалізацію правоохоронної функції покладено як на органи державної влади, так і на ОМС, що призводить до необхідності чіткого розмежування їх завдань у забезпеченні законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян.

Прикладом соціального партнерства правоохоронних органів щодо забезпечення охорони громадського порядку та державного кордону є взаємодія дільничних інспекторів міліції та прикордонної служби, що здійснюється у формі: обміну інформацією про оперативну обстановку; спільного контролю за станом дотримання законодавства України з прикордонних питань; спільного проведення заходів з правового виховання місцевого населення та профілактики правопорушень; спільних навчань, тренувань, нарад тощо [123].

Проте забезпечити належний правопорядок лише силами державних інституцій, ураховуючи складне соціально-економічне становище у державі, дуже складно. Саме тому виникає необхідність залучення громадських формувань як суб'єктів соціального партнерства міліції у сфері забезпечення правопорядку.

Законодавством передбачено, що громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону можуть бути створені на засадах громадської самодіяльності як зведені загони громадських формувань, спеціалізовані загони (групи) сприяння міліції та Державній прикордонній службі України, асоціації громадських формувань тощо [130]. Громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону створюються на добровільних засадах за місцем роботи, навчання або проживання громадян, при цьому місцеві державні адміністрації, ОМС та правоохоронні органи надають всіляку допомогу та підтримку у їх створенні.

Однак у системі партнерських взаємовідносин «міліція – громадськість» виокремлюється все ж центральна роль правоохоронного органу. Найбільший обсяг повсякденної роботи щодо координації діяльності громадських формувань здійснює дільничний інспектор міліції. Старший дільничний або дільничний інспектор міліції, як правило, є одночасно заступником голови ради громадського пункту з охорони порядку або керівником однієї з його секцій. Такий статус дозволяє дільничному інспекторові відігравати у раді організуючу роль і тим самим забезпечувати єдність дій міліції і громадськості у профілактиці правопорушень [136, с. 187].

Також значно зросла популярність та ефективність спільних патрулювань у містах. Одним із прикладів була організація спільного патруля міліціонерів та громадськості в місті Кам'янці-Подільському наприкінці 2014 року, що показав високу ефективність такої роботи. На його рахунок – припинення чотирьох порушень правил дорожнього руху, серед яких – керування транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння та розшуканий автомобіль, що перебував в угоні [98]. Такі позитивні результати експерименту лише підтвердили

доцільність використання подібної форми роботи з громадськістю і в подальшому.

У той же час координуюча роль міліції проявляється у тристоронньому соціальному партнерстві з органами державної влади та місцевого самоврядування, зокрема щодо вирішення окремих питань, пов'язаних із діяльністю громадських формувань з охорони громадського порядку. Основними формами такого партнерства є:

- проведення нарад за участю керівників громадських формувань, на яких розробляються та узгоджуються спільні заходи із забезпечення правопорядку на територіях обслуговування;
- заслуховування керівників громадських формувань стосовно участі їх членів в охороні громадського порядку, проведенні спільних з органами внутрішніх справ профілактичних рейдів та інших відпрацювань територій населених пунктів;
- проведення звірок наявної кількості громадських формувань з охорони громадського порядку та їх членів, зареєстрованих відповідно до Закону;
- вирішення питань щодо відновлення, створення громадських формувань з охорони громадського порядку та припинення їх діяльності тощо.

З метою підвищення якості виконання завдань із забезпечення безпеки дорожнього руху розпорядженням КМУ від 25 травня 2011 року № 480-р схвалено Стратегію підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2015 року, відповідно до якої міліція є ініціатором у здійсненні соціального партнерства з громадськістю в частині проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи у формі [153]:

- встановлення для засобів масової інформації квоти на розміщення соціальної реклами з питань забезпечення безпеки дорожнього руху;
- проведення щороку Тижня безпеки учасників дорожнього руху;
- проведення акцій «Увага! Діти на дорозі!», «Увага! Пішохід!», «Перевізник – зима»;

- створення тематичних телепередач з питань пропагування культури поведінки учасників дорожнього руху для різних вікових категорій населення;
- проведення роз'яснювальної роботи стосовно необхідності обов'язкового використання засобів безпеки, зокрема ременів безпеки, дитячих крісел тощо.

Щодо завдання міліції із виявлення кримінальних правопорушень, то слід зазначити, що прийнятий 13 квітня 2012 року новий Кримінальний процесуальний кодекс України кардинально змінює характер кримінального провадження. Розширення процесуальних повноважень сторони захисту у кримінальному провадженні покладає на органи досудового розслідування додаткові обов'язки з реалізації прав підозрюваного, обвинуваченого. У зв'язку з цим, новим КПК України закріплені також зміни і стосовно організації роботи самих органів досудового розслідування та їх взаємодії з іншими підрозділами і службами в межах реалізації завдань кримінального провадження [169].

Також у зазначеному нормативно-правовому акті знайшли відображення положення щодо участі громадськості у процесі виявлення та розслідування кримінальних правопорушень. Наприклад, законодавець у статті 207 закріплює право кожного громадянина України затримати особу, яка порушує норми Закону, без ухвали слідчого судді, суду у таких випадках:

- 1) при вчиненні або замаху на вчинення кримінального правопорушення;
- 2) безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється у його вчиненні.

Кожен, хто не є уповноваженою службовою особою (якій законом надано право здійснювати затримання) і затримав відповідну особу при визначених вище обставинах зобов'язаний негайно доставити її до уповноваженої службової особи або негайно повідомити уповноважену службову особу про затримання та місцезнаходження особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення [69]. Тобто виконання громадського обов'язку відтепер прямо передбачено у законодавстві.

Окрім взаємодії органу досудового розслідування з громадськістю, у кримінальному провадженні необхідна також і внутрішня процесуальна взаємодія з іншими службами та підрозділами МВС. Так, відповідно до статті 38 КПК України закріплено процедуру взаємодії органу досудового розслідування зі співробітниками інших підрозділів. Водночас наказом МВС України від 14 серпня 2012 року № 700 затверджено Інструкцію з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень. Зазначеним документом передбачено організацію взаємодії органів та підрозділів внутрішніх справ на різних етапах досудового розслідування, зокрема при надходженні до органу внутрішніх справ заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагуванні на них, направленні оперативним підрозділом матеріалів за результатами оперативно-розшукової діяльності до слідчого підрозділу, при розслідуванні кримінальних правопорушень тощо.

Визначено, що основним завданням взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ України є попередження, виявлення і розслідування кримінальних правопорушень, притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, що їх учинили, відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди, відновлення порушених прав та інтересів громадян і юридичних осіб.

На законодавчому рівні також закріплено партнерство органів внутрішніх справ, зокрема міліції, з іншими державними органами щодо здійснення фінансового контролю, зокрема державною фінансовою інспекцією (колишня контрольно-ревізійна служба), прокуратурою та Службою безпеки України. Взаємодія зазначених підрозділів відбувається з питань розгляду звернень правоохоронних органів, призначення, організації та проведення ревізій за ними, передачі їм матеріалів ревізій за власною ініціативою органів Державної фінансової інспекції (далі – ДФІ), зворотного інформування про результати розгляду переданих матеріалів, виділення спеціалістів органів ДФІ, інших питань,

що мають місце при виконанні органами ДФІ та правоохоронними органами покладених на них завдань [115].

При цьому у сфері здійснення фінансового контролю є також деякі прогалини. Доречною є думка Ю. І. Пивовара у тому, що на сьогоднішній день існує необґрунтовано велика кількість контролюючих та правоохоронних органів, що беруть участь у здійсненні фінансового контролю, а це, у свою чергу, призводить до паралелізму в їх діяльності та дублювання функцій. Також виникає тенденція встановлення лідерства між державними органами, які наділені контрольними повноваженнями, та ігнорування основної мети їх діяльності – забезпечення законності та дисципліни в державі [107, с. 162].

Забезпечення захисту власності від злочинних посягань є одним із завдань міліції, сутність якого полягає у створенні умов, які ускладнюють спроби завдати шкоди чужій власності, знищити її або незаконно привласнити чи заволодіти нею, в охороні власності шляхом запобігання та припинення протиправних дій, а також розкриття злочинів [100].

Взаємодія органів внутрішніх справ щодо попередження злочинів проти власності може бути як внутрішньою, так і зовнішньою. Внутрішня взаємодія здійснюється, передусім, між підрозділами карного розшуку, по боротьбі з економічними злочинами, по боротьбі з організованою злочинністю, державною службою охорони, дільничними інспекторами міліції, підрозділами патрульної служби тощо. Зовнішня взаємодія здійснюється з органами прокуратури, СБУ, податкової служби, митної служби, податковими органами, органами виконавчої влади і місцевого самоврядування, різними громадськими організаціями, засобами масової інформації тощо [136, с. 331].

Необхідно зазначити, що кожна із зазначених вище структур забезпечує свій напрям роботи у сфері протидії злочинам проти власності. Так, органи державного та регіонального рівнів здійснюють, переважно, організаційне та методичне забезпечення профілактики правопорушень, розробляючи відповідні плани та програми. Безпосереднє виконання практичних заходів із попередження злочинів проти власності покладається на служби та підрозділи органів

внутрішніх справ, що вкотре підкреслює їх центральність та важливість у системі соціального партнерства з різними державними та недержавними інституціями у правоохоронній сфері.

Важливим завданням міліції як суб'єкта соціального партнерства є надання соціальної та правової допомоги громадянам, сприяння у межах своєї компетенції державним органам, підприємствам, установам і організаціям у виконанні покладених на них законом обов'язків. Належна реалізація зазначених положень сприяє формуванню позитивної оцінки діяльності міліції та ефективного налагодження партнерських відносин з іншими суб'єктами.

Як зазначає В. О. Соболев, позитивна оцінка населенням ефективності діяльності правоохоронної сфери повинна спиратися на потужну інформаційну систему, що формує довіру до органів правопорядку. У цивілізованому суспільстві кожна доросла людина повинна знати основні завдання міліції (поліції), порядок звернення до правоохоронних органів, права й обов'язки зазначених органів. Саме така інформація, що реально відбиває діяльність органів внутрішніх справ, налаштовує громадян на довіру [145, с. 4].

Якщо розподілити за функціональною ознакою структурні підрозділи ОВС, то найближчою до населення є служба дільничних інспекторів міліції. Так, наказом МВС України від 11 листопада 2010 року № 550 затверджено Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України. Це Положення закріплює основні функції працівників служби дільничних інспекторів міліції, серед яких:

- забезпечення прав і свобод людини, її безпеки та захист від протиправних посягань, надання у межах своїх повноважень правової, соціальної допомоги та інших послуг населенню;

- налагодження співпраці з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, населенням і громадськими формуваннями з охорони громадського порядку у зміцненні правопорядку та профілактиці правопорушень;

– формування позитивної громадської думки щодо стану правопорядку та діяльності дільничних інспекторів міліції, підвищення довіри населення до міліції та ін.

До того ж дільничні інспектори міліції мають право залучати громадян (як громадських помічників ДІМ), за їх згодою, для надання допомоги органам внутрішніх справ у забезпеченні громадського порядку і громадської безпеки, запобіганні адміністративним правопорушенням і злочинам. Помічники дільничних інспекторів міліції на громадських засадах надають допомогу і сприяють дільничним інспекторам міліції у здійсненні заходів щодо охорони громадського порядку, боротьби із злочинністю, профілактики скоєння правопорушень, у тому числі особами, які перебувають на обліку органів внутрішніх справ, а також вирішення інших завдань.

Безсумнівно, щоденна робота міліції так чи інакше пов'язана із життям, здоров'ям, честю, гідністю, особистою безпекою громадян і останні мають право знати про стан боротьби із злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності органу внутрішніх справ на відповідній території. Задля забезпечення реалізації цього права громадян прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо інформування керівниками правоохоронних органів громадськості про стан законності та заходи щодо її зміцнення». Зазначений нормативно-правовий акт передбачає заслуховування органами місцевого самоврядування інформації керівників органів внутрішніх справ про стан законності, боротьби зі злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території.

Проте незважаючи на відносну розробленість як наукових поглядів, так і нормативно-правового забезпечення діяльності міліції як суб'єкта соціального партнерства з різними соціальними інститутами, практична реалізація цих відносин перебуває на низькому рівні.

За даними соціологічних опитувань, проведених Інститутом соціології Національної академії наук України, рівень довіри громадян до міліції упродовж останніх років максимально сягав лише 3 - 5%, а після революційних подій

2014 року цей показник упав до 0,8 % опитаних, при цьому довіра самих працівників міліції до влади традиційно не перевищувала 3%. Причиною такої тотальної недовіри владних структур одна до одної, як і вкрай низького кредиту довіри населення до правоохоронців, стали системні недоліки в діяльності ОВС [108].

Наявність в апаратах Міністерства внутрішніх справ та центральних органів виконавчої влади низки структурних підрозділів з ідентичними завданнями і функціями, повільне впровадження сучасних технічних засобів контролю і документообігу, значна кількість підприємств, установ та організацій, що належать до сфери їх управління, а також відомчих наукових, медичних та навчальних закладів зі спорідненими завданнями та функціями, призводять до бюрократизації діяльності та не сприяють ефективному використанню людських ресурсів і бюджетних коштів [108].

Для подолання відповідних негативних явищ і досягнення оптимальної та ефективної моделі побудови органів внутрішніх справ, розпорядженням КМУ від 22 жовтня 2014 року № 1118-р схвалено Концепцією першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ та Стратегію розвитку органів внутрішніх справ України, в яких передбачено проведення комплексу організаційних і практичних заходів, спрямованих на розбудову МВС як цивільного органу європейського зразка та формування в найближчій перспективі поліції як основного виконавця заходів забезпечення безпеки населення.

Аналіз зазначених нормативно-правових актів дає змогу зробити висновок про потребу оптимізації структури міліції як суб'єкта соціального партнерства, диференціації її функцій та завдань, зокрема шляхом розмежування компетенції та усунення дублювання повноважень. Так, в умовах реструктуризації відомчої системи підлягають ліквідації окремі підрозділи внутрішніх справ з наступною передачею їх функцій інших підрозділам. Зокрема припиненню роботи підлягають підрозділи:

- транспортної міліції з передачею їх функцій територіальним органам майбутньої Національної поліції;

- спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю з покладенням їх функцій на підрозділи блоку кримінальної міліції;
- ветеринарної міліції, що дублює функції ветеринарних та фітосанітарних служб.

При цьому доцільним є об'єднання існуючих підрозділів та утворення на їх базі єдиних універсальних підрозділів міліції за напрямками службової діяльності. Зокрема в умовах створення на базі підрозділів патрульно-постової служби міліції й державної автомобільної інспекції єдиної патрульної служби відбувалось об'єднання їх завдань із охорони громадського порядку, забезпечення безпеки дорожнього руху та запобігання правопорушенням у містах. Реформування зазначеного підрозділу, що розпочалось на початку 2015 року, спрямовано на розвиток сервісного напрямку роботи міліції, максимальне розв'язання проблем громадськості, підвищення рівня довіри населення до органів внутрішніх справ та авторитету їх працівників, а також налагодження ефективного соціального партнерства з елементами громадянського суспільства.

Отже, в результаті систематизації наукових, нормативних та практичних положень щодо діяльності міліції як суб'єкта партнерських відносин з різними державними та недержавними інституціями у правоохоронній сфері, у першу чергу, доцільно акцентувати увагу на важливості та складності її функцій і завдань. Це пояснюється, насамперед, статусом міліції як правоохоронного органу, наділеного державно-владними функціями та водночас переорієнтацією її діяльності на сервісний характер роботи. Розгляд функцій і завдань міліції дав змогу зробити висновок про те, що їх ефективна реалізація неможлива без партнерських взаємозв'язків з різними соціальними інститутами та організаціями: громадськістю, правоохоронними органами (державними та недержавними), органами державної влади та місцевого самоврядування. При цьому саме міліція є провідним та центральним суб'єктом цих взаємовідносин, спрямовує розвиток та координує напрями дії інших партнерів, а також несе відповідальність за стан досягнення поставленої мети.

Загальними функціями міліції, які визначають основні напрями її діяльності та відображені у законодавстві є адміністративна, профілактична, оперативно-розшукова, кримінально процесуальна, виконавча та охоронна (на договірних засадах) функції. Водночас як суб'єкт соціального партнерства міліція виконує специфічні функції, зокрема сервісну, регулятивну, комунікативну, консолідуючу, інформаційну, охоронну, превентивну, перелік яких може розширюватися залежно від рівня організації, форм і методів партнерських відносин.

Незважаючи на окремі позитивні зрушення у частині активізації участі громадськості в роботі правоохоронних органів, діяльність останніх, у тому числі й міліції, потребує якісних структурно-функціональних змін. Зазначене стосується й партнерства міліції з державними суб'єктами, оскільки наявність дублюючих функцій і завдань різних органів та підрозділів внутрішніх справ, інших центральних органів виконавчої влади, призводить до бюрократизації діяльності у правоохоронній сфері та низки інших прогалин, що потребують усунення.

2.3 Принципи права як основоположні засади соціального партнерства міліції

Соціально-економічні зміни, що відбуваються на сьогоднішній день в нашій державі, торкаються усіх сфер суспільного життя, у тому числі й правоохоронної. Основним суб'єктом правоохоронної системи є міліція і саме на неї держава покладає обов'язок щодо охорони прав і свобод особи, забезпечення законності та правопорядку. Діяльність органів внутрішніх справ, а також функціонування соціального партнерства відбувається із обов'язковим дотриманням принципів права.

Загальна характеристика принципів соціального партнерства була наведена в одному із попередніх підрозділів в межах структурно-функціональної характеристики цього явища. У цілому поняття принципів права є одним із найбільш актуальних та проблемних питань юридичної науки, про що свідчить значна кількість відповідних наукових праць у різних галузях.

Як зазначає А. М. Колодій, принципи права можуть створюватися та існувати не лише завдяки правотворчості та функціонуванню нормативно-правових актів. Вони, насамперед, існують у людській свідомості як найзагальніші уявлення про добро і зло, справедливість і несправедливість, порядність і непорядність, повагу і неповагу. Навіть у цій якості, тобто будучи фактично лише загальносоціальними, ще не юридичними принципами, вони вже мають відносну самостійність і впливають на свідомість та поведінку людей, а отже, беруть участь у регулюванні й охороні суспільних відносин [58, с. 4].

На думку О. Ф. Скакун, принципи права – це загальноприйняті норми-ідеї найвищого авторитету, що слугують основними засадами правового регулювання суспільних відносин, спрямовують їх учасників на встановлення соціального компромісу і порядку [142, с. 242].

Так, під принципами права Є. О. Гіда, Є. В. Білозьоров, А. М. Завальний пропонують розуміти об'єктивно властиві праву відправні начала, незаперечні

вимоги (позитивні зобов'язання), що висуваються до учасників суспільних відносин з метою гармонічного поєднання індивідуальних, групових і суспільних інтересів. Іншими словами, це своєрідна система координат, у межах якої розвивається право, і одночасно вектор, що визначає напрям його розвитку [162, с. 181].

Отже, в контексті розгляду соціального партнерства міліції з іншими суб'єктами під принципами права доцільно розуміти вихідні ідеї або вимоги, що виражають найважливіші закономірності його функціонування у правоохоронній сфері. Підтримуючи зазначені вище наукові погляди, слід зауважити, що принципи права є вихідними основоположними засадами соціального партнерства міліції, нормами поведінки його суб'єктів, своєрідною системою координат, в якій здійснюється ця діяльність, що спрямована на забезпечення правопорядку у суспільстві.

Традиційно у правовій науці до системи принципів права віднесено загальносоціальні та спеціально-юридичні принципи, а останні, у свою чергу, поділяються на [163, с. 91-92]:

- загальноправові принципи: гуманізм, рівність громадян перед законом, демократизм, законність, взаємна відповідальність держави й особи;
- міжгалузеві принципи – виражають особливості декількох споріднених галузей права;
- галузеві принципи – характеризують найбільш суттєві риси конкретної галузі права;
- принципи правових інститутів.

Принципам права притаманна об'єктивна обумовленість, що передбачає їх відповідність характеру суспільних відносин, економічним, ідеологічним, політичним процесам, що відбуваються у суспільстві. Традиційно розрізняють два способи вираження принципів права: безпосереднє формулювання їх у нормах права (текстуальне закріплення) і виведення принципів права із змісту нормативно-правових актів (змістовне закріплення). Стосовно текстуального закріплення актуальною є думка А. М. Колодія, який стверджує, що принципи

права завдяки втіленню їх у нормах права стають регуляторами, що мають самостійне значення, яке нормами права не перекривається [58, с. 23].

Доцільно також розглянути класифікацію принципів права на явні та неявні, запропоновану І. В. Жукевичем. Так, явними принципами виступають ті вихідні ідеї, що здобули своє текстуальне закріплення у нормативно-правових актах. Неявними принципи права є вихідні засади, керівні ідеї, які визначаються змістом правових норм, актів судових органів, правових звичаїв, отримали суспільне визнання, реалізуються у правовідносинах і не зафіксовані прямо у нормативно-правових актах [39, с. 17].

За цим критерієм принципи соціального партнерства міліції також можна поділити на явні та неявні. Текстуального закріплення набули принципи законності та верховенства права, гуманізму, гласності, поваги до особи, соціальної справедливості, взаємодії з трудовими колективами, громадськими організаціями й населенням [128]. До неявних принципів соціального партнерства, тобто таких, що не зафіксовані у нормативно-правовому акті, а визначаються юридичною практикою та реалізуються у партнерських відносинах, можна виокремити: масштабність соціального партнерства, усвідомлення взаємозалежності суб'єктів партнерства, чітке визначення мети й ролей, довіра партнерів, пріоритетність примирних методів і процедур у проведенні переговорів і консультацій тощо.

Оскільки запропоновані класифікації принципів права є універсальними та стосуються усіх правових явищ, то й у правоохоронній сфері, зокрема у частині функціонування соціального партнерства міліції, окремі з них можуть бути застосовані.

Так, у системі партнерських відноси між міліцією та різними соціальними інститутами загальними, тобто такими, що обумовлені рівнем розвитку суспільства, виступають такі вихідні положення як:

- домінування загальнолюдських цінностей над інтересами окремих класів або груп;
- верховенство громадянського суспільства над державою;

- верховенство прав і свобод людини над правами держави;
- верховенство правових законів над політичною та фізичною силою тощо.

Зазначені принципи є керівними ідеями, які поширюються на всі типи відносин у суспільстві. Їх важливість для явища соціального партнерства проявляється, перш за все, у цінності людини та пріоритетності її інтересів, прав і свобод над державними. Втілення ідей справедливості, формалізованої міри свободи, потреб та інтересів відбувається у правовому законі, верховенство якого є домінуючим над політичною та фізичною силою.

Правовим законом визнається законодавчий акт, створений на основі принципу верховенства права і має на меті своїм регулюванням забезпечити розвиток людини, громадянського суспільства і держави в правових межах. Інакше кажучи, правовий закон – це право, що набуло офіційного, формального вираження, конкретизації і забезпечення, тобто набуло легалізованої, законної сили завдяки суспільному визнанню [142, с. 246]. Дотримання визначених загальносоціальних ідей в діяльності міліції та у процесі взаємодії з різними державними й недержавними суб'єктами є своєрідними базовими засадами правового регулювання відносин у правоохоронній сфері.

Однак, на нашу думку, важливіше значення у правоохоронній діяльності все ж таки відіграють спеціально-юридичні принципи права, які легалізуються у текстах нормативно-правових актів, виводяться із законодавства або формулюються юридичною практикою. Розгляд зазначених принципів соціального партнерства міліції з іншими суб'єктами у правоохоронній сфері доцільно розглядати в рамках їх класифікації на загальноправові, міжгалузеві та принципи інституту соціального партнерства, які властиві виключно цій групі правовідносин.

Отже, до загальноправових принципів слід віднести такі як: верховенство права, законність, гуманізм, справедливість, рівність тощо.

Так, одним із всеохоплюючих принципів соціального партнерства є принцип верховенства права. Принцип верховенства права все активніше

проникає до правової системи України, однак на цьому шляху він стикається із різноманітними труднощами як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. По-перше, в національному праворозумінні продовжує домінувати позитивістський підхід. По-друге, в українській юридичній практиці та науці відсутнє його єдине (спільне) розуміння. Причому діапазон думок тут надзвичайно широкий – від ототожнення принципу верховенства права з традиційним для колишнього радянського правознавства принципом верховенства закону (англійське словосполучення *rule of law*, як відомо, іноді не зовсім коректно перекладають як «верховенство закону») до розуміння принципу верховенства права як виключно верховенства справедливості й розуму [141, с. 55].

Попри таку розбіжність у поглядах, можна вважати, що принцип верховенства права є сукупністю морально-правових цінностей, відповідно до яких мають регулюватися відносини в демократичному суспільстві, вирішуватися питання життєдіяльності людей.

Основне призначення принципу верховенства права полягає в забезпеченні свободи та прав людини, насамперед, у її відносинах з державною владою та державними органами. Ідея *rule of law* з самого початку свого становлення була спрямована проти тиранії і свавілля монархічних режимів та авторитаризму, які часто використовували формальний закон для досягнення антиправових цілей. Її метою було «зв'язати» державну владу правом, встановивши надійний правовий заслін її необґрунтованому втручання у життя людей, створивши необхідні правові механізми для реалізації та захисту прав і свобод людини [57, с. 5-6].

Тому мета верховенства права – це не просто формальне забезпечення порядку, передбаченого законами та іншими нормативними актами, встановленими державою, а утвердження такого правопорядку, який обмежує абсолютизм державної, передусім виконавчої, влади, ставить її під контроль суспільства, створюючи для цього відповідні правові механізми. Інакше кажучи, навіть бездоганний, з точки зору юридичної техніки, закон не завжди є панацеєю верховенства права [176, с. 27].

З метою підтримки ініціативи громадянського суспільства, що спрямована на захист прав людини й основоположних свобод, сприяння підвищенню правової свідомості та громадської активності на центральному й місцевому рівнях Міжнародним фондом «Відродження» розроблено Програму «Верховенство права» на 2012-2013 роки [154]. Оскільки система органів внутрішніх справ під тиском постійних обвинувачень з боку громадськості щодо протиправних дій, які вчиняють працівники міліції, дедалі більше потребувала налагодження діалогу із суспільством, зазначена організація за сприяння мережі інших громадських об'єднань забезпечила системний громадський моніторинг стану дотримання прав людини у діяльності міліції.

Верховенство права у суспільстві, як основний принцип правової держави, зумовлює й інші принципи, зокрема підпорядкування закону самої держави та її органів, посадових осіб, інших організацій, громадян. Він повинен бути справедливим, гуманним, закріплювати невід'ємні природні права кожної людини: право на життя, свободу та особисту недоторканість. Але свобода не є абсолютною. Вона допускає обмеження, тобто має певну міру. Закони та інші нормативні акти, які видає держава, узгоджуються з правами людини, підпорядковані принципу їх непорушності [114, с. 76]. Отже, принцип верховенства права означає, що у правовій державі має панувати право, а не інтереси осіб, у руках яких перебуває влада; функції держави полягають у регулюванні відносин між усіма суб'єктами права на основі закону. Неухильне дотримання принципів верховенства права та верховенства закону покликане забезпечити права і свободи людини у всіх сферах життя, а зі сторони підвладних – повагу до законів та органів влади [173, с. 186-187].

Дотримання принципу верховенства права тісно пов'язане із принципом законності, зміст якого виражається у вимозі суворого й повного здійснення розпоряджень правових норм усіма суб'єктами соціального партнерства за участю міліції. Органи внутрішніх справ, охороняючи громадський порядок, захищаючи в межах своєї компетенції життя, здоров'я та свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства та держави від протиправних

посягань, послідовно забезпечують законність у нашій державі. Населення у свою чергу на законних підставах забезпечує здійснення громадського контролю за діяльністю міліції.

Водночас деякі автори виділяють окремі риси принципу законності в діяльності органів внутрішніх справ. Зокрема, С. Г. Стеценко зазначає, що принципу законності притаманні такі характерні ознаки як: загальнообов'язковість, що передбачає вищу силу юридичних норм для всіх суб'єктів права; універсальність, тобто норми права регулюють суспільні відносини незалежно від місця і часу їх виникнення; обґрунтованість, тобто положення законів мають об'єктивний характер та спрямовані на врегулювання суспільних відносин й досягнення балансу інтересів людини і держави; наявність спеціальних органів для забезпечення режиму законності, це насамперед, правоохоронні органи, прокуратура, суд, правозахисні громадські організації тощо [150, с. 193]. Також доцільно погодитись із думкою О. М. Бандурки про те, що без законності діяльність органів внутрішніх справ буде недейсною, а її результати не визнаватимуться ні державою, ні суспільством [7, с. 89].

Мета законності також полягає у створенні таких умов, за яких поведінка кожного суб'єкта буде відповідати правовим приписам. Відповідно, регламентація соціального партнерства органів внутрішніх справ з іншими суб'єктами здійснюється виключно на основі та в межах чинного законодавства України, оскільки держава забезпечує реалізацію даного принципу шляхом юридичних гарантій. Водночас досить важливим для налагодження партнерських взаємовідносин міліції з соціальними інституціями є дотримання як правових, так і моральних норм, оскільки мораль набуває в праві особливої форми свого існування. Проблема співвідношення моральних цінностей і права в діяльності міліції має не лише теоретичне, а й практичне значення та стосується гуманістичної спрямованості права, що обумовлює існування ще одного важливого принципу права – гуманізму.

Перш за все, принцип гуманізму в соціальному партнерстві за участю міліції передбачає захист життя, здоров'я, прав і свобод людини, інтересів

суспільства й держави від протиправних посягань, а також шанобливе ставлення партнерів один до одного.

У цілому дослідженню принципу гуманізму в правовій науці присвячено багато праць. Так, С. П. Погребняк зазначає, що гуманізм – це світогляд, у центрі якого знаходиться ідея людини, як найвищої цінності, ідеологія, що орієнтується на позитив людини при визнанні її негативу, який потребує контролю й обмежень [112, с. 133]. Заслугує на увагу обґрунтована В. В. Ладиченко точка зору, згідно з якою гуманізм є фундаментальною основою організації державної влади, має загальне значення для устрою всієї держави. Цей принцип передбачає визнання цінності людини як особистості, утвердження пріоритету її інтересів у діяльності держави. Гуманізм – це орієнтація на приватні інтереси, на права та свободи людини як найвищу соціальну цінність [73, с. 375].

Відповідно до позиції Є. О. Гіди, гуманність є основним елементом законної підтримки правопорядку в демократичній державі, оскільки: по-перше, обов'язок з надання членам суспільства допомоги є не тільки гуманною діяльністю, а й функцією міліції; по-друге, для збереження демократії важливо, щоб офіційні особи, наділені повноваженнями застосовування сили та позбавлення свободи громадян своєї держави, діяли гуманними методами; по-третє, гуманна підтримка правопорядку необхідна для забезпечення взаємодії із суспільством, що зумовлює ефективність зміцнення правопорядку [24, с. 85].

У законодавстві розглядуваний принцип закріплено у положенні, згідно з яким міліція поважає гідність особи і виявляє до неї гуманне ставлення, захищає права людини незалежно від її соціального походження, майнового та іншого стану, расової та національної належності, громадянства, віку, мови та освіти, ставлення до релігії, статі, політичних та інших переконань [128].

Ідеї гуманізму знаходять своє втілення ще в одному принципі – справедливості. У сучасній теорії права є різні підходи до визначення категорії «справедливість», однак, у загальному значенні під нею розуміється принцип права, своєрідний ідеологічний чинник, який відображає оцінку відносин на

основі людських інтересів, а також впливає на порядок розподілу прав і обов'язків між членами суспільства.

Завдяки принципу соціальної справедливості можна створити умови безпеки для громадян, надійний та гарантований простір для діяльності особи. Причому таким чином, щоб вивільнити соціальну енергію й уможливити функціонування та подальший розвиток суспільства. Як зазначає О. О. Бандура, право містить підхід до справедливості, пов'язаний з двома моментами. Перший – забезпечення рівних громадянських прав (свободи слова, зібрань, голосу, право бути обраним для виконання публічних функцій). Другий – уявлення про невідворотні умови нерівності, яке обіймає визнання того, що певна нерівність прийнятніша, ніж більша нерівність, та прийнятніша, ніж егалітарний розподіл [6, с. 31, 34].

Підтримуємо думку російських вчених М. Арутюняна та О. Здравомислової, які, досліджуючи еволюцію моральної концепції справедливості, довели, що в основі такої концепції є три уявлення: 1) моральне добро (правда, чесність); 2) рівноцінність людей; 3) відплата згідно з заслугами. При цьому ведуча асоціація справедливості – торжество правди, тобто добра. Таким чином, справедливість виступає у якості морального закону в суспільстві і міжособистісних стосунках, будучи моральним аналогом права [5, с. 105].

У свою чергу А. В. Мелехін, розглядаючи юридичну відповідальність, визначає, що принцип справедливості охоплює своїм змістом такі вимоги: не можна за правопорушення встановлювати кримінальну відповідальність; неприпустимо вводити міри покарання і стягнення, що принижують людську гідність; закон, що встановлює відповідальність або посилює її, не може мати зворотної сили; за одне правопорушення можливий лише один вид юридичної відповідальності; характер відповідальності повинен відповідати тяжкості вчиненого правопорушення [84, с. 404].

Також справедливість обумовлює існування ще однієї категорії «довіра»: динаміка суспільної довіри зумовлюється обраною соціумом концепцією справедливості, а відповідно це впливає на роль і цінність права [27, с. 15].

Іншими словами, йдеться про визначальну роль природного права, що є абсолютним критерієм свободи, рівності, відповідності міри діяння і віддяки. То ж дотримання принципу соціальної справедливості у сфері соціального партнерства за участю міліції полягає у визнанні морального закону в міжособистісній взаємодії, рівності суб'єктів та визначенні участі кожного з них за результатами їх діяльності. Спільність уявлень партнерів про добро, зло та порядок, намагання будувати взаємовідносини на довірі та повазі один до одного – є необхідними умовами ефективного функціонування соціального партнерства у правоохоронній сфері.

Принцип справедливості конкретизується у принципі рівності, що означає рівність усіх перед законом, рівність прав та обов'язків, незалежно від національної, релігійної та іншої належності, службового та іншого становища, рівну відповідальність перед законом тощо.

Рівність і нерівність В. А. Бачінін визнає засадничими принципами суспільних відносин, що є традиційними для історії всієї світової цивілізації. Учений розглядає суспільство не як однорідну масу, оскільки в ньому завжди є присутні диференціюючі ознаки, яких є достатньо багато і які можуть проявлятися за різноманітними підставами, демонструючи свої позитивні та негативні функції. Нерівність, взята сама по собі, впливає з такої об'єктивної характеристики всього існуючого як його ієрархічність, котра передбачає взаємозумовленість різних рівнів системи» [12, с. 685].

Важливими складовими елементами принципу рівності, на думку Є. О. Гіди, є:

- єдність (взаємозв'язок) прав і обов'язків, тому що говорити про реальність будь-якого права можна лише за наявності відповідного йому юридичного обов'язку (приміром, право громадянина на судовий захист реалізується через обов'язок судів здійснювати такий захист);
- взаємна відповідальність держави та особи, тому що вони пов'язані взаємними правами та обов'язками [24, с. 182].

Як зазначає О. А. Грішнова, ефективне функціонування системи соціального партнерства забезпечується рівноправністю і рівноцінністю сторін, оскільки баланс інтересів можуть забезпечити лише рівноправні сторони. Велике значення має також і рівноцінність сторін. Якщо рівноправність забезпечується нормативними актами, то рівноцінність багато в чому залежить від загальної соціально-економічної ситуації, а також від особистих якостей партнерів, зокрема рівня культури, знань, умінь, толерантності, компетентності [28, с. 244-245]. З такою точкою зору можна лише частково погодитись, оскільки розглядаючи соціальне партнерство за участю міліції, суб'єктами якого можуть виступати й елементи громадянського суспільства, слід наголосити на формальній рівності їх взаємовідносин. Абсолютна рівність при цьому є неможливою, у зв'язку з наявністю державно-владних повноважень міліції та специфікою її правоохоронної діяльності. З правової точки зору рівність передбачає однакові можливості – права і свободи, а також однакові обов'язки для всіх суб'єктів соціального партнерства.

До *міжгалузевих принципів*, що діють одразу в кількох галузях права, доцільно зазначити такі як: гласність, підзвітність, взаємна відповідальність та контроль. Принцип гласності передбачає інформування громадських організацій, населення і засобів масової інформації про діяльність міліції, стан громадського порядку та заходи щодо його зміцнення. Міліція оприлюднює інформацію та надає відповіді на запити відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації». До того ж при органах внутрішніх справ може проводитися акредитація представників засобів масової інформації, журналістів відповідно до закону.

Принцип підзвітності – полягає у тому, що суб'єкти соціального партнерства є рівноправними між собою, але в той же час вони підзвітні один одному. З одного боку, міліція звітує про свою роботу перед населенням, а з іншого – громадськість у формі добровільних народних дружин, формувань з охорони громадського порядку, спеціалізованих загонів тощо у свою чергу є підзвітними та підконтрольними перед міліцією

Взаємна відповідальність та контроль – порушення однією зі сторін своїх обов'язків тягне за собою настання негативних наслідків та дезорганізації партнерства, а отже недосягнення його мети. Наприклад, якщо при забезпеченні охорони громадського порядку за участю громадських формувань останні не будуть належним чином виконувати покладені на них завдання або міліція не координуватиме їх роботу – то в кінцевому підсумку зазначені обставини можуть призвести до формалізму у взаємовідносинах партнерів, а отже мета партнерства не буде досягнута.

У демократичних суспільствах народ як сукупність громадян та їхніх асоціацій здійснює публічну владу безпосередньо і через систему інститутів. Інституції, яким народ делегує владні повноваження – органи державної влади та ОМС – діють від його імені. Отже, саме народ і має контролювати як свою (самоконтроль, внутрішній контроль), так і їхню (метаконтроль, зовнішній контроль) діяльність, тобто посередництвом контролю здійснювати окремий вид публічної влади – контрольну владу [160, с. 375].

Неабияку роль у діяльності ОВС, зокрема міліції, відіграє контроль, що здійснюється громадськістю, зокрема громадськими організаціями, трудовими колективами, органами громадської самодіяльності, населенням, та внутрішньовідомчий контроль, реалізацію якого покладено як на спеціально створені для цього окремі служби, так і на керівників усіх підрозділів.

Продовжуючи характеристику міжгалузевих принципів, доцільно висвітлити думку вчених у галузі соціально-трудова відносин, які виокремлюють принципи партнерства при веденні колективних переговорів, які можна аналогічно застосувати до таких форм соціального партнерства міліції як проведення спільних індивідуально-профілактичних заходів, консультацій, нарад тощо. Зазначеними принципами є:

- рівність сторін і недопустимість обмеження законних прав їх суб'єктів;
- знання і поважання прав і обов'язків один одного, недопущення конфронтації;
- повага, відкритість і довіра у стосунках;

- відкритість і доступність рівноправних переговорів;
- вміння вислухати партнера;
- дотримання культури спілкування, полеміки, дискусії, критики;
- обов'язковість і надійність, націленість на досягнення домовленості [28, с. 245].

Одним із різновидів спеціально-юридичних принципів є принципи правових інститутів, що діють тільки в межах однорідних суспільних відносин, які регулюються нормами окремого інституту. Зазначені положення виступають конкретизуючим елементом системи загальних принципів права.

На нашу думку, існують специфічні, притаманні саме інституту соціального партнерства керівні ідеї, які визначають його сутнісні особливості та зв'язки. До зазначених принципів доцільно віднести такі як масштабність соціального партнерства, усвідомлення взаємозалежності суб'єктів партнерства, чітке визначення мети й ролей, довіра партнерів, пріоритетність примирних методів і процедур у проведенні переговорів і консультацій, недопущення погіршення домовленостей, досягнутих на попередньому рівні соціальних договорів, обов'язковість виконання досягнутих домовленостей, відповідальність соціальних партнерів за виконання прийнятих ними рішень. Розглянемо більш детально кожен із них.

1. *Масштабність соціального партнерства* – передбачає розповсюдження соціального партнерства на широке коло суспільних відносин, охоплення суб'єктів як із числа громадських інституцій так і органів, наділених державно-владними повноваженнями. Зазначена форма взаємозв'язків притаманна кожному напрямку роботи міліції, сприяє ефективній реалізації її завдань та функцій, зокрема щодо охорони громадського порядку і громадської безпеки, проведення профілактичних заходів, розкриття та розслідування правопорушень тощо.

2. *Готовність суб'єктів до налагодження соціального партнерства* означає наявність окрім бажання ще й стійкої моральної установки та правової культури для налагодження зв'язків. Наприклад, для проведення профілактики девіантної поведінки підлітків та встановлення партнерських зв'язків між

співробітниками міліції та адміністраціями шкіл і батьківськими комітетами не завжди є позитивна реакція з боку останніх та готовність йти на співпрацю. З одного боку, основною проблемою залишається негативна оцінка та недовіра до роботи міліції, а з іншого – низький рівень правової обізнаності і культури громадськості, перекладання завдань з попередження дитячих проступків виключно на плечі правоохоронних органів. Тож ефективним партнерство міліції з соціальними інститутами буде за умови готовності обох сторін до налагодження взаємовідносин.

3. *Принцип чіткого визначення мети й ролей* – це положення у партнерських відносинах між міліцією та елементами громадянського суспільства відіграє велике значення, оскільки у даному випадку суб'єкти наділені спеціальними повноваженнями у правоохоронній сфері. Міліція відіграє провідну роль у забезпеченні особистої безпеки громадян, захисті їх прав і свобод, охороні громадського порядку, запобіганні правопорушенням і т.п., але попри це, громадськість теж наділена деякими правоохоронними функціями і саме від чіткого визначення мети і розподілу ролей залежить ефективність здійснення соціального партнерства у правоохоронній сфері [55, с. 5-6].

4. *Взаємозалежність суб'єктів* – за наявності партнерських відносин між міліцією та іншими суб'єктами існує взаємозалежність сторін між собою, оскільки їх спільна діяльність заснована на єдності цілей, розподілі ролей і завдань, безпосередній участі кожного суб'єкта у спільній діяльності. Соціальне партнерство є своєрідним ланцюгом спільних дій його суб'єктів і від результатів роботи одного із них залежить досягнення кінцевої мети.

5. *Принцип розвитку довіри партнерів* означає наявність позитивного ставлення партнерів один до одного та бажання співпрацювати. Розвиток довіри громадськості, як партнера міліції, можливий при наявності позитивного іміджу міліції, ефективності її роботи в очах населення, високого професіоналізму працівника міліції та уособлення в ньому гаранта забезпечення особистої безпеки громадян.

6. *Пріоритетність узгоджувальних методів у проведенні переговорів і консультацій* полягає у тому, що партнерство є так званим діалогом між міліцією та іншою стороною партнерства. У будь-якому випадку має бути досягнення згоди при вирішенні певних проблемних ситуацій або визначенні шляхів дій. За наявності суперечливих позицій, неузгодженості інтересів між сторонами, примусовому або зобов'язальному характері відносин – соціальне партнерство ефективно існувати не може.

7. *Недопущення погіршення домовленостей* – соціальне партнерство є особливим типом відносин у правоохоронній сфері, що передбачає застосування різноманітних форм і методів погодження інтересів міліції, громадських та державних суб'єктів шляхом прагнення до спільних домовленостей, досягнення консенсусу, опрацювання і спільної реалізації заходів з різноманітних напрямів. Соціальне партнерство правомірно розглядати як важливий чинник розвитку інститутів громадянського суспільства та розвитку постійного діалогу між ними та правоохоронними органами.

8. *Обов'язковість виконання досягнутих домовленостей* передбачає безумовне вжиття усіх необхідних дій для реалізації наявних завдань та досягнення поставленої мети. Як правило, зазначений принцип не має чіткого нормативного визначення, тому його дотримання залежить від внутрішнього ставлення суб'єктів до усього процесу партнерства та усвідомлення особистої відповідальності за кінцевий результат.

Водночас привертає увагу думка В. Є. Мармазова, який зазначає, що не існує єдиного підходу до організації діяльності органів внутрішніх справ у демократичному суспільстві, яке керується принципами верховенства права, однак можна виділити наступні основні принципи пов'язані із такою організацією соціального середовища здійснення правоохоронної діяльності, які сприяють їй [83, с. 263]:

- демілітаризація суспільства, що означає виключення військових сил від здійснення функції охорони правопорядку та квазівійськових методів управління діяльності органів внутрішніх справ;

– децентралізація, що передбачає підкорення органів внутрішніх справ у своїй діяльності органам місцевої влади, тобто організацію їх управління на місцевості, з урахуванням усіх особливостей такого управління на місцевості, знання особливостей забезпечення порядку та спокою місцевих жителів;

– деконцентрація діяльності органів внутрішніх справ, що розуміє під собою зміну спрямованості їх діяльності із забезпечення правопорядку у суспільстві на забезпечення порядку у місцевих громадах, тобто забезпечення максимального контакту з населенням, проте не для авторитарного контролю за ним, а для налагодження партнерських зв'язків з метою спільного підтримання порядку та безпеки у місцевих громадах.

Втілення зазначених положень у практичну діяльність міліції дозволить наблизити її роботу до реальних потреб громадян, уникаючи при цьому застосування силових методів управління та підвищуючи ефективність виконання своїх завдань завдяки підтримці місцевої громади.

Що мається на увазі, коли ми говоримо про здійснення повноважень правоохоронного органу в демократичному суспільстві, що діє на основі принципу верховенства права. До характерних ознак демократичного устрою суспільства належать: наявність правової держави; визнання державою прав і свобод людини як особистості; законодавче закріплення матеріальних і процесуальних прав людини; повага людської гідності з боку державних установ та їх чиновників; рівні права і свободи для всіх громадян незалежно від статусу, раси, етнічного походження, статевої належності; заборона дискримінації тощо [116, с. 20].

При цьому у будь-якому демократичному суспільстві правоохоронні органи відповідальні не тільки перед державою, але і перед усім населенням. Більше того, ефективне функціонування органів внутрішніх справ у значній мірі обумовлене підтримкою з боку населення. У цьому плані соціальна функція міліції і місія виконання публічної служби важливі і для здійснення її репресивної функції [83, с. 264].

Органи внутрішніх справ належать до типу соціальних організацій, що працюють із масовим споживачем (на відміну від підприємства, яке зайняте виробництвом матеріальних і духовних цінностей і задовольняє потреби інших організацій та індивідуальних споживачів). Специфіка відносин підрозділів ОВС із масовим споживачем, тобто населенням, полягає у тому, що вони об'єктивно породжують відчуття переваги, задоволеності, довіри, співпраці або напруженості, конфліктності тощо [81, с. 183].

Підсумовуючи викладений у підрозділі матеріал, необхідно акцентувати увагу, що соціальне партнерство міліції можливе в рамках існування та дотримання відправних начал, незаперечних вимог, що висуваються до його суб'єктів з метою поєднання їх інтересів та досягнення поставлених завдань. Такими вихідними началами є принципи права. З урахуванням наведеної характеристики принципів соціального партнерства міліції як суб'єкта правоохоронного спрямування з іншими соціальними інституціями, базовими (основоположними) принципами слід виділити такі як: верховенство права, законність, гуманізм, соціальна справедливість, рівність. Зазначені керівні ідеї визначають керівну роль права у партнерських взаємовідносинах, обумовлюють необхідність дотримання моральних настанов та законодавчо закріплених правових норм, визнання людини найвищою соціальною цінністю, а захист її законних прав і свобод, задоволення потреб та інтересів, забезпечення безпеки – основним завданням міліції та водночас керівною метою її партнерських відносин з різними суб'єктами у правоохоронній сфері.

Міжгалузевими принципами, притаманними соціальному партнерству у декількох галузях права, доцільно виокремити такі як: гласність, підзвітність, взаємна відповідальність та контроль. Дотримання зазначених положень передбачає, у першу чергу, відкритість діяльності суб'єктів соціального партнерства міліції, їх підпорядкованість та взаємний контроль з метою ефективної реалізації завдань у сфері правопорядку.

Разом з цим вбачається існування специфічних, притаманних виключно інституту соціального партнерства керівних ідей, зокрема: масштабність

соціального партнерства, усвідомлення взаємозалежності суб'єктів партнерства, чітке визначення мети й ролей, довіра партнерів, пріоритетність примирних методів і процедур у проведенні переговорів і консультацій, недопущення погіршення домовленостей, досягнутих на попередньому рівні соціальних договорів, обов'язковість виконання досягнутих домовленостей, відповідальність соціальних партнерів за виконання прийнятих ними рішень.

Необхідно також врахувати, що перелік принципів права як основоположних засад соціального партнерства за участю міліції не може бути чітко визначеним та мати установлений перелік. Залежно від видів партнерства, його суб'єктів або специфіки здійснення, трансформаційних процесів правової системи та інших обставин принципи соціального партнерства можуть набувати нової форми та змісту.

Висновки до розділу 2

Аналіз наукових джерел дає змогу зробити висновок, що проблема соціального партнерства органів внутрішніх справ з іншими суб'єктами у правоохоронній сфері на сьогоднішній день є відносно дослідженою, однак недостатньо уваги приділено безпосередньо структурно-функціональній характеристиці зазначеного явища. Обумовлено це багатьма причинами, пов'язаними з багатогранністю й складністю власне явища соціального партнерства та статусом міліції у суспільстві як органу, наділеного спеціальними державно-владними повноваженнями і водночас сервісним характером діяльності.

В сучасній науковій літературі розповсюдженою є думка про партнерство як процес обумовленого взаємного впливу міліції та населення, зміну стану їх відносин, які передбачають реалізацію очікувань, заснованих на співробітництві. Систематизувавши різні точки зору, пропонуємо власне визначення соціального партнерства міліції як суспільно важливих, злагоджених взаємовідносин міліції з соціальними суб'єктами, що ґрунтуються на взаєморозумінні й рівності учасників між собою, спрямованих на реалізацію соціальних потреб та інтересів у правоохоронній сфері, а також здійснення основних функцій міліції щодо підтримання правопорядку.

Соціальне партнерство, як і будь-яке соціально-правове явище, має свою структуру, що включає в себе низку елементів. Так, структура соціального партнерства міліції розглядається на двох рівнях – загальному та конкретному, в результаті чого виокремлюється два її види. Загальна структура поєднує взаємопов'язані між собою необхідні елементи: суб'єкти, об'єкти, методи, принципи, форми, правову основу та мету (цілі) соціального партнерства. Іншим різновидом є сукупна структура, що об'єднує різноманітні види соціального партнерства та складає єдине ціле. Водночас до видової характеристики партнерських взаємовідносин слід віднести їх окремі групи, що класифікуються за різними критеріями, зокрема: тривалість (тривале і тимчасове), кількість сторін (просте і складне), ступінь конфіденційності (гласне і негласне), напрями дії

(стратегічне, оперативне і тактичне), підстави (регламентоване та ініціативне) тощо.

Міліція як центральний орган правоохоронної системи виконує різноманітні функції, які є основними напрямками її діяльності. Так, загальними функціями, тобто такими, що знайшли свій вираз у законодавстві, є адміністративна, профілактична, оперативно-розшукова, кримінальна процесуальна, виконавча та охоронна (на договірних засадах) функції. Водночас, характеризуючи міліцію як суб'єкт соціального партнерства, пропонуємо виокремити її специфічні функції, зокрема сервісну, регулятивну, комунікативну, консолідуючу, інформаційну, охоронну, превентивну, перелік яких може розширюватися залежно від рівня організації, форм і методів партнерських відносин. Між тим аналіз особливостей правового регулювання статусу міліції як суб'єкта партнерських відносин свідчить про існування потреби оптимізації її структури та диференціації функцій і завдань з метою усунення їх дублювання та підвищення якості виконання.

У процесі здійснення соціального партнерства міліція вступає з іншими суб'єктами в правові (при здійсненні передбачених законодавством завдань) та неправові (засновані на моральних почуттях, традиціях і звичаях) відносини. У будь-якому разі, міліція є провідним та центральним суб'єктом цих взаємовідносин, оскільки саме вона спрямовує розвиток та координує напрями дії інших партнерів, а також несе відповідальність за стан досягнення поставленої мети.

Діяльність міліції відбувається із обов'язковим дотриманням принципів права, що виявляються у всіх сферах суспільного життя, у тому числі й соціальному партнерстві міліції. Традиційним є поділ принципів права на загальноправові, галузеві, міжгалузеві та принципи інститутів. Так, за критерієм формального вираження принципи партнерських відносин міліції класифікуються на явні та неявні. Явними і водночас загальноправовими виокремлюються такі вихідні положення як: верховенство права, законність, гуманізм, соціальна справедливість, рівність. Зазначені керівні ідеї визначають спрямовуючу роль

права у партнерських взаємовідносинах, обумовлюють необхідність дотримання моральних настанов та законодавчо закріплених правових норм.

Міжгалузевими принципами, притаманними соціальному партнерству у декількох галузях права, доцільно виокремити такі як: гласність, підзвітність, взаємну відповідальність та контроль. Дотримання зазначених положень передбачає, у першу чергу, відкритість діяльності суб'єктів соціального партнерства за участю міліції, їх підпорядкованість та взаємний контроль з метою ефективної реалізації завдань у сфері правопорядку.

Разом із цим існують і специфічні, притаманні виключно інституту соціального партнерства керівні ідеї (неявні принципи, що сформовані практичною складовою явища), зокрема: масштабність соціального партнерства, усвідомлення взаємозалежності суб'єктів партнерства, чітке визначення мети й ролей, довіра партнерів, пріоритетність примирних методів і процедур у проведенні переговорів і консультацій, недопущення погіршення домовленостей, досягнутих на попередньому рівні соціальних договорів, обов'язковість виконання досягнутих домовленостей, відповідальність соціальних партнерів за виконання прийнятих ними рішень.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТА СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

3.1 Трансформаційні тенденції у правовій системі України та їх вплив на партнерські відносини за участю міліції

Демократичний шлях розвитку сучасної правової системи України відповідно до міжнародних правових стандартів обумовлений процесами переосмислення ролі і місця держави, інститутів громадянського суспільства, місцевої громади та приватної особи в державному управлінні. Оскільки зазначений процес є складним та багатофункціональним, виникає потреба більш детального науково-теоретичного аналізу правової дійсності, визначення основних трансформаційних тенденцій у правовій системі та їх впливу на партнерські відносини за участю міліції.

Перш за все, доцільно розглянути поняття правової системи, яке в наукових дослідженнях характеризується багатоманітністю підходів. Так, Ю. А. Ведерніков під правовою системою розуміє комплекс взаємопов'язаних та узгоджених юридичних явищ (система права, система законодавства, правовідносини, правова культура, юридична практика тощо), що існують у певній державі або у групі однотипних держав [163, с. 137]. Подібне визначення пропонує О. Ф. Скакун, яка з точки зору інструментального підходу визначає правову систему як обумовлений об'єктивними закономірностями розвитку суспільства цілісний комплекс спеціальних і загальних правових засобів (правові норми, правові принципи, правосвідомість, правові відносини, юридична практика, правова культура, правове виховання, правова законність, правопорядок тощо), які призначені для регулювання суспільних відносин або виникають внаслідок такого регулювання [142, с. 324, 325].

Доцільно наголосити, що правова система не є сталою, вона постійно розвивається, вдосконалюється і змінюється в ході історичного процесу. З урахуванням сутності її складових елементів основною метою існування правової системи є забезпечення функціонування стану правопорядку у суспільстві.

Привертає увагу точка зору Л. А. Луць у тому, що сучасна правова система України складається із трьох основних частин: інституційної, функціональної та нормативної. Як зазначає автор, інституційну частину складають суб'єкти права, що є елементами правової системи; функціональна частина представляє собою стійкі зв'язки між ними, які проявляються завдяки діяльності суб'єктів права у правових відносинах; нормативна частина уявляється сукупністю правових засобів (норм права), які є посередниками у виникненні та існуванні постійних зв'язків між суб'єктами права. Водночас ці частини є необхідними та відображають структурну організацію правової системи, її стійкість і трансформаційні процеси [79, с. 8-9].

Аналіз наукової літератури дає змогу стверджувати про посилення уваги вітчизняних науковців до окремих аспектів розвитку правової системи в умовах євроінтеграції і глобалізації. Безсумнівно, глобалізація, як універсальне за своєю природою явище, охоплює собою різні сфери й аспекти державного і громадського життя, включаючи право. У юридичній науковій літературі підтверджуючою є думка, що глобалізація суттєво впливає на трансформацію, зміни й модернізацію державно-правових інститутів, норм і відносин на всесвітньому, макрорегіональному і внутрішньодержавному рівнях, стимулює, прискорює й оновлює процеси універсалізації в сфері права [95, с. 38].

До того ж С. М. Тимченко та Л. Г. Удовика визначають найбільш суттєві тенденції розвитку українського права в умовах глобалізації: 1) розширення меж правового простору; 2) зростання ролі права в удосконалюванні управління соціальними процесами 3) гуманізація права; 4) поглиблення взаємодії міжнародного й внутрішньодержавного права; 5) інтернаціоналізація права; 6) поєднання приватноправових і публічно-правових методів регулювання в різних галузях українського законодавства; 7) зміна джерельної бази права; 8)

децентралізація правового регулювання; 9) наростання процесуальності у правовому регулюванні; 10) екологізація права тощо [166, с. 20-21].

Погоджуємось також із думкою Ю. Л. Бошицького, який зазначає, що на шляху до гармонізації правової системи України з європейським і міжнародним правом нашої державі необхідно здійснити зважені та необхідні кроки у наступних сферах: а) приведення норм конституції до міжнародних стандартів як передумова їх втілення у національному законодавстві; б) правова інтерпретація модельних нормативно-правових актів, що розробляються у сферах, де виникає або може виникнути необхідність гармонізації, в акти національного законодавства; в) подолання прогалин у національному праві шляхом прийняття нових нормативно-правових актів на виконання укладених міжнародних договорів; г) подальша демократизація суспільних процесів, розбудова основних засад функціонування громадянського суспільства відповідно до європейських стандартів тощо [159, с. 7].

Окреслені вище науковцями тенденції правової системи мають свій значний вплив на правоохоронну сферу, у тому числі партнерські відносини за участю міліції, та знайшли своє відображення у різних процесах, таких як:

- перехід від імперативного до диспозитивного типу правового регулювання;
- конституціоналізація суспільних відносин;
- інформатизація соціального партнерства;
- демократизація та гуманізація державної політики у сфері правопорядку;
- оптимізація форм соціального партнерства правоохоронних органів з громадськістю;
- функціональне об'єднання взаємодій суб'єктів права у забезпеченні правового порядку;
- інституціоналізація соціальних відносин;
- посилення ролі громадського контролю у державно-правовому житті;
- адаптація міжнародних стандартів функціонування органів правопорядку тощо.

Зазначені тенденції є своєрідними засобами впливу на внутрішньодержавні процеси з метою формування, розвитку й захисту стабільного, справедливого та демократичного правового порядку.

Процес формування правової системи відповідно до міжнародних стандартів є динамічним та водночас складним і багатофункціональним, що залежить від соціальних чинників, які відображаються духовну сферу життя (релігія, традиції, культура), а також формують матеріальну сферу, інтереси і потреби соціуму. Зазначене стосується й правоохоронної сфери, оскільки на її розвиток впливає як низка позитивних чинників, так і негативних.

Як свідчать результати проведених стратегічних досліджень, основними проблемами у сфері правоохорони залишаються: недостатня функціональність системи правоохоронних органів; залишки карально-репресивних методів роботи; низька правова культура та правосвідомість як громадян, так і правоохоронців; вкрай низький рівень довіри населення до міліції; недосконалість нормативно-правового забезпечення та кадрової політики відомства тощо [109]. З огляду на це вкрай необхідним є вжиття сукупності організаційних, кадрових, ідеологічних та інших заходів, спрямованих на переосмислення становища правоохоронних органів в державі та суспільстві, забезпечення ефективності їх роботи, а також налагодження соціального діалогу з інститутами громадянського суспільства.

У свою чергу, докорінній трансформації підлягають світоглядний базис і поведінкові установки, які були визначальними в діяльності радянських правоохоронних органів. І досі стереотипи, притаманні старій системі, заважають розв'язанню сучасних проблем захисту населення від протиправних посягань. Необхідно, щоб вітчизняні правоохоронці перейшли від старої карально-репресивної домінанти своєї діяльності до дієвого захисту й пропагування загальнолюдських цінностей, служачи не певній партії чи клану, а кожному громадянину, закону, інтересам розвитку всього українського суспільства [156, с. 25].

Зазначене зумовлює необхідність окреслення основних завдань, необхідних для вирішення зазначених проблем у правоохоронній сфері, а саме:

- розробка нової стратегії партнерства та соціального обслуговування населення;
- удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності правоохоронних органів у цілому та їх взаємодії з соціальними суб'єктами;
- підвищення рівня довіри громадськості до діяльності органів внутрішніх справ та його регулярна оцінка;
- зміцнення ролі інститутів громадянського суспільства та органів місцевого самоврядування в забезпеченні прав і свобод населення;
- участь громадських рад в обговоренні проблем роботи правоохоронців та урахування їх рекомендацій;
- налагодження дієвого зовнішнього контролю за проведенням реформ та роботою органів внутрішніх справ у цілому;
- консолідація спільних функцій державно-владних суб'єктів у правоохоронній сфері тощо.

Під впливом трансформаційних тенденцій відбувається поступова гармонізація правової системи, удосконалення юридичних засобів, призначених для урегулювання суспільних відносин та забезпечення правового порядку.

Суспільні відносини постійно потребують правового впливу, форми і методи якого можуть змінюватися у залежності від реальних потреб суспільства. На сьогоднішній день відносини у сфері правоохорони потребують зміни командно-адміністративних методів на більш гнучкі і демократичні підходи управління, що свідчить про тенденцію *переходу від імперативного типу правового регулювання до диспозитивного*. Слід зазначити, що командно-адміністративні методи управління, надмірна централізація та мілітаризація діяльності органів внутрішніх справ дісталася нашій державі у спадок ще з радянських часів та нині потребує переосмислення з урахуванням вимог сьогодення.

У теорії права під імперативним методом прийнято розуміти метод владних приписів, що містять у собі, як правило, норми-заборони. Він використовується, головним чином, у кримінальному, адміністративному і деяких інших галузях

права. У свою чергу диспозитивний метод дає суб'єктам відому альтернативну можливість вибору варіантів поведінки в межах закону. Цей метод більш притаманний цивільному, комерційному праву та іншим галузям права [50, с. 263]. Водночас варто зазначити на поєднанні цих принципів та доцільності їх співіснування в різних галузях.

Тенденцію запровадження диспозитивного методу правового впливу у кримінальному процесі обґрунтовує Л. М. Лобойко, визначаючи його втілення у наданні та забезпеченні суб'єктам кримінального процесу можливості вільно, в межах закону обирати способи поведінки для захисту своїх кримінально-правових і процесуальних прав, а також впливати на хід і результати кримінально-процесуальної діяльності, головним призначенням якої є забезпечення гнучкості та повноти захисту заінтересованими суб'єктами процесу своїх прав, а також стимулювання їх активності у захисті цих прав [78, с. 17].

Перехід від імперативного до диспозитивного типу правового регулювання зумовлений необхідністю гуманізації законодавства та усіх сфер державного життя, розширення можливостей участі громадян у формуванні державної політики з метою захисту своїх прав та законних інтересів, а також гармонійного розвитку правової держави та громадянського суспільства.

Ще однією тенденцією розвитку правової системи, що знаходить своє втілення у багатьох сферах суспільного життя, у т.ч. правоохоронній, є *конституціоналізація суспільних відносин*. Конституція та прийняті у відповідності до неї нормативно-правові акти регулюють важливі суспільні відносини, визначають норми поведінки, встановлюють гарантії забезпечення прав та свобод людини і громадянина.

За своєю суттю конституціоналізм опосередковує місце і роль конституції у правовій системі держави, тобто її верховенство та статус як Основного Закону держави. Розрізняють такі загальні принципи українського конституціоналізму як:

- верховенство конституції у правовій системі;
- верховенства права у суспільстві та державі;

- поділ та обмеження державної влади;
- взаємна відповідальність держави і особи;
- реальність прав і свобод, їх охорона, непорушність, гарантованість тощо [66, с. 55, 56].

З іншого боку, як зазначають М. С. Кельман та О. Г. Мурашин, конституція, в якій не дотримуються принципу панування права і верховенства закону, фактично ніколи не зможе стати верховним законом. Не передбачаючи правового характеру здійснення державної влади, вона стає половинчатою, непослідовною, суперечливою, а вся правова система приречена на неминучі деформації і переродження [50, с. 141].

Враховуючи зазначене, слід наголосити на соціалізації конституції і конституційного права у цілому. Конституціоналізм встановлює основні акценти у взаємовідносинах між людиною, громадянським суспільством і державою, у першу чергу, орієнтуючись на пріоритет прав людини та розвиток громадянського суспільства. Зазначена тенденція має значний вплив на правоохоронну сферу, оскільки першочерговим завданням міліції є захист прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина від протиправних посягань, а її діяльність заснована на принципах верховенства права, законності, гуманізму тощо.

Тенденція *інформатизації* є одним з найбільш «молодих» напрямів розвитку правової системи та конституціоналізму зокрема. Інформатизація є процесом впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій та засобів зв'язку в основні сфери життєдіяльності суспільства та функціонування держави з метою реалізації національних інтересів в інформаційній сфері. Зазначена тенденція значною мірою вплинула й на правоохоронну сферу, що відобразилось на активізації розвитку соціального партнерства ОВС із засобами масової інформації (далі – ЗМІ).

На жаль, нерідко мають місце випадки, коли між співробітниками міліції та працівниками ЗМІ виникають конфлікти під час збору інформації з метою її поширення через засоби масової інформації. Здебільшого це пов'язано зі спробами приховати злочинні діяння правоохоронців, особливо корупційного

характеру, низькою правовою культурою співробітників міліції, нерозумінням ролі журналістів та ЗМІ у суспільному житті, а також відсутністю стандартів побудови взаємовідносин між правоохоронними органами та ЗМІ, заснованих на взаємоповазі та врахуванні потреб кожної зі сторін.

Водночас експертами, залученими ОБСЄ для виконання програми «Сприяння вдосконаленню практики взаємодії між правоохоронними органами України та працівниками ЗМІ» розроблено методичні рекомендації для тренінгових програм під назвою «Правові аспекти взаємовідносин між правоохоронними органами та ЗМІ в Україні».

Зазначені методичні рекомендації стосуються правових аспектів побудови взаємовідносин між правоохоронними органами та мас-медійними працівниками. Вони включають рекомендації щодо проведення 4 тренінгів, під час яких їх учасники повинні здобути знання щодо правових основ побудови взаємовідносин між працівниками правоохоронних органів та співробітниками ЗМІ, правових засад використання журналістами та іншими працівниками ЗМІ фото – , відео – та іншої техніки, доступу до інформації про діяльність органів внутрішніх справ та щодо вирішення конфліктних ситуацій, пов'язаних із поширенням у ЗМІ негативної інформації про роботу міліції тощо. Отримані правові знання під час тренінгу мають бути закріплені шляхом виконання навчальних завдань та надання відповідей на запитання, спрямованих на перевірку знань. Тренінги розраховані на викладачів, слухачів, курсантів, магістрів, ад'юнктів вищих навчальних закладів та училищ системи МВС України, а також у системі учбової підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України [105].

Організацію та впровадження таких програм в Україні необхідно розпочинати, у першу чергу, з трансформації громадської думки про сучасну міліцію. Позитивний образ і високі результати діяльності, бездоганна репутація й належний рівень культури – основні складові професійного успіху правоохоронця, зокрема й у сфері комунікації з населенням і громадськими формуваннями. Процес співпраці починається з бажання спілкуватися, допомагати та налагоджувати довірливі взаємовідносини з працівниками міліції,

яких поважають. Повага до органів правопорядку залежить від поваги й взаєморозуміння між конкретним працівником міліції та пересічним громадянином [13, с. 4].

Як зазначалося раніше, в сучасній Україні, яка обрала курс на європейську інтеграцію, розвиток громадянського суспільства та його інформатизацію, проявляються тенденції *демократизації та гуманізації державної політики у сфері правопорядку*, що виявляється у активізації керівної та організаційної ролі інститутів громадянського суспільства.

Поширеною у наукових джерелах є думка про громадянське суспільство як систему інститутів, які діють самостійно, без втручання держави. Їх завдання полягає в забезпеченні умов для реалізації інтересів і потреб як окремої особи, так і всіх членів суспільства [86, с. 76].

Трансформація громадянського суспільства в нашій державі потребує вирішення ряду важливих питань. Насамперед це стосується надання можливості громадськості через різні форми її об'єднання брати участь у державному житті, формуванні політики держави і роботі основних інститутів, а також налагодження взаємозв'язків на засадах соціального партнерства.

З метою створення сприятливих умов для подальшого розвитку в Україні громадянського суспільства, запровадження ефективного механізму взаємодії його інститутів з органами виконавчої влади та ОМС на засадах партнерства і взаємної відповідальності, забезпечення здійснення та захисту прав і свобод людини і громадянина Указом Президента України від 24 березня 2012 року № 212/2012 затверджено Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні. Зазначений документ визначає концептуальні, взаємодоповнюючі напрями діяльності органів виконавчої влади, ОМС щодо створення належних умов для розвитку громадянського суспільства. Привертає увагу той факт, що у зазначеному документі, окрім іншого, йдеться про перспективи розвитку соціального партнерства між владою, бізнесом та інститутами громадянського суспільства.

З цією метою закріплюється необхідність забезпечення неконфліктних відносин в етнонаціональній, культурній та конфесійній сферах, соціального партнерства між державними та громадськими інститутами, створення умов для безпосереднього залучення до підготовки управлінських рішень заінтересованих суспільних груп, що сприятиме забезпеченню в державі суспільної злагоди, демократії, соціального миру, сталого розвитку та стабільності [152].

Слід зазначити, що на сьогоднішній день удосконалення нормативно-правового регулювання соціального партнерства міліції з державними та недержавними суб'єктами у правоохоронній сфері є вкрай важливим та необхідним. Зумовлено це потребою консолідації спільних зусиль задля подолання існуючих проблем, що негативно відбиваються на життєдіяльності суспільства у цілому та є стримуючими чинниками на шляху до забезпечення правового порядку.

За останні роки вживаються заходи щодо активізації взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства в нашій державі, що проявляється у *тенденції оптимізації форм соціального партнерства*. Так, найбільш поширеними на сьогоднішній день формами партнерських відносин визнаються громадські слухання, консультації з громадськістю, круглі столи, громадські ініціативи, неформальні зустрічі, громадська освіта, референдуми. Однак зазначеним формам мають бути притаманні такі характеристики як динамічність, прозорість, відкритість, доцільність, ефективність, результативність. Вони повинні забезпечувати безперервність двосторонньої взаємодії [20, с. 128].

Що стосується правоохоронної сфери, то зазначена вище тенденція проявляється у забезпеченні активної участі неурядових організацій та звичайних пересічних громадян у формуванні державної політики, налагодженні партнерських зв'язків органів внутрішніх справ з населенням з метою досягнення спільних цілей та вирішення завдань, спрямованих на запобігання виникненню причин і умов вчинення суспільно небезпечних явищ, а також припинення їх розвитку та ліквідацію наслідків [118].

Оптимізація форм соціального партнерства міліції з інститутами громадського суспільства відбувається у різні способи, у тому числі шляхом їх нормативного закріплення. У підтвердження цьому є той факт, що Міністерство внутрішніх справ щороку розробляє та затверджує План заходів щодо реалізації Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні. Наказом МВС України від 26.01.2015 року № 80 затверджено відповідний План на 2015 рік [110], в якому передбачено форми взаємодії органів внутрішніх справ з громадськістю, зокрема: участь громадськості в обговоренні проектів нормативно-правових актів з питань реформування ОВС; проведення наукових та правопросвітніх заходів із залученням громадськості, консультацій та інших роз'яснювальних заходів; забезпечення діяльності юридичних клінік у реалізації заходів правової освіти громадян, популяризації діяльності міліції, їх ролі в забезпеченні стабільного функціонування та розвитку інституту громадського суспільства в Україні тощо.

Однак у зв'язку з відсутністю на офіційному відомчу веб-сайті опублікованої звітної інформації за минулі та поточний роки не уявилося можливим здійснити аналіз реального стану реалізації запланованих заходів.

З метою підвищення ефективності охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю, захисту прав і свобод громадян, відновлення стабільності в країні відбувається оптимізація взаємодії органів внутрішніх справ з охоронними підприємствами, їх об'єднаннями та службами безпеки суб'єктів господарювання.

На сьогоднішній день для реалізації зазначеної вище мети запроваджено такі форми партнерства як:

- спільне патрулювання з працівниками міліції;
- здійснення заходів охорони в місцях дислокації транспорту реагування охоронних підприємств і об'єктів їх охорони;
- участь працівників органів внутрішніх справ у проведенні інструктажів персоналу суб'єктів охоронної діяльності, залучених до спільного патрулювання з охорони громадського порядку;

– взаємне інформування між черговими частинами ГУМВС, УМВС України та недержавних охоронних підприємств про скоєння вуличних правопорушень, розшук викраденого автотранспорту, осіб, які скоїли правопорушення тощо [138].

Зазначене свідчить про активізацію уваги з боку керівництва відомства щодо врегулювання питання ефективного функціонування соціального партнерства міліції з недержавним сектором.

Аналіз нормативно-правових основ соціального партнерства держави та громадянського суспільства дає змогу зробити висновок про те, що на їх удосконалення значною мірою вплинуло прийняття нормативних актів, які визначають участь громадськості у формуванні та реалізації державної політики, у тому числі в правоохоронній сфері. Важливим кроком у цьому напрямі є запровадження такої форми соціального партнерства як консультації з громадськістю та утворення з цією метою громадських рад при центральних і місцевих органах виконавчої влади. Консультації з громадськістю проводяться з питань, що стосуються суспільно-економічного розвитку держави, реалізації та захисту прав і свобод громадян, задоволення їх політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів. Результати проведення консультацій з громадськістю враховуються органом виконавчої влади під час прийняття остаточного рішення або в подальшій його роботі [126]. Як свідчать дані офіційного урядового веб-сайту, упродовж I кварталу 2015 року центральними і місцевими органами виконавчої влади у рамках консультацій з громадськістю проведено 1115 заходів, що у порівнянні із аналогічним періодом 2014 року (1164 заходи) має тенденцію до зменшення та водночас більше у порівнянні з 2013 роком (1011 заходів) [30]. Аналогічна практика громадських консультацій передбачена й у Міністерстві внутрішніх справ щодо обговорення найбільш важливих питань, що стосуються забезпечення прав і свобод, законних інтересів громадян у правоохоронній діяльності, а також формування політики відомства у цілому.

Проте з урахуванням інформації, розміщеної на офіційних веб-сайтах місцевих органів виконавчої влади, можна зробити висновок про невисоку кількість проведення консультацій з громадськістю (до 10 консультацій на рік; у більшості випадків до 3-5). Зазначене може свідчити про необхідність посилення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед інститутів громадянського суспільства, спрямованої на підвищення рівня їх обізнаності з існуючим правовим регулюванням проведення консультацій з громадськістю та можливостями впливу на прийняття рішень місцевими органами виконавчої влади.

Доцільно також наголосити, що поряд із визначенням демократичних та гуманістичних засад формування і здійснення державної політики, оптимізацією форм соціального партнерства вкрай необхідним є усвідомлення громадянами своєї ролі та власної відповідальності у цьому напрямі діяльності. Попри все в нашій державі все ще існує проблема пасивності громадян, низької правової культури і правосвідомості, що є стримуючим чинником розвитку демократії та становлення громадянського суспільства.

Водночас оптимізація форм соціального партнерства тісно пов'язана з *тенденцією функціонального об'єднання взаємодій суб'єктів права* у забезпеченні правопорядку, що передбачає поєднання спільних зусиль суб'єктів соціального партнерства в розв'язанні важливих завдань у сфері правоохорони. У попередніх розділах дисертації охарактеризовано суб'єктів партнерських відносин за участю міліції, однак, на нашу думку, доцільно висвітлити один із позитивних прикладів функціонального поєднання зусиль суб'єктів соціального партнерства щодо профілактики правопорушень у дитячому середовищі.

Так, у рамках проекту «Реформування системи кримінальної юстиції для неповнолітніх в Україні» спостерігається активна функціональна взаємодія правоохоронних органів з навчальними закладами та громадськими організаціями. Зокрема, у 2013 році в Івано-Франківську стартувала програма «Шкільний інспектор міліції», яка є складовою моделі співпраці міліції з навчальними закладами та місцевими громадами [132]. Шкільні інспектори міліції з числа працівників кримінальної міліції періодично приходять до шкіл з метою

надання допомоги школярам, батькам та персоналу школи. Така допомога передбачає невідкладне реагування на інциденти, що можуть траплятись у школах упродовж дня, проведення лекцій з права та безпеки, підтримка у вирішенні інших проблемних ситуацій. Шкільні інспектори міліції, які закріплені сектором кримінальної міліції за школами, працюють з батьками та керівництвом закладу задля вирішення конфліктних ситуацій у найкращих інтересах дитини.

У зазначеному напрямі важливою є також програма під назвою «Дослідники», що запроваджена Міністерством внутрішніх справ України і Національною молодіжною скаутською організацією Пласт та передбачає тісну співпрацю між міліцією і навчальними закладами з метою захисту прав дітей [132]. Беручи участь у зазначеній програмі, школярі надають допомогу представникам громади, пенсіонерам, навчають менших школярів, а також покращують території шкіл, парків тощо. Гуртки дослідників створені на базі шкіл і працюють упродовж навчального року. Тематика програми стосується правоохоронної діяльності, кримінального законодавства, особистої і громадської безпеки, основ скаутингу, безпечної поведінки у мережі Інтернет, допомоги працівникам міліції під час проведення інформаційних заходів з профілактики правопорушень в їхніх школах. Зустрічі гуртів дослідників відбуваються в школах, як правило, два рази на місяць за участю працівника кримінальної міліції, вихованця міського осередку Національної скаутської організації «Пласт» та представника дитячої громадської організації «Юні міліціонери Прикарпаття» [105]. Тобто це свого роду запозичена із зарубіжного досвіду скаутингова форма молодіжного руху і участі дітей у партнерських відносинах з міліцією. Проте таких позитивних прикладів іще не так багато, оскільки бракує досвіду та громадської самосвідомості.

Зазначене вище свідчить про існування потреби в об'єднанні спільних зусиль державних та недержавних суб'єктів для вирішення важливих питань, пов'язаних із захистом прав та законних інтересів дітей, профілактикою правопорушень у дитячому середовищі, формування правосвідомості та правової культури підлітків, а також їх законослухняної поведінки у майбутньому.

Відомо, що взаємодія людей в суспільстві відбувається в різних проявах, частина з яких має формалізований характер, тобто здійснюється за допомогою багатьох соціальних інститутів. Під соціальними інститутами в соціологічній науці прийнято розуміти організовані об'єднання людей, що виконують певні соціально значимі функції, які забезпечують спільне досягнення цілей на основі виконаних членами своїх соціальних ролей, що задаються соціальними цінностями, нормами і зразками поведінки [121, с. 385]. Процес виникнення і становлення соціальних інститутів називається *інституціоналізацією*.

Під інституціоналізацією також розуміють процес формалізації соціальних відносин, перехід від неформальних відносин і неорганізованої діяльності до створення організаційних структур з чіткою ієрархією влади [97, с. 125]. Початкові форми інституціоналізації виникають на рівні суспільного самоуправління та стихійних процесів, які самостійно організовуються у вигляді масових або групових рухів. Вона має місце тоді, коли виникають упорядковані, спрямовані дії, з'являються спочатку лідери, здатні їх організувати та очолити, а потім й постійні управлінські еліти, а сам цей процес піддається управлінню [87, с. 274].

Інституціоналізація суспільних відносин призводить до передбачуваності і впорядкованості економічного і політичного життя як суспільства, так і окремої особи. Суспільне життя в таких випадках характеризується підвищеним ступенем стійкості, а система інститутів стає надійним захистом від екстремізму, непередбачуваності, волюнтаризму, забезпечуючи високоорганізовані форми взаємодії індивідів у різних сферах [53, с. 178].

На підставі зазначеного доцільно зробити висновок про тенденцію інституціоналізації соціальних відносин державних та громадських суб'єктів в усіх сферах, зокрема правоохоронній. Зазначений процес проявляється у трансформації нестійких взаємозв'язків у стабільні партнерські відносини, що у кінцевому підсумку сприяє закріпленню інституту соціального партнерства міліції з іншими суб'єктами.

Соціальному партнерству, як і будь-якому соціальному інституту, притаманні функції, а саме: регулювання поведінки членів суспільства, соціальних груп; забезпечення стабільності суспільного життя; вирішення існуючих проблем у сфері правоохорони; забезпечення консолідації зусиль для вирішення спільних завдань та досягнення цілей.

Важливим кроком у цьому напрямі, що є прикладом інституціоналізації, стало прийняття у 2012 році Закону України «Про громадські об'єднання», що визначив правові та організаційні засади реалізації права на свободу об'єднання, гарантованого Конституцією України та міжнародними договорами, порядок утворення, реєстрації, діяльності та припинення громадських об'єднань. Відповідно до статті 1 цього Закону громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів. Громадське об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка [123].

Під громадською організацією законодавством визначено громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи. Водночас громадська спілка – це громадське об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи. По суті законодавче оформлення, легалізація об'єднань громадян є завершальним кроком на шляху до інституціоналізації, логічним продовженням об'єктивних процесів диференціації соціуму, що важливо для розуміння його організаційної основи, виявлення структурних компонентів та взаємодій між ними.

Виходячи із зазначеного, слід підкреслити, що у правоохоронній сфері функціонує значна кількість громадських об'єднань правозахисного спрямування, у тому числі міжнародних, які є партнерами міліції у забезпеченні правопорядку в державі. Одним із прикладів є діяльність Управління ООН з наркотиків та злочинності, що виступає світовим лідером у боротьбі з незаконним обігом

наркотиків і міжнародною злочинністю. Зазначена організація у 2014 році розпочала міжнародні проекти упровадження партнерства міліції, громадських організацій та закладів охорони здоров'я на місцевому рівні у сфері профілактики та лікування ВІЛ/СНІДу, а також боротьби з наркоманією [137].

На державному рівні питанню участі громадськості у формуванні державної політики завжди приділялося багато уваги, проте не завжди вона мала ефективні показники на практиці. Наприклад, прийнятий ще у 1999 році Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо поліпшення діяльності органів внутрішніх справ та громадських формувань з охорони громадського порядку» відновив діяльність добровільних народних дружин, загонів сприяння міліції, самозахисту, груп охорони громадського порядку та інших формувань. Щоправда, на сьогоднішній день цей нормативний документ не є достатньо ефективним, оскільки він не передбачає чітко визначеного механізму запровадження діяльності громадських формувань, а основні форми організації населення, які притаманні ще за часів радянської держави, не наповнені новим змістом з урахування сучасних вимог. Тому можна зробити висновок про його формальність та недостатню практичність у частині залучення населення до правоохоронної діяльності.

Іншим нормативно-правовим актом, що закріплює участь громадськості в правоохоронній діяльності ОВС є згаданий у попередніх розділах Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22 червня 2000 року. Згідно з цим документом, громадяни України мають право створювати в установленому законом порядку громадські об'єднання для участі в охороні громадського порядку і державного кордону, сприяння органам місцевого самоврядування, державним органам, а також посадовим особам у запобіганні та припиненні адміністративних правопорушень і злочинів, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, а також у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин. Такі формування створюються на засадах громадської самодіяльності як зведені загони громадських формувань, спеціалізовані загони (групи) сприяння

міліції та Державній прикордонній службі України, асоціації громадських формувань тощо.

Водночас норми відповідного закону щодо функціонування громадських формувань, прийнятого ще 15 років тому, на сьогоднішній день також не у повній мірі відповідають сучасним реаліям. Упродовж останніх років спостерігається тенденція до появи в різних регіонах України громадських формувань, так званих «загонів самооборони», «добровільних дружин», які можуть з часом стати дієвими помічниками для працівників органів внутрішніх справ України, але для цього потрібно створити відповідну правову основу.

Незважаючи на це, розбудова нової моделі діяльності правоохоронних органів відбувається за активної участі інститутів громадянського суспільства. Свідченням того стала поява окремих неурядових організацій правозахисного спрямування, метою яких є залучення громадських активістів до реформування вітчизняних правоохоронних і силових структур та підтвердження значущості незалежного правозахисного експертного середовища у подібних процесах. Так, у травні 2014 року в Києві створено нову неурядову організацію під назвою Центр досліджень правоохоронної діяльності, засновниками якої стали експерти таких відомих в Україні громадських організацій як Центр Громадянських Свобод, Харківський інститут соціальних досліджень, Асоціація українських моніторів дотримання прав людини та Громадянська мережа ОПОРА. Зазначене громадське об'єднання є своєрідним «клубом експертів», здатних компетентно й об'єктивно аналізувати весь спектр проблем у сфері правоохоронної діяльності, і водночас спеціалізованою платформою для представлення ідей та інтересів громадськості.

Спільно з Харківською правозахисною групою Центром досліджень правоохоронної діяльності створено Національну громадську платформу «Реформуємо МВС: прозорість та відповідальність». Її дев'ять робочих груп, в кожній з яких працюють працівники ОВС, громадські та зарубіжні експерти, створюють різні частини плану дій для реалізації Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України – оптимізація структури МВС та ОВС, нова система охорони громадського порядку, реорганізація служби дільничних, розділення

поліції на Національну та місцеву, створення нової системи показників ефективності ОВС, орієнтація роботи ОВС на громади, розвиток процедур внутрішнього й громадського контролю та протидії корупції, зміна кадрових процедур, реформа відомчої освіти, а також законодавче забезпечення усіх цих змін [92].

Представники зазначених об'єднань увійшли до створеної при МВС України Експертної ради з питань захисту прав людини в системі органів внутрішніх справ та реформування відомства. Участь у роботі її засідань беруть керівництво Міністерства внутрішніх справ України, представники правозахисних та громадських організацій, науковці, соціологи та інші фахівці. В основу обговорень покладено пошук оптимальних шляхів реформування органів внутрішніх справ з дотриманням основних принципів, а саме: верховенство права, деполітизація, демілітаризація, децентралізація, підзвітність та прозорість в роботі, тісна взаємодія з населенням та місцевими громадами, а також професійна підготовка працівників органів внутрішніх справ [108].

Зазначене є результатом тривалого переходу від монопольного визначення державою основних напрямів політики її відомств до відкритості та прозорості у цьому напрямі шляхом залучення представників громадськості до спільного обговорення та вирішення найбільш важливих питань, що хвилюють суспільство. З іншого боку, громадськість має змогу не лише впливати на подальший стан справ у державному житті, а й здійснювати *громадський контроль* за діяльністю органів державної влади та правоохоронних зокрема, що є однією із важливих тенденцій у правовій системі.

На нашу думку, доцільним має бути встановлення норми щодо оцінки діяльності органів внутрішніх справ на підставі показників, які характеризують рівень довіри населення до правоохоронних органів не лише у державі, але й окремих її регіонах, забезпечення прав та свобод людини і громадянина, відображають результати їх службової діяльності й спираються на об'єктивні статистичні дані. Вкрай важливим має бути практичне втілення зазначених положень з метою забезпечення відкритості та прозорості в діяльності органів

внутрішніх справ, контролю громадськості за станом реалізації міліцією своїх завдань та функцій, а також можливості участі суб'єктів громадянського суспільства в забезпеченні ефективного стану правопорядку.

На початку 2014 року після революційних змін в державному житті серед експертів почалися розмови стосовно проведення реформ, спрямованих на викорінення корупційних проявів та беззаконня в правоохоронній системі, спираючись на позитивний досвід реформування поліції зарубіжних країн. Одним із важливих кроків у цьому напрямі стало схвалення Кабінетом Міністрів України Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України та Концепції першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ [108]. У першу чергу зазначені нормативні акти визначають пріоритетні напрями, очікувані результати та засоби перетворення МВС на правоохоронний багатoproфільний цивільний орган європейського зразка та формування поліції як основного виконавця завдання щодо забезпечення безпеки населення. Зазначене свідчить про вплив тенденції *адаптації міжнародних стандартів функціонування органів правопорядку*, оскільки саме їх вимоги покладено в основу розбудови сучасного правоохоронного органу нашої держави.

Належна реалізація концептуальних завдань дасть змогу сформувати функціональну та ефективну систему органів внутрішніх справ європейського типу, якісно вдосконалити правоохоронну діяльність, підвищити ефективність та забезпечити своєчасність реагування на сучасні виклики та загрози.

Ефективність роботи МВС буде вимірюватися за системою нових критеріїв, серед яких найбільш суттєвими є:

- якість реагування на повідомлення населення та якість стосунків громадян з персоналом МВС;
- активність поліцейського персоналу в розв'язанні поточних проблем мешканців району;
- різноманітність заходів з метою зміцнення правопорядку;
- інтенсивність робочих зв'язків із органами самоврядування, державної влади, засобами масової інформації тощо.

Перед правоохоронною системою основними стратегічними завданнями до вирішення є підвищення довіри населення до діяльності органів внутрішніх справ, а також авторитету працівника органу внутрішніх справ; підвищення ролі інститутів громадянського суспільства та органів місцевого самоврядування в забезпеченні прав і свобод населення; налагодження тісного партнерства з населенням та місцевими громадами. Останнє завдання лише доповнює загальну картину реформування правоохоронної сфери та свідчить про існування загальної *тенденції зміцнення взаємодії між різними суб'єктами права* для досягнення спільної мети у питаннях зміцнення правового порядку.

Підсумовуючи викладене, доцільно акцентувати увагу, що правова система України на сьогоднішній день перебуває на етапі формування, у перехідному стані від командно-адміністративних методів управління до процесів саморегуляції та самоорганізації. Вплив трансформаційних тенденцій у правовій системі позначився й на правоохоронну сферу, внаслідок чого спостерігається посилення ролі інститутів громадянського суспільства в діяльності ОВС та спрямування політики відомства на формування їх взаємовідносин на засадах соціального партнерства. Значна увага з боку державних органів, що приділяється сьогодні дотриманню прав людини в діяльності ОВС, наданню можливості громадськості брати участь у формуванні та реалізації державної політики, створенню громадських формувань правоохоронного спрямування, інформатизації суспільства свідчить про вплив різноманітних тенденцій у правовій системі, таких як: демократизація та гуманізація державної політики у сфері правопорядку, конституціоналізація суспільних відносин, посилення ролі громадського контролю, інституціоналізація соціальних відносин тощо.

Вкрай важливим також є перехід від імперативного до диспозитивного типу правового регулювання, що передбачає можливість громадян самостійно обирати законні способи поведінки для захисту своїх прав, а також впливати на хід і результати діяльності правоохоронних органів, основним завданням яких є забезпечення правового порядку в державі.

Реформаційні процеси в діяльності органів внутрішніх справ відбуваються під впливом тенденції адаптації міжнародних стандартів функціонування органів державної влади, зокрема правоохоронних. Власне перетворення Міністерства внутрішніх справ на правоохоронне відомство європейського типу є одним із головних стратегічних завдань на сьогоднішній день. Зазначений процес практично не можливий без використання позитивного зарубіжного досвіду, характеристиці якого присвячено наступний підрозділ дисертації.

3.2 Удосконалення партнерських відносин міліції з громадянським суспільством в контексті позитивного досвіду зарубіжних країн

Проблема партнерських відносин між міліцією та громадськістю перебуває у полі зору науковців та практиків упродовж тривалих років. В усі часи здатність міліції налагодити взаємодію із суб'єктами громадянського суспільства була не тільки фактором успішної реалізації функцій правоохоронців, але й важливим критерієм оцінки їх професійних умінь та правової культури.

Саме тому в умовах сьогодення для ефективного виконання завдань, які стоять перед правоохоронними органами, необхідним є переосмислення накопиченого досвіду, побудова нової ідеології взаємодії, відновлення арсеналу форм, методів та засобів охорони громадського порядку й суспільної безпеки, боротьби із правопорушеннями [10, с. 231].

Важливим фактором зміцнення партнерських відносин міліції та населення в Україні є впровадження позитивного досвіду співробітництва поліції та громадськості в зарубіжних країнах. Найбільш цікавим для дослідження є досвід зарубіжної поліції з тих напрямів діяльності, де досягнуто високих результатів щодо попередження, розкриття та розслідування правопорушень, запобігання випадків порушення законності з боку правоохоронців, а також забезпечено участь громадськості у формуванні державної політики у сфері правоохорони.

В науковій літературі поширеною є думка, що одним із основних напрямів підвищення ефективності адміністративної діяльності поліції є спроба залучення до роботи з охорони громадського порядку та громадської безпеки широких верств населення (комунальне поліціювання) [162, с. 512]. Водночас якість взаємодії поліції та громадян значною мірою залежить від управлінської моделі поліціювання.

Як засвідчує О. С. Проневич, в зарубіжних країнах спостерігається переважно три моделі національної системи управління поліцією, а саме [133, с. 148]:

- централізована або континентальна модель (Франція, Іспанія, Італія, Португалія, Бельгія, Швеція, Люксембург) з домінуючою роллю міністерства внутрішніх справ, директивним стилем управління й жорсткою вертикаллю підпорядкування низових ланок центральним органам;

- децентралізована модель (Швейцарія, США, Канада), для якої характерна особливість – відсутність єдиного загальнонаціонального органу, переважне зосередження важелів управління поліцейськими силами в руках обласних (регіональних) органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що передбачає значну роль муніципальних органів влади в управлінні поліцією;

- комбінована (напівцентралізована) модель (Великобританія, ФРН, Японія, Нідерланди), особливістю якої є: наявність загальнонаціонального органу (міністерства), відповідального за забезпечення внутрішньої безпеки та координацію діяльності розрізнених поліцейських служб; співіснування державних поліцейських служб загальнонаціонального (федерального) та регіонального (рівня штату, землі), а також державної та муніципальної поліції з пріоритетністю розвитку державної поліції.

Орієнтація поліції на тісну взаємодію з населенням добре видно в децентралізованих та комбінованих моделях. Так, в США, Канаді, Японії і в більшості країн Західної Європи набула поширення концепція «комунальної поліції» або як її ще називають «партнерство заради спокою» (Community Policing, далі – СР). Суть її полягає у налагодженні партнерства поліції та населення на рівні громади (муніципалітету) і підпорядкування поліції місцевій (муніципальній) владі.

Як свідчить правоохоронна практика зарубіжних країн, поліція дійсно потребує допомоги спеціалістів з інших відомств і організацій та громадськості, оскільки за певних обставин ці суб'єкти можуть:

- 1) краще за поліцію здійснювати заходи щодо запобігання злочинів з метою усунення причин, що лежать в їх основі (бідність, безробіття, недостатня

освіченість та робоча майстерність, соціальні й житлові умови, слабе здоров'я і чинники навколишнього середовища);

2) забезпечити довгострокову підтримку для жертв злочинів і людей, травмованих у результаті злочинів та інших неприємних інцидентів [21, с. 34, 35].

Висвітлюючи різноманітні особливості запровадження концепції комунального поліціювання (CP) в різних країнах світу, її позитивний вплив на діяльність поліції та стан безпеки в суспільстві, можемо зробити висновок про її особливу значущість та водночас відсутність єдиного уніфікованого підходу до визначення її поняття. Свою спробу визначити поняття CP зробили аналітики ФБР, які у процесі проведення соціальної експертизи комунального поліціювання визначили його як партнерство між поліцією і законослухняними громадянами, спрямоване на розв'язання існуючих проблем у громаді та підвищення рівня безпеки життя у цілому [194, с. 237]. В іншому розумінні – це є філософія, яка покладена в основу стратегічного партнерства між поліцією та громадою для вирішення завдань, пов'язаних із забезпеченням громадської безпеки, боротьби зі злочинністю та найменшими проявами порушень правового порядку [182].

Стратегія комунального поліціювання включає в себе обов'язкові три складові, а саме:

- соціальне партнерство – партнерські відносини між правоохоронними органами та громадянами для спільної розробки рішень щодо вирішення проблем і підвищення довіри до поліції;
- організаційні перетворення – удосконалення механізму управління, структури поліції, кадрове та інформаційно-аналітичне забезпечення для підтримки партнерських зв'язків;
- вирішення проблем – практична реалізація заходів, вивчення проблем та їх усунення, розробка пропозицій щодо покращання взаємовідносин [182].

Правоохоронні органи США можуть співпрацювати зі значною кількістю інших державних та громадських інституцій для виявлення суспільних проблем і вироблення альтернативних рішень щодо їх розв'язання. До суб'єктів соціального партнерства поліції відносяться законодавчі органи, прокуратура, пенітенціарна

служба, правозахисні громадські організації та установи, заклади охорони здоров'я і соціальні служби у справах сім'ї та дітей, адміністрації закладів освіти тощо. Аналогічною є організація партнерських відносин міліції в Україні із значним колом суб'єктів державного та громадського характеру діяльності.

Таким чином, можна зробити висновок про загальну мету зазначеної стратегії, що полягає у реалізації комплексу заходів, спрямованих на підвищення почуття безпеки та якості життя громади.

На думку О. С. Проневича, принцип локального партнерства (громадської співпраці) покладено в основу концепції, що передбачає залучення спільноти (населення, адміністрації, церкви, шкіл, громадських об'єднань) до ідентифікації локальних проблем і визначення оптимальних шляхів їх розв'язання. Принцип локального партнерства реалізується шляхом участі населення у конкретизації цілей діяльності місцевих органів поліції, визначенні територіальних меж поліцейських ділянок, реалізації завдань поліції [134, с. 600].

У Великобританії зазначена концепція також набула масового поширення з огляду на наявність окремих факторів:

- по-перше, в особі поліції представлена не влада, а організація, що надає суспільству певні послуги;
- по-друге, необхідною умовою діяльності муніципальної поліції є її підзвітність населенню;
- по-третє, відповідальність несуть конкретні посадові особи поліції, а не організація в цілому;
- по-четверте, таким чином досягається відкритість поліції та її тісна взаємодія з населенням [106].

Водночас стратегія Community Policing також активно використовується в діяльності поліції Німеччини. В її основу покладено орієнтацію діяльності поліції на вирішення потреб громадськості та формування партнерського принципу «поліція для громади, громада для поліції», що дозволяє забезпечити стан правопорядку в державі. В даному випадку поліція є своєрідним каталізатором в налагодженні суспільного діалогу та залучення громадян до правоохоронної

роботи, що у свою чергу підвищує рівень їх правової свідомості та усвідомлення свого громадянського обов'язку [206]. Саме ідеологія того, що місцеве населення є важливим механізмом у профілактиці та боротьбі зі злочинністю, а діяльність поліції має спрямовуватись на пошук нових та удосконалення існуючих форм партнерства, і покладено в основу діяльності поліції як державного органу наділеного сервісним характером [188, с. 137]

Важливе значення для налагодження партнерських відносин відіграє громадська оцінка діяльності поліції за показниками стану правопорядку. Насамперед це є необхідним для визначення основних потреб місцевої громади з урахуванням оцінки нею стану громадської безпеки в районі та шляхів вирішення найбільш проблемних питань, які турбують населення. До того ж це допомагає місцевим органам влади краще зрозуміти проблеми суспільства не тільки в загальнономасштабних межах, але й для конкретних районів [192, с. 79].

Необхідно зазначити, що до соціального партнерства поліції з інститутами громадянського суспільства німецькі поліцейські залучають широкі верстви населення, у тому числі ті категорії, які перебувають у «групі ризику» (малозабезпечені; особи, які ведуть аморальний спосіб життя або схильні до вчинення правопорушень тощо) для надання їм допомоги та спільному розв'язанні їхніх проблем. Зазначена взаємодія є ефективним довготривалим явищем, а від її інтенсивності значною мірою залежить рівень взаєморозуміння і довіри між партнерами, що зрештою формує у громадян почуття безпеки в рідних містах.

Важливим прикладом взаємовідносин поліції та населення виступає Японія. В цій країні найчисельнішою одиницею поліцейської системи є патрульні служби, основою роботи яких є тісна взаємодія з місцевим населенням, яке традиційно проявляє велику увагу та активну співпрацю з поліцією. Населення Японії співпрацює з поліцією особливо охоче і не приховує скоєні злочини, оскільки жертви злочинів отримують відповідно до закону грошові компенсації. У результаті, японська поліцейська система має найвищу ефективність, доказом чого є один з найвищих у світі відсоток розкриття скоєних злочинів [155].

З урахуванням соціально-економічних та політичних трансформаційних процесів правової системи стратегія Community Policing успішно реалізується поліцією Польщі. Правоохоронні органи цієї держави розглядають СР як співпрацю суспільства, його громадянських інститутів з поліцією, що здійснюється з метою забезпечення правового порядку у державі та суспільстві. Завдяки співпраці та реалізації спільних проектів легше стимулювати і розвивати відносини між громадянами і правоохоронними органами, а також реагувати на виникаючі протиправні явища. Ефективна профілактика правопорушень забезпечує значні переваги для суспільства і поліції – збереження часу, людських сил, матеріальних благ і водночас недопущення небажаних стресових ситуацій [204, с. 25]. Зазначена філософія партнерства стала результатом впливу американської політичної системи, заснованої на принципах демократії, та у кінцевому підсумку розвинулася як частина широких змін великого процесу під назвою «попередження злочинності шляхом облаштування суспільства» [190, с. 12].

У рамках зазначеної програми набула поширення ініціатива запровадження так званого «телефону довіри», що тісно поєднується з проголошеною доктриною «нульової толерантності» та «вибитих віконних шибок». Доктрина «нульової толерантності» ґрунтується на трьох основних принципах. Зміст першого принципу полягає у «притисненні явища на етапі його зародження», що означає припинення антисуспільного явища ще на початку його виникнення та недопущення розвитку у подальшому; друга ідея в тому, що, у порівнянні з тяжкими злочинами, терпимість до незначних правопорушень може з часом перерости у байдужість, а відсутність належної реакції з боку поліції – до формування почуття безкарності та вседозволеності; третій принцип є результатом перших двох – нульова терпимість поліції та громади до дрібних проступків створить несприятливе середовище для прояву злочинних проявів у подальшому [179, с. 3].

Значне місце в ідеології комунального поліціювання є теорія «вибитих віконних шибок» або «розбитих вікон», яку сформулювали у 1982 році Джеймс

Вілсон (J.Q. Wilson) і Джордж Келлінг (G.L. Kelling) [207]. Відповідно до цієї теорії, якщо хтось розбив скло в будинку і ніхто не вставив нове, то незабаром жодного цілого вікна в цьому будинку не залишиться, що врешті-решт призведе до мародерства. Вчені довели, що ознаки безладу та недотримання людьми прийнятних норм поведінки провокують у оточуючих аналогічну форму поведінки («графіті» та стінах, розбиті вікна будинків, сміття на тротуарах, покинуті домівки, наявність неушляхетнених пустирів тощо) [59, с. 269].

Значущою подією для підвищення рівня безпеки в населених пунктах Польщі стала реалізація комплексної превентивної програми «Bespieszne miasta» («Безпечне місто»), спрямованої на зниження рівня злочинності і антигромадської поведінки в місцевій громаді [180, с. 76]. Зазначена програма передбачала поєднання зусиль воєводських і повітових комендатур поліції, органів місцевого самоврядування, а також недержавних установ та організацій у забезпеченні безпеки в громадських місцях і прилеглих територіях будинків, в школах, громадському транспорті та на підприємствах. До того ж вживався комплекс заходів для забезпечення контролю за безпекою дорожнього руху [201, с. 6-7].

Підтримуємо думку Н. В. Камінської, яка зазначає, що у поліції більшості зарубіжних країн за останні роки відбулись принципові зміни у філософії й практиці поліцейської діяльності. Це стало завдяки політиці, метою якої була зміна парадигми від вузької концепції поліцейського правозастосування до широкої концепції поліцейського обслуговування, розширення обсягу «некримінальних» функцій муніципальної поліції, а саме: пропагандистсько-виховна робота з населенням; правова освіта населення; участь в налагодженні сімейних і побутових конфліктів; надання психологічної та екстреної медичної допомоги жертвам насильства і громадянам, що потрапили в критичну ситуацію, нещасні випадки; участь в антиалкогольних і антинаркотичних громадських рухах і програмах; надання допомоги дітям з неблагополучних родин; організація, управління та сприяння різним громадським формуванням по боротьбі з правопорушеннями тощо [47, с. 115].

На наш погляд, доцільним є запровадження в практику правоохоронних органів України подібної філософії переходу на сервісне обслуговування населення та надання соціальної допомоги, що значною мірою підвищить ефективність роботи правоохоронців та їх імідж у суспільстві, а також, безперечно, покращить стан правопорядку в суспільстві.

Враховуючи централізований тип державного управління в Україні, у тому числі й правоохоронній сфері, дискусійним на сьогоднішній день залишається питання децентралізації влади та створення місцевої поліції. Не дивлячись на це, найбільш прийнятним, на нашу думку, для України буде змішаний (комбінований) тип правового регулювання, що передбачатиме існування загальнонаціонального органу (міністерства), відповідального за здійснення загальної політики відомства і координації діяльності розрізнених поліцейських служб, а також наділених самостійністю регіональних підрозділів поліції, що безпосередньо здійснюватимуть процес управління спільно з муніципальними органами державної влади. У такому контексті доцільним буде втілення розглянутої вище концепції комунального поліціювання в практику діяльності правоохоронних органів України.

Наведена характеристика найбільш ефективної у більшості країн світу концепції роботи поліції дає лише узагальнене поняття досліджуваного явища. Більш ширше вона розкривається при визначенні форм соціального партнерства поліції та населення в зарубіжних країнах. Так, на практиці найбільш популярні форми співробітництва з населенням – це функціонування міні-поліцейських дільниць; спільні громадські патрулі з охорони кварталів; громадські консультації; проведення профілактичної роботи з попередження правопорушень у громадах, у тому числі із залученням волонтерських організацій, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування тощо.

Однією із ефективних форм співпраці поліції з населенням є функціонування міні поліцейських дільниць (станцій). Вони зазвичай розташовуються в одному із приміщень у районі проживання або в центрі міста з метою покращання доступу громадськості до поліції і підвищення

інформативності населення з питань, що належать до відання поліції. Міні поліцейські дільниці у центрі міста зазвичай використовуються для проведення поліцією кампаній з профілактики злочинності [11, с. 125]. Кожна міні-станція укомплектована штатним офіцером поліції, який відповідно до своїх функціональних обов'язків відповідає за взаємодію з місцевою громадою та вирішення існуючих проблем у конкретному районі міста. Окрім того, призначений офіцер поліції, з урахуванням потреб місцевих жителів, здійснює інформаційно-роз'яснювальну та профілактичну роботу в освітніх навчальних закладах, підприємствах, установах і організаціях різних форм господарювання [199]. У США зазначена форма соціального партнерства поліції має тенденцію до поширення. Так, у м. Детройт (штат Мічиган) наприкінці 2012 року створено 13 міні поліцейських дільниць. Основні послуги, які надають дільничні офіцери поліції є організація програм сусідського спостереження, піше патрулювання, підготовка звітів про стан оперативної обстановки у конкретній місцевості тощо [184].

Україна теж має досвід аналогічних форм партнерства, які ще за радянських часів існували у вигляді опорних пунктів охорони правопорядку, робота яких була спрямована переважно на профілактику правопорушень та налагодження взаємодії органів внутрішніх справ із населенням. Однак, як свідчать наукові джерела, діяльність опорних пунктів мала свої недоліки, пов'язані з недосконалістю правового регулювання, недостатньою ефективністю роботи громадських формувань, невизначеністю місця та ролі дільничного інспектора міліції в роботі опорного пункту тощо [131, с. 139-140].

Своєрідною формою соціального партнерства поліції є проведення громадських консультацій, що сприяє кращому інформуванню суспільства щодо пріоритетів поліцейської діяльності та моніторингу суспільної думки про актуальні проблеми у сфері публічної безпеки. Усвідомлюючи значущість громадських консультацій у налагодженні взаємодії з населенням, поліція реалізує їх у відповідних проектах.

Одним із прикладів таких громадських консультацій з населенням стала проведена у м. Лоді (штат Нью Джерсі, США) програма «Low-Cost Innovations: Police-Community Partnership Program» («Недорогі інновації: Програма партнерства між поліцією і суспільством») [203]. Мета зазначеної програми полягала у налагодженні та підтримці відносин з населенням, зокрема стосунків з дітьми та членами їх сімей. Департамент поліції попросив зацікавлених сторін із системи шкільної освіти, громадських організацій (у тому числі публічних розважальних закладів) та інших об'єднань, щоб громадськість визначила тематику і формат програми. Це було свого роду правопросвітницькою роботою з боку поліцейських підрозділів, проведеною у популярних розважальних закладах (торгівельних центрах, виставках тощо) із висвітленням діяльності поліції (розповсюдження рекламної продукції, візитівок і плакатів), проведенням консультацій з актуальних питань, з'ясуванням ставлення громадськості до роботи поліції та пропозицій щодо її покращання.

Окрім громадських консультацій не меш ефективними формами партнерських відносин є діяльність громадських формувань правоохоронного спрямування. Так, після стихійного лиха (буревій Катаріна) у 2004 році і терактів 11 вересня 2001 року у США активізувалася робота щодо формування громадських організацій правоохоронної спрямованості в рамках Партнерських програм Citizen Corps.

Однією із таких громадських організацій стала *громадська група реагування на інциденти (CERT) (Community Emergency Response Team (CERT) Program)*. В рамках цієї Програми відбувається підготовка громадян до дій в умовах стихійних лих (пожежі, катастрофи техногенного характеру, повені тощо), оволодіння основним навичкам реагування, пошуку і порятунку, надання медичної допомоги, ліквідації наслідків стихійних лих тощо. Програма перебуває у віданні Федерального агентства з надзвичайних ситуацій [181].

За сприяння іншої програми – *пожежний корпус (Fire Corps)* відбувається надання громадянами допомоги рятувальним підрозділам у ліквідації наслідків

пожеж, ведення профілактичної роботи щодо дотримання правил протипожежної безпеки у приміщеннях, на вулицях, парках тощо [195].

Однією із найбільш розповсюджених є *Національна програма сусідського спостереження (National Neighborhood Watch Program)*. Сусідське спостереження є однією з найбільш ефективних програм із залучення місцевого населення до попередження злочинних проявів та швидкого реагування на інциденти. Воно може бути розпочате з ініціативи місцевої поліції або співробітника з профілактики злочинності, а найчастіше – з ініціативи самих громадян. В обов'язковому порядку призначаються координатор та посередники між координатором і місцевими жителями. В установленому порядку проводяться збори й видаються бюлетені для інформування місцевих жителів, а на будинках розміщуються спеціальні наклейки про дію програми. Вуличні покажчики також можуть використовуватися для інформації, що дана територія охоплена програмою сусідського спостереження [196].

Метою сусідського спостереження є залучення місцевої громади до охорони громадського порядку шляхом надання їм можливостей спостереження за подіями біля будинку та подальшого повідомлення про підозрілі випадки або осіб у своєму районі. У такому разі громадяни стають «очима і вухами» поліції, що дозволяє своєчасно інформувати про надзвичайні ситуації та швидко вживати відповідних заходів впливу [191, с. 84].

Ефективна реалізація зазначеної програми дозволяє значно знизити рівень злочинності на вулицях, а також запобігти вчиненню інших правопорушень. З іншого боку, спільна робота жителів у подоланні існуючих проблем є своєрідним діалогом між жителями району та консолідуючим механізмом в узгодженні соціальних інтересів, зміцненні взаємостосунків та їх здатності разом спільно протидіяти злочинності. Водночас знижується почуття страху перед злочинністю та підвищується рівень довіри громадян до поліції [186, с. 51].

Слід зазначити, що така форма партнерства поліції та населення не завжди мала позитивне схвалення. Так, спостерігалася низька популярність сусідського спостереження серед місцевих жителів. На практиці більшість місцевих жителів

обмежувалися наклейками на вікнах і спостереженням за підозрілими діями. Не була створена формальна організаційна структура, не видавалася інформаційна продукція, не було перевірок захищеності житла, маркування майна було дуже обмеженим [196].

Та незважаючи на це, активізація такої співпраці є вагомим кроком на шляху до забезпечення правопорядку, оскільки обумовлюється необхідністю поєднання зусиль держави і громади у вирішенні спільних проблем, що становлять загрозу для життєдіяльності місцевого населення. Аналогічна ситуація складається в Україні, тому із впевненістю можна передбачити посилення тенденцій участі громадськості в правоохоронній діяльності та активізації розвитку соціального партнерства з міліцією.

Для зміцнення допомоги громадськості у галузі медицини та суспільної охорони здоров'я активно діє *медичний резервний корпус (Medical Reserve Corps (MRC))*. Волонтери MRC працюють в координації з існуючими програмами місцевого реагування на надзвичайні ситуації, а також вносять доповнення до існуючих ініціатив в галузі охорони здоров'я, таких як зустріч і профілактика, програми імунізації, переливання крові, управління справами, планування догляду та інших заходів.

Іншою не менш значущою формою організації громадян є *добровільні помічники поліції (Volunteers in Police Service (VIPS))* координацію яких здійснює Міжнародна асоціація керівників поліції (The International Association of Chiefs of Police (IACP)) за сприяння Міністерства юстиції США [197]. Програма VIPS забезпечує підтримку правоохоронних органів з боку громадян, з урахуванням їх добровільної згоди та вільного часу, з метою зміцнення потенціалу державних, місцевих та територіальних правоохоронних органів, підвищення їх взаємодії з громадськістю. З іншого боку, це дає можливість людям брати безпосередню участь у забезпеченні особистої безпеки, громадського порядку від загроз злочинності, тероризму і надзвичайних ситуацій всіх видів. Партнерські програми Citizen Corps засновані на успішних зусиллях багатьох громад по всій країні та користуються значною популярністю.

Яскравим прикладом організації взаємодії різних рівнів влади є об'єднання державної і муніципальної служби (*Corporation for National and Community Service (CNCS)*) [183]. Зазначена програма координується на національному рівні Департаментом внутрішньої безпеки. CNCS є федеральним агентством, яке працює по всій країні у рамках сервісних програм, пов'язаних з удосконаленням системи освіти, працевлаштування випускників; збереженням природних ресурсів в парках і громадських місцях; допомогою ветеранам та сім'ям військовослужбовців; отриманням доступу до медичної допомоги тощо.

У цьому контексті необхідно звернути увагу на участь поліції у реалізації не лише правоохоронних завдань, а й наданні соціальних послуг, спрямованих на задоволення потреб та інтересів громадян. При цьому не залишається поза їх увагою основні завдання щодо боротьби зі злочинністю та забезпечення громадського порядку.

Аналіз різних профілактичних програм, які здійснюються в межах роботи таких організацій, засвідчує, що кількість цих проектів на даний час у США сягає за сотню; приймаються вони на різних рівнях (федеральному, конкретному штаті чи місцевому); реалізуються в межах первинного (загальносоціального), вторинного (профілактичного) чи третинного (профілактика рецидиву) рівнів запобігання злочинності; спрямовані на протидію, як правило, конкретному виду злочинності чи її фоновому явищу [60].

Водночас значна увага поліції та громадськості приділяється програмам протидії підліткової і молодіжної злочинності, а саме: «National Guard Youth Foundation» (Молодіжний фонд «Національна гвардія»), м. Александрія, штат Вірджинія; «The Community School» (Школа громади), м. Кемден, штат Мен; «Alliance for Children and Families» (Альянс для дітей та сімей), м. Мілуокі, штат Вісконсін; «The Academy» (Академія), м. Піттсбург, штат Пенсильванія; «Drug Abuse Resistance Education» (Зловживання наркотиками: опір утворенню) – реалізується у 75 % шкіл США й 49 країнах світу [185; 198] та ін.

Ще однією із форм партнерських відносин є організація добровільних поліцейських загонів для реалізації деяких завдань поліції, зокрема у сфері

забезпечення дорожнього руху. Так, з метою ефективного попередження злочинності у м. Мельбурні (штат Флоріда) ще з 1981 року триває міцна співпраця між департаментом поліції та добровольцями із числа жителів міста. Розроблена спеціальна Програма партнерства Департаменту Мельбурнської поліції та волонтерського патруля (Volunteer Citizens Observance Patrol (V-COP)). Ця Програма визначає підготовлених та кваліфікованих добровольців (на спеціально позначених транспортних засобах) для виконання обов'язків, таких як:

- надання допомоги громадянам на несправних або пошкоджених автомобілях;
- регулювання дорожнього руху на місці аварії та під час проведення спеціальних програм міста;
- патрулювання околиць міста;
- надання консультативної допомоги водіям, які постраждали в результаті транспортної пригоди;
- проведення перевірок будинків, в яких ніхто не проживає;
- надання допомоги, необхідної для прискорення документування правопорушення;
- усунення незначних перешкод на дорозі та /або регулювання дорожнього руху навколо основних перешкод;
- доставка на місця злочину необхідного обладнання для руху транспорту;
- відновлення та маркування знайденого майна;
- отримання та оновлення термінових візитних карток;
- примусове паркування транспортних засобів;
- участь у спеціальних заходах та операціях [205].

Виходячи із зазначеного можна стверджувати, що вказані патрулі (добровільні поліцейські загони) є так званими «очима та вухами» поліцейських (схожа мета із сусідським спостереженням), допомагають їм у забезпеченні безпеки жителів міста, а також виступають своєрідним гарантом безпеки дорожнього руху.

Якщо порівняти таку діяльність поліції з роботою міліції України, то на сьогоднішній день спостерігається активність громадян у сприянні роботі міліції, особливо у сфері охорони громадського порядку. Дедалі частіше в окремих регіонах держави організовуються спільні патрулювання, відновлюється робота волонтерських організацій на кшталт колишніх добровільних народних дружин [103].

Якщо проаналізувати стан упровадження зарубіжних програм партнерства в українську правоохоронну практику, то доцільно акцентувати увагу на тому, що не завжди усі програми мали ефективні показники в реалізації. Як показали результати Харківського експерименту, проведеного ще у 2000-2002 роках, втілення таких програм партнерства як сусідська взаємодопомога, анонімна телефонна лінія «зупини злочинця», консультативні комітети (зустрічі дільничного інспектора з місцевими жителями), попередження злочинів/квартирних крадіжок, взаємодія міліції зі школами в практичну діяльність органів внутрішніх справ двох районів Харкова (Комінтернівського та Солоницівського) не принесли очікуваних результатів [19, с. 54-55]. Упродовж експерименту більшість жителів експериментальних районів не помітили суттєвих змін у взаємовідносинах міліції та громадян, поліпшенні стану громадського порядку. Зазначені прорахунки, більшою мірою, свідчать про формальний підхід правоохоронних органів до налагодження партнерства з громадськістю у той період, що врешті-решт не мало ефективних показників. Проте за результатами опитування респондентів прослідковувались і деякі незначні позитивні зміни у взаємовідносинах міліції та населення, а саме: збільшився відсоток готовності допомогти міліції, усвідомлення необхідності налагодити більш тісні взаємовідносини з працівниками міліції, бажання населення більш частіше зустрічатися з дільничними інспекторами.

У зв'язку з політичними подіями 2013-2014 років значно активізувалась робота щодо реформування правоохоронної системи України, побудови її відносин з державними і громадськими інститутами на засадах соціального партнерства та довіри. В основу таких перетворень, спрямованих на задоволення

потреб громадян та налагодження партнерства з ними покладено передовий досвід зарубіжних країн, зокрема Грузії, що є найбільш оптимальним для нашої країни з урахуванням особливостей соціально-політичного, економічного становища, а також менталітету населення у цілому.

Слід зазначити, що свого часу правоохоронна система Грузії теж пройшла нелегкий шлях становлення, пов'язаний із подоланням низки деструктивних чинників. Так, ще до революції МВС Грузії було воєнізованою структурою радянського стилю діяльності основним завданням якого був захист інтересів державної влади. Його співробітники 50,000 (1,5 % населення) мали військові звання та право на носіння зброї. Із часом правоохоронці стали тісно пов'язані із організованою злочинністю, зокрема у сфері торгівлі наркотиками, вимагали хабарі від водіїв на щоденній основі, віддаючи частину своїх доходів керівництву. Корупція в поліції та інших державних органах Грузії мала настільки глибоке коріння, що здавалась абсолютно незламним явищем [202]. Основні та найбільш радикальні організаційні зміни в МВС Грузії відбулися протягом 2005–2007 років. Водночас таке реформування здійснювалося системно, поступово у кілька етапів шляхом оптимізації структурних підрозділів з одночасним скороченням управлінського апарату, реорганізацією системи комплектування кадрів, оновленням матеріально-технічної бази, подоланням корупції у всіх ланках правоохоронних органів [161, с. 392].

Сьогодні одним із провідних та впливових правоохоронних відомств Грузії є саме Міністерство внутрішніх справ, яке має стійкі позиції та значний авторитет як у загальній системі органів державної влади, так і серед грузинського населення, яке є надійним партнером поліції в реалізації покладених на неї завдань і функцій.

Привертає увагу той факт, що для підвищення позитивного іміджу поліції, як важливого чинника її ефективного соціального партнерства з громадськістю, проводяться активні рекламно-інформаційні заходи, спрямовані на підвищення інтересу населення до державної служби. Свого часу інформаційна кампанія з підтримки реформ включала демонстрацію нової форми одягу й екіпірування

поліцейських, обладнання автотранспортних засобів, установлення на вулицях рекламних проспектів і «бігбордів», проведення поліцейськими занять у закладах освіти тощо [161, с. 392-393].

Досить актуальним є досвід становлення громадського контролю як форми соціального партнерства поліції і громадськості. У першу чергу, інноваційним є архітектурний підхід побудови будівель підрозділів МВС Грузії із суцільного скла, тобто абсолютно прозорими. Це сприяє не тільки психологічному сприйняттю грузинської поліції, як прозорого та об'єктивного державного органу, але й безпосередньо забезпечує громадський контроль за діяльністю правоохоронців. Так, пересічні громадяни прямо з вулиці можуть побачити процес допиту підозрюваного та інші слідчі дії. По-друге, доцільним було створення радіоцентру, оператори якого не тільки приймають повідомлення про пригоди та злочини, а й надають консультативну допомогу громадянам. По-третє, важливе значення у забезпеченні громадського контролю має суттєве матеріально-технічне переоснащення поліції Грузії. Встановлення відеокамер спостереження на більшості вулиць та перехресть дозволило здійснювати цілодобовий моніторинг та фіксування правопорушень у відеозаписах, що зберігаються на серверах спеціальної служби МВС Грузії. Правопорушник, який не визнає свою провину в правопорушенні, може зайти на офіційний веб-сайт МВС Грузії та подивитися відеозйомку свого проступку. Це водночас впливає і на самого поліцейського, який під час здійснення процесуальних дій розуміє, що також знаходиться в полі зору відеокамери, і всі його дії фіксуються на відомчому сервері [104; 72, с. 225-226].

Разом з тим, розглядаючи соціальне партнерство поліції та громадськості, доцільно також акцентувати увагу на значній ролі громадського контролю в діяльності поліції зарубіжних країн, який є своєрідним інструментом впливу інститутів громадянського суспільства на діяльність правоохоронних органів, а також формою партнерства між суспільством та державою у цілому. Важливим, на нашу думку, є використання досвіду США у частині створення громадських контрольних комісій (Citizens Oversight Committee) з метою захисту прав та

свобод людини в діяльності поліції, розгляду скарг та заяв щодо неправомірних дій поліцейських, надання рекомендацій керівництву поліції щодо вжиття заходів дисциплінарного впливу до працівників, які порушують закон [187]. Зазначені комісії створюються у штатах та є неупередженими органами, через які будь-який громадянин може подати скаргу на дії співробітника поліції та відновити своє порушене право. До її складу входять як представники громади, так і представники практичних підрозділів поліції [200].

Зазначений досвід було б доцільно запровадити в Україні шляхом надання можливості громадськості брати участь у формуванні кадрового потенціалу правоохоронних органів, у тому числі завдяки включенню представників громади до складу комісій, що діють при ОВС, надання органам місцевого самоврядування повноважень щодо висловлення резолюцій недовіри до керівників територіальних органів внутрішніх справ або окремих його працівників з урахуванням показників оцінки діяльності органу (підрозділу) на території та думки місцевої громади.

Для України, в якій міліція перебуває на початку демократичних перетворень і в пошуку ефективніших шляхів боротьби зі злочинністю, можливість запозичення позитивного досвіду роботи поліції зарубіжних країн, зокрема партнерських відносин з населенням, відіграє не аби яку роль. На сьогоднішній день існування ґрунтовних досліджень науковців і практиків про доцільність створення місцевої міліції (поліції) в Україні, прийняття низки нормативних актів щодо врегулювання діяльності підрозділів міліції свідчать про певні позитивні кроки на шляху до удосконалення соціального партнерства за її участю. Між тим налагодження відносин співробітництва з громадськістю сьогодні повинно базуватися на принципах добровільності, гласності, неформальності і слугувати, насамперед, інтересам громадян.

У свою чергу досвід упровадження різних програм і форм партнерства з населенням на Заході показує важливість спільної роботи поліції та громадськості, передусім, для профілактики злочинності й порушень громадського порядку.

Підсумовуючи вище викладене, зазначимо, що проблема соціального партнерства міліції (поліції) та населення є актуальною як в Україні, так і за її межами. На підставі аналізу досвіду організації партнерських відносин країн переважно з децентралізованою формою поліцейської системи, уявляється можливим зробити висновок про домінуючу роль муніципальних органів влади в управлінні поліцією. Одним із основних шляхів формування партнерських взаємин у цих країнах є підбір оптимальних форм співпраці. Зарубіжний досвід показує, що в таких країнах як США, Великобританія, Канада, Японія, Польща, Німеччина основними формами соціального партнерства поліції та громадськості є: міні-дільниці поліції, сусідське спостереження, добровільні поліцейські загони (волонтерські патрулі), проведення профілактики правопорушень у громадах, громадських консультацій тощо.

Найрозповсюдженішою системою уявлень стосовно партнерських відносин поліції і населення з охорони громадського порядку та громадської безпеки у більшості країн світу є концепція комунального поліціювання «Community Policing». Сутність зазначеної концепції полягає у партнерстві між поліцією і законослухняними громадянами з метою розробки та використання ефективних засобів розв'язання проблем задля підвищення якості життя в громаді. В основу концепції комунального поліціювання покладено принцип місцевого партнерства (громадської співпраці), що передбачає залучення населення (адміністрації, громадських об'єднань, шкіл тощо) до пошуку проблем і визначення оптимальних шляхів їх розв'язання.

Водночас реформаційні процеси, що відбуваються сьогодні в правоохоронній системі України не обійшлися без запозичення передового досвіду зарубіжних країн, зокрема Грузії. Це пояснюється, у першу чергу, тим, що саме ця країна нещодавно пройшла нелегкий шлях перетворення поліції від карально-репресивного органу до сервісного і по-справжньому правоохоронного органу, який користується повагою і авторитетом у суспільстві, а також значною підтримкою з боку громадськості. Зазначене свідчить про розвиток і становлення ефективного соціального партнерства між правоохоронними органами та

інститутами громадянського суспільства з метою спільного вирішення завдань, пов'язаних з функціонуванням правового порядку.

Окрім іншого, як результат осмислення зарубіжного досвіду, пропонуємо запровадження такого принципу взаємовідносин міліції та населення, відповідно до якого громадськість є одним із суб'єктів визначення соціальної значущості правоохоронного органу та формування його кадрового потенціалу з урахуванням показників ефективності роботи, що є одним із важливих кроків на шляху до удосконалення як самої правоохоронної системи, так і партнерських відносин зокрема.

Висновки до розділу 3

На підставі систематизації наукових джерел та практичних показників висвітлено основні тенденції розвитку правової системи країни та перспективні шляхи удосконалення партнерських відносин міліції з урахуванням позитивного досвіду зарубіжних країн.

На сьогоднішній день спостерігаються тенденції розвитку вітчизняної правової системи, які мають значний вплив на усі сфери суспільного життя, у тому числі правоохоронну, та проявляються у таких формах: перехід від імперативного до диспозитивного типу правового регулювання; конституціоналізація суспільних відносин; демократизація та гуманізація державної політики у сфері правопорядку; оптимізація форм соціального партнерства правоохоронних органів з громадськістю; інституціоналізація соціальних відносин; посилення ролі громадського контролю у державно-правовому житті; адаптація міжнародних стандартів функціонування органів державної влади тощо.

Незважаючи на наявність позитивних процесів у правовій системі, встановлення партнерських відносин міліції з різними соціальними суб'єктами обумовлюється необхідністю подолання таких негативних явищ, як: залишки карально-репресивних методів роботи правоохоронних органів; відсутність довіри до правоохоронців, а також негативний імідж професії серед населення; відсутність прозорості роботи міліції та контролю з боку громадськості; високий рівень корумпованості державних органів; низький рівень правової культури та правосвідомості громадян, а також небажання брати участь у правоохоронній діяльності; відсутність належного рівня взаємодії міліції із правозахисними та правоохоронними об'єднаннями тощо.

Водночас основними завданнями, які дозволять вирішити існуючі проблеми у правоохоронній сфері є: розробка нової стратегії партнерства та соціального обслуговування населення; удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності правоохоронних органів у цілому та їх взаємодії з соціальними

суб'єктами; підвищення рівня довіри громадськості до діяльності органів внутрішніх справ та його регулярна оцінка; зміцнення ролі інститутів громадянського суспільства та органів місцевого самоврядування в забезпеченні прав і свобод населення; участь громадських рад в обговоренні проблем роботи правоохоронців та урахування їх рекомендацій; налагодження дієвого зовнішнього контролю за проведенням реформ та роботою органів внутрішніх справ загалом; консолідація спільних функцій державно-владних суб'єктів у правоохоронній сфері тощо.

Проблема соціального партнерства міліції (поліції) та населення є актуальною не лише в Україні, але й за кордоном. Високого рівня зазначена форма взаємодії досягла у країнах переважно з децентралізованим типом поліцейської системи, що значно підвищує роль муніципальних органів влади в управлінні поліцією.

Як свідчать літературні джерела, найбільш розповсюдженими формами соціального партнерства поліції та громадськості є такі: функціонування міні-поліцейських ділень, громадських патрулів з охорони кварталів; проведення профілактичної роботи з попередження правопорушень у громадах, у тому числі із залученням волонтерських організацій, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування тощо. Прототипи зазначеної вище взаємодії мали місце в історії діяльності правоохоронних органів України у формі добровільних народних дружин, опорних пунктів охорони правопорядку, домових і вуличних комітетів, оперативних комсомольських загонів тощо. Це свідчить про їх соціально-правову значущість та можливість відновлення і переформатування із наповненням новим змістом відповідно до вимог сьогодення.

Однією із найпоширеніших форм (програм) партнерства поліції та населення, яку використовує поліція США, Великобританії, Канади та інших країн під час охорони громадського порядку, є сусідське спостереження, суть якого полягає у залученні громадян до спостереження за подіями біля будинку та своєчасному повідомленні про підозрілі випадки у своєму районі.

Доцільним, на нашу думку, є запровадження окремих елементів зарубіжного досвіду налагодження партнерської взаємодії поліції з населенням, який сформовано за результатами реалізації державної стратегії «комунального поліціювання» (Community Policing), а також втілення у правову практику концепцій «нульової толерантності», «сусідської самооборони», «вибитих віконних шибок» тощо. В основу таких концепцій покладено нову модель поліціювання, що орієнтована переважно на сервісний характер діяльності, створення атмосфери довіри до правоохоронців та нетерпимості до найменших порушень порядку.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових науково значущих висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення правових засад соціального партнерства міліції України в умовах трансформації громадянського суспільства. Основні з них такі:

1. У результаті систематизації основних наукових поглядів визначено три групи вчених, які розглядають соціальне партнерство у вузькому (сфера соціально-трудових відносин), широкому (між соціальними групами) та найширшому (досягнення суспільного діалогу, злагоди у процесі формування соціальної держави) значеннях. Джерельну базу становлять концептуальні дослідження в різних галузях, зокрема соціології, політології, економіці, державному управлінні тощо. У цих працях розглянуто світоглядні засади соціального партнерства, питання правового регулювання, кадрового забезпечення та організаційної основи, загальні принципи, а також керівні ідеї цього явища. Проте відносно розробленим і особливо актуальним залишається питання соціального партнерства міліції, як найвищої форми взаємодії, його комплексної структурно-функціональної характеристики в умовах трансформаційних змін правової системи та правоохоронної сфери зокрема.

2. Аналіз джерельної бази засвідчив наявність плюралізму методологічних підходів (соціологічний, структурно-функціональний, аксіологічний, гуманістичний, порівняльно-правовий, діяльнісний тощо) до вивчення сутнісних характеристик явища соціального партнерства міліції, зокрема його структури, функцій, соціальної природи, ціннісних аспектів, практичної складової, історичних форм та зарубіжного досвіду, а також низки інших важливих питань. Це свідчить про складність та багатовимірність явища соціального партнерства міліції, наявність широкого кола внутрішніх зв'язків, що обумовлює необхідність застосування комплексного підходу дослідження.

3. Пропонується авторське визначення соціального партнерства міліції як суспільно важливих, злагоджених взаємовідносин міліції із соціальними суб'єктами, що ґрунтуються на взаєморозумінні й рівності учасників між собою, спрямованих на реалізацію соціальних потреб та інтересів у правоохоронній сфері, а також здійснення основних функцій міліції щодо підтримання правопорядку.

4. У структурі соціального партнерства міліції з використанням системного підходу виокремлюються її елементи, такі як: суб'єкти, об'єкти, методи, принципи, форми, правова основа та мета (цілі), що дозволяє створити структуровану систему уявлень про внутрішню будову відносин партнерства, як найвищої форми соціальної взаємодії.

5. Класифікація соціального партнерства міліції здійснюється за різними критеріями, зокрема: тривалість взаємодії (тривале і тимчасове), кількість сторін (просте і складне), ступінь конфіденційності (гласне і негласне), напрями дії (стратегічне, оперативне і тактичне), підстави здійснення (регламентоване та ініціативне) тощо. Зазначені класифікаційні критерії можуть бути розширеними залежно від ступеня розвитку партнерських відносин міліції із соціальними суб'єктами.

4. Міліція як суб'єкт соціального партнерства, наділена керівною і спрямовуючою роллю у взаємовідносинах з різними соціальними інститутами, що здійснюється в процесі реалізації міліцією своїх загальних функцій (профілактичної, адміністративної, оперативно-розшукової, кримінальної процесуальної, охоронної) та спеціальних функцій, як власне суб'єкта партнерства (сервісної, охоронної, регулятивної, комунікативної, консолідуючої, інформаційної, превентивної тощо).

У процесі модернізації системи правоохоронних органів, зокрема міліції як суб'єкта соціального партнерства, відбувається диференціація та оптимізація її професійних завдань і функцій, усунення їх дублювання, вироблення нових критеріїв оцінювання якості виконання.

5. Принципи права як основоположні правові засади соціального партнерства міліції доцільно класифікувати за критерієм формального вираження на явні і неявні. До явних принципів відносяться такі як: законність та верховенство права, гуманізм, повага до особи, соціальна справедливість, взаємодія з трудовими колективами, громадськими організаціями й населенням тощо. В групі неявних принципів соціального партнерства доцільно виокремити масштабність соціального партнерства, готовність суб'єктів до налагодження соціального партнерства, взаємозалежність суб'єктів, пріоритетність узгоджувальних методів у проведенні переговорів і консультацій, недопущення погіршення домовленостей, обов'язковість виконання досягнутих домовленостей, взаємна відповідальність та контроль тощо.

6. Трансформаційні тенденції у правовій системі України пов'язані, у першу чергу, із переосмисленням ролі і місця держави, інститутів громадянського суспільства, місцевої громади та приватної особи в державному управлінні, зміною громадської свідомості, демократизацією та гуманізацією правового регулювання, переходом від імперативного до диспозитивного методу управління тощо. Вони мають значний вплив на правоохоронну сферу та відображені у новому реформаторському курсі, визначеному як основа для перетворення міліції на правоохоронний орган європейського типу, що має сервісний характер діяльності та спрямований на задоволення потреб громадськості. У цих умовах виникає необхідність законодавчого закріплення процедури та механізмів участі громадян у формуванні державної політики відомства, здійснення громадського контролю за діяльністю міліції та організації партнерських відносин.

7. Аналіз зарубіжного досвіду партнерських відносин поліції з громадськістю свідчить, що у розвинених поліцейських системах основними формами такої діяльності є сусідське спостереження; функціонування міні-поліцейських дільниць, громадських патрулів з охорони кварталів; проведення профілактичної роботи з попередження правопорушень у громадах, у тому числі із залученням волонтерських організацій, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування тощо. Аналогічні форми взаємодії міліції з громадянським

суспільством вже мали місце в історичному досвіді української системи правоохоронної діяльності та можуть бути адаптованими до практичної діяльності ОВС за умови суттєвого оновлення їх змісту відповідно до вимог сьогодення.

8. Основними перспективними напрямками покращання стану соціального партнерства міліції в умовах реформування Міністерства внутрішніх справ у правоохоронне відомство європейського типу пропонуємо вважати такі, як:

- удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності правоохоронних органів, зокрема закріплення на законодавчому рівні основних принципів, форм і методів взаємодії органів внутрішніх справ з іншими соціальними суб'єктами у сфері охорони громадського порядку, профілактики правопорушень, боротьби зі злочинністю тощо;

- спрямування роботи відомства на формування позитивного іміджу міліції, вивчення громадської думки та здійснення контролю за станом її роботи з боку суспільства, зокрема шляхом запровадження принципу підзвітності та прозорості в роботі міліції, а також участі громадськості у формуванні кадрового потенціалу органів внутрішніх справ;

- втілення у практичну діяльність концептуальних засад досвіду соціального партнерства поліції зарубіжних країн, в основу якого покладено модель поліціювання, орієнтовану на сервісний характер діяльності, надання соціальних послуг населенню, створення в суспільстві атмосфери довіри до правоохоронців та нетерпимості до всіляких порушень громадського порядку;

- консолідація зусиль державних органів та уникнення дублювання функцій органів внутрішніх справ у сфері охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ : Загальна частина : [підруч.] / за ред. Є. М. Моїсєєва, Ю. І. Римаренка, В. І. Олефіра. – К. : КНТ, 2008. – 816 с.
2. Адміністративна діяльність : навч. посіб. / [М. В. Ковалів, З. Р. Кісіль, Д. П. Калаянов та ін.]. – К. : Правова єдність, 2009. – 432 с.
3. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : [підруч.] / під заг. ред. І. П. Голосніченка, Я. Ю. Кондратьєва. – К. : УАВС, 1995. – 177 с.
4. Алексеевский В. С. Синергетика менеджмента устойчивого развития : [моногр.] / Алексеевский В. С. – Калуга : Манускрипт, 2006. – 328 с.
5. Арутюнян М. Образ и опыт права: правовая социализация в изменяющейся России / Арутюнян М., Здравомыслова О., Курильски-Ожвэн Ш. – М. : Весь мир, 2008. – 208 с.
6. Бандура О. О. Справедливість та її роль у системі цінностей права / О. О. Бандура // Закон и жизнь. – 2012. – № 11. – С. 31–34.
7. Бандурка О. М. Адміністративний процес : [підруч. для ВНЗ] / О. М. Бандурка, М. М. Тищенко. – К. : Літера ЛТД, 2002. – 228 с.
8. Бандурка О. М. Партнерські взаємовідносини між населенням та міліцією : [підруч.] / Бандурка О. М. – Х. : Нац. ун-т внутр. справ, 2003. – 352 с.
9. Бандурка О. М. Профілактика злочинності / О. М. Бандурка // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – Одеса, 2014. – № 1. – С. 115–124.
10. Басс В. О. Досвід використання громадськості у попередженні злочинів і правопорушень в зарубіжних країнах та перспективи застосування його в реформуванні міліції України / В. О. Басс // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 2. – С. 228–232.

11. Басс В. О. Організаційно-правові засади створення місцевої міліції в Україні: порівняльний аналіз діяльністю муніципальної поліції зарубіжних країн : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Басс Вікторія Олександрівна. – К., 2010. – 202 с.
12. Бачинин В. А. Энциклопедия философии и социологии права / Бачинин В. А. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2006. – 1093 с.
13. Бесчастний В. Взаємодія міліції й населення як стратегічний напрям діяльності органів правопорядку / В. Бесчастний, Г. Гребеньков // Віче. – 2013. – № 12. – С. 2–5.
14. Битяк Ю. П. Адміністративне право України : [консп. лекцій] / Ю. П. Битяк, В. В. Зуй. – Х. : Право, 2000. – 520 с.
15. Бойко Л. М. Особливості застосування герменевтичного підходу у дослідженні правового менталітету / Л. М. Бойко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць / Одес. держ. юрид. акад. – Одеса, 2009. – Вип. 50. – С. 60–66.
16. Братель С. Г. Департамент зв'язків з громадськістю МВС України як посередник між міліцією і населенням / С. Г. Братель // Право України. – 2006. – № 3. – С. 116–118.
17. Ведерніков Ю. А. Щодо визначення поняття правоохоронної діяльності / Ю. А. Ведерніков, В. К. Шкарупа, В. П. Карпунчев // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. – Дніпропетровськ, 2001. – № 3. – С. 102–111.
18. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.
19. Взаимодействие милиции и населения : к итогам харьковского эксперимента : науч.-практ. пособ. / [А. М. Бандурка, Адриан Бек, М. В. Голованова, Д. Д. Кобзин, Т. Н. Лазарева та ін.]. – Х. : Нац. ун-т внутр. дел, 2003. – 288 с.

20. Взаємодія з громадськістю в умовах реалізації адміністративної реформи / Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації. – Івано-Франківськ, 2012. – 195 с.

21. Взаємодія міліції та громадськості в Україні з використанням досвіду діяльності поліції Великобританії / [Паволоцький О. В., Суходолов А. С., Белоусов Ю. Л. та ін.] ; ред. А. Д. Бек, О. Н. Ярмиш. – Х. : НУВС, 2001. – 200 с.

22. Гаврилюк Т. До питання розмежування понять «взаємодія», «співробітництво» та «партнерство» у сфері відносин міліції з населенням / Т. Гаврилюк // Вісник Академії управління МВС. – К., 2009. – № 2. – С. 143–151.

23. Гіда Є. О. Деонтологічні засади діяльності міліції України у сфері правопорядку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права ; історія політичних і правових учень» / Є. О. Гіда. – К., 2012. – 36 с.

24. Гіда Є. О. Деонтологічні засади забезпечення прав і свобод людини та громадянина працівниками міліції у сфері правопорядку : [моногр.] / Гіда Є. О. – К. : О. С. Ліпкан, 2011. – 416 с.

25. Гіда Є. О. Механізм деонтологічного регулювання діяльності працівників міліції (поліції) / Є. О. Гіда // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : зб. наук. праць. – Донецьк, 2011. – № 3 (46). – С. 78–83.

26. Голіна В. В. Кримінологічна політика України як ресурс у протидії злочинності (реалії і можливості) / В. В. Голіна // Вісник Національної академії правових наук України : зб. наук. праць. – Х., 2013. – № 2 (73). – С. 193–201.

27. Грищук О. В. Конвергенція справедливості і права: філософсько-правовий аспект : [моногр.] / О. В. Грищук, З. А. Добош. – Хмельницький : Хмельницький ун-т управління та права, 2013. – 268 с.

28. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудові відносини : [підруч.] / Грішнова О. А. – [5-те вид.]. – К. : Знання, 2011. – 390 с.

29. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудові відносини : [підруч.] / Грішнова О. А. – К. : Знання, 2004. – 535 с.

30. Громадянське суспільство і влада [Електронний ресурс] / Урядовий веб-сайт. – Режим доступу :

http://www.civic.kmu.gov.ua/consult_mvc_kmu/news/article/1st/1070

31. Гусарєв С. Д. Діяльнісний підхід у структурі методології сучасного правознавства / С. Д. Гусарєв // Право України. – 2011. – № 8. – С. 160–166.

32. Гусарєв С. Д. Теорія держави і права : [навч. посіб.] / Гусарєв С. Д., Олійник А. Ю., Слюсаренко О. Л. – К. : Правова єдність, 2008. – 270 с.

33. Гусарєв С. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності) : [навч. посіб.] / С. Д. Гусарєв, О. Д. Тихомиров. – К. : Знання, 2005. – 655 с.

34. Дворецька Г. В. Соціологія : [навч. посіб.] / Дворецька Г. В. – [3-тє вид., перероб. і доповн.]. – К. : КНЕУ, 2013. – 428 с.

35. Джафарова О. В. Правові основи партнерства міліції і населення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Джафарова Олена В'ячеславівна. – Х., 2003. – 189 с.

36. Джафарова О. В. Правові основи партнерства міліції і населення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / О. В. Джафарова. – Х., 2003. – 19 с.

37. Долинська Л. В. Психологія конфлікту : [навч. посіб.] / Л. В. Долинська, Л. П. Матяш-Заяц. – К. : Каравела, 2010. – 304 с.

38. Домбровська О. В. Проблеми ефективності діяльності органів внутрішніх справ у механізмі забезпечення прав і свобод громадян / О. В. Домбровська // Держава і право : зб. наук. праць. Юрид. і політ. науки. – К., 2008. – Вип. 41. – С. 206–211.

39. Жукевич І. В. Динаміка явних та неявних принципів права : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Жукевич Ігор Васильович. – К., 2011. – 193 с.

40. Завгородній А. В. Форми взаємодії органів внутрішніх справ та громадських організацій у протидії корупції [Електронний ресурс] / А. В. Завгородній // Радник. Український юридичний портал. – Режим доступу :

<http://www.radnuk.info/statti/565-pranoohor/14778-2011-01-19-02-34-03.html>

41. Загвязинский В. И. Методология и методы психолого-педагогического исследования : [учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений] / В. И. Загвязинский, Р. А. Астаханов. – [2-е изд., стер.]. – М. : Академия, 2005. – 208 с.
42. Заросило В. О. Система профілактики адміністративних правопорушень, що посягають на громадський порядок та громадську безпеку / В. О. Заросило // Наукові праці МАУП. – К., 2014. – Вип. 1 (40). – С. 67–72.
43. Івано-Франківська міська рада [Електронний ресурс] : офіційний веб-сайт. – Режим доступу :
<http://www.mvk.if.ua/news/11839>
44. Іванчук Н. В. Соціальне партнерство як новий тип суспільного діалогу в умовах демократизації українського суспільства / Н. В. Іванчук // Науковий вісник КНУВС. – К., 2006. – Вип. 4. – С. 93–100.
45. Іванчук Н. В. Взаємна відповідальність особи і держави в контексті розбудови сучасної української держави : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Іванчук Наталія Віталіївна. – К., 2007. – 182 с.
46. Иванов В. Н. Политическая социология / В. Н. Иванов, Г. Ю. Семигин. – М. : Мысль, 2000. – 367 с.
47. Камінська Н. В. Місцеве самоврядування: теоретико-історичний і порівняльно-правовий аналіз : [навч. посіб.] / Камінська Н. В. – К. : КНТ, 2010. – 232 с.
48. Карпенко І. П. Трансформація загальнолюдських цінностей в інформаційному суспільстві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / І. П. Карпенко. – К., 2004. – 17 с.
49. Кацуба Р. М. Сучасний стан та перспективи розвитку взаємодії міліції з громадськістю при проведенні масових спортивних заходів / Р. М. Кацуба // Право і суспільство. – 2012. – № 1. – С. 201–207.
50. Кельман М. С. Загальна теорія держави і права : [підруч.] / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин. – К. : Кондор, 2006. – 477 с.

51. Ключев О. М. Проблеми взаємодії підрозділів органів внутрішніх справ на регіональному рівні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / О. М. Ключев. – Х., 2010. – 33 с.

52. Ковальська В. В. Міліція в системі правоохоронних органів держави (адміністративно-правові аспекти) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / В. В. Ковальська. – К., 2009. – 37 с.

53. Ковбасюк С. В. Сучасна інтерпретація поняття «інституціоналізація» / С. В. Ковбасюк // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць / Одес. держ. юрид. акад. – Одеса, 2009. – Вип. 50. – С. 177–181.

54. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс] : прийнятий 7 груд. 1984 р. № 8073-Х ; за станом на 02 берез. 2015 р. – Режим доступу :

<http://www.zakon1.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

55. Козік М. А. Загальна характеристика соціального партнерства за участю міліції / М. А. Козік // Митна справа : наук.-аналіт. журн. / Одес. нац. юрид. акад. ; ТзОВ «Митна газета». – Львів, 2011. – № 3 (75), ч. 2. – С. 3–7.

56. Козік М. А. Взаємодія і партнерство органів внутрішніх справ та громадян: крізь призму адміністративних послуг / М. А. Козік // Митна справа : наук.-аналіт. журн. / Одес. нац. юрид. акад. ; ТзОВ «Митна газета». – Львів, 2011. – № 4 (76), ч. 2. – С. 166–170.

57. Козюбра М. І. Інтерв'ю з Миколою Козюброю, доктором юридичних наук, професор, суддею Конституційного Суду України у відставці / М. І. Козюбра // Верховенство права. Законодавчий бюлетень. – К, 2005. – № 5. – С. 5–13.

58. Колодій А. М. Принципи права України : [моногр.] / Колодій А. М. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 208 с.

59. Колодяжний М. Г. Світова практика участі громадськості у протидії злочинності / М. Г. Колодяжний // Вісник академії правових наук України. – Х., 2012. – № 3. – С. 265–273.

60. Колодяжний М. Г. Участь громадськості у програмах запобігання злочинності в США [Електронний ресурс] / М. Г. Колодяжний // Теорія і практика правознавства. – 2013. – Вип. 1. – Режим доступу :

http://www.nbu.gov.ua/j-pdf/tipp_2013_1_30.pdf

61. Колпаков В. К. Взаимодействие милиции и общественности в сфере правопорядка / Колпаков В. К. – К. : Укр. акад. внутр. дел, 1998. – 267 с.

62. Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації : [моногр.] / Комзюк А. Т. ; за заг. ред. проф. О. М. Бандурки. – Х. : Нац. ун-т внутр. справ, 2002. – 336 с.

63. Кондратьєв Я. Ю. Громадські формування з охорони порядку і боротьба зі злочинністю: минуле і сьогодення / Я. Ю. Кондратьєв // Форпост. Міліція України. – 2001. – № 4. – С. 16–18.

64. Концепція програми «Народ і міліція – партнери» : [наук. проект] / МВС України ; НАВСУ ; за заг. ред. Я. Ю. Кондратьєва. – К., 1999. – 18 с.

65. Кононенко М. М. Соціальне партнерство як тип соціального управління [Електронний ресурс] / М. М. Кононенко // Державне будівництво. – 2007. – № 2. – Режим доступу :

<http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007-2/doc/3/04.pdf>

66. Конституційне право України. Повний курс : [навч. посіб.] / О. В. Совгиря, Н. Г. Шукліна. – [2-ге вид., перероб. і доповн.] – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 544 с.

67. Концепція сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства [Електронний ресурс] : схв. розпорядж. Кабінету Міністрів України від 21 листоп. 2007 р. № 1035-р (втратило чинність). – Режим доступу :

<http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1035-2007-%D1%80>

68. Корнієнко В. О. Правові основи громадянського суспільства сучасної України (інституційний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права ; історія політичних і правових учень» / В. О. Корнієнко. – Одеса, 2007. – 19 с.

69. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : прийнятий 13 квіт. 2012 р. №4651-VI. – Режим доступу :

<http://www.zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

70. Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення : тези доповідей наук.-теор. конф., (Київ, 20 берез. 2014 р.) / [ред. кол. В. В. Коваленко, В. В. Чернєй, О. М. Джужа, В. В. Василевич та ін.]. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – 354 с.

71. Курлянд З. Н. Теорія і методика професійної освіти : [навч. посіб.] / Курлянд З. Н., Осипова Т. Ю., Гурін Р. С. ; за ред. З. Н. Курлянд. – К. : Знання, 2012. – 390 с.

72. Кушнір С. М. Зарубіжний досвід громадського контролю за діяльністю органів державної влади та можливості його впровадження в Україні / С. М. Кушнір // Вісник Запорізького національного університету : зб. наук. праць. Сер. Юридичні науки : [у 2 ч.]. – Запоріжжя, 2011. – Ч. II. – С. 219–227.

73. Ладиченко В. В. Гуманістичні основи організації державної влади : [моногр.] / Ладиченко В. В. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 407 с.

74. Лазаренко О. О. Профілактика девіантної поведінки підлітків у діяльності органів внутрішніх справ : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / О. О. Лазаренко. – К., 2012. – 19 с.

75. Лебедева А. В. Удосконалення форм, напрямів та методів взаємодії органів внутрішніх справ України із засобами масової інформації / А. В. Лебедева // Публічне право. – 2011. – № 1. – С. 88–95.

76. Лисюченко В. П. Теорія управління органами внутрішніх справ : [навч. посіб.] / В. П. Лисюченко, П. В. Ольховик. – К. : Паливода А. В., 2004. – 128 с.

77. Лихачов С. В. Деякі напрями підвищення ефективності взаємодії органів внутрішніх справ і громадськості в сфері охорони громадського порядку [Електронний ресурс] / С. В. Лихачов // Форум права. – 2010. – № 1. – Режим доступу :

<http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-1/10lcvogp.pdf>

78. Лобойко Л. М. Методи правового регулювання у кримінальному процесі України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика ; судова експертиза ; оперативно-розшукова діяльність» / Л. М. Лобойко. – Дніпропетровськ, 2006. – 37 с.

79. Луць Л. А. Європейські міждержавні правові системи: загальнотеоретична характеристика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права ; історія політичних і правових учень» / Л. А. Луць. – К., 2005. – 32 с.

80. Маїк І. С. Синергетичний підхід у порівняльному правознавстві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права ; історія політичних і правових учень» / І. С. Маїк. – Львів, 2013. – 19 с.

81. Малиновська Т. М. Принципи формування партнерських відносин міліції з населенням / Т. М. Малиновська // Право і безпека. – Х., 2011. – № 3 (40). – С. 181–183.

82. Малюткин В. А. Организация взаимодействия подразделений органов внутренних дел в осуществлении профилактики преступлений : [лекция № 13] / Малюткин В. А. ; под ред. Г. А. Аванесова. – М. : РИО МВД СССР, 1976. – 40 с.

83. Мармазов В. Є. Принципи правоохоронної діяльності відповідно до Європейської конвенції з прав людини та практики Європейського суду з прав людини / В. Є. Мармазов // Часопис Київського університету права. – К., 2009. – №. 2. – С. 263–273.

84. Мелехин А. В. Теория государства и права : [учеб.] / Мелехин А. В. – М. : Маркет ДС корпорейшн, 2007. – 633 с.

85. Михайленко П. П. Міліція України радянського періоду (1923-1940 рр.) [Електронний ресурс] / П. П. Михайленко, В. А. Довбня // Офіційний веб-сайт МВС України. – Режим доступу :

http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/.../uk/publish/printable_article/47389

86. Михайловська О. Інститути громадянського суспільства і формування ідеології модернізації в Україні / О. Михайловська // Політичний менеджмент. – 2006. – № 3. – С. 76–85.

87. Михненко А. М. Інституалізація суспільного розвитку : [навч. посіб.] / Михненко А. М., Макаренко Е. М., Макаренко Н. Г. – К. : НАДУ, 2011. – 292 с.

88. Модельный закон о социальном партнерстве [Электронный ресурс] : постан. Межпарламентской Ассамблеи государств-участников СНГ от 16 нояб. 2006 г. № 27-14. – Режим доступа :

http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_g07

89. Московец В. І. Взаємодія населення з міліцією: стан та шляхи удосконалення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соц. наук : спец. 22.00.03 «Соціальна структура, соціальні інститути та соціальні відносини» / В. І. Московец. – Х., 2001. – 18 с.

90. На Херсонщині створюються добровільні народні дружини самооборони [Електронний ресурс] / Херсонська обласна державна адміністрація : Інтернет-портал. – Режим доступу :

http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247111546&cat_id=244277216.

91. Назар Ю. С. Взаємодія територіальних органів внутрішніх справ із місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у профілактиці адміністративних правопорушень : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Назар Юрій Степанович. – Львів, 2006. – 210 с.

92. Національна платформа «Реформуємо МВС: прозорість та відповідальність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.police-reform.org/>

93. Негодченко О. В. Характеристика методів діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення прав і свобод людини / О. В. Негодченко // Вісник Львівського інституту внутрішніх справ. – Львів, 2003. – № 1. – С. 261–268.

94. Неліпа Д. В. Особливості інституціоналізації соціального партнерства (політологічний аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси (політичні науки)» / Д. В. Неліпа. – К., 2005. – 17 с.

95. Нерсисянц В. С. Процессы универсализации права и государства в глобализирующемся мире / В. С. Нерсисянц // Государство и право. – 2005. – № 5. – С. 38–47.

96. Нижник Н. Соціальне партнерство як виклик сьогодення / Н. Нижник, С. Дубенко, Л. Пашко // Політичний менеджмент. – 2005. – № 2 (11). – С. 46–54.

97. Новая философская энциклопедия : [в 4 т.] / Ин-т философии РАН ; Нац. обществ.-науч. фонд ; под ред. В. С. Степина. – М. : Мысль, 2000–2001. – Т. 2 : Е-М / [науч. ред. М. С. Ковалева и др.]. – 2001. – 634 с.

98. Об'єднання громадських формувань України з охорони громадського порядку і державного кордону [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.ogf.org.ua/novyny>

99. Орбан-Лембрик Л. Б. Соціальна психологія: [навч. посіб.] / Л. Б. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2005. – 448 с.

100. Організація діяльності міліції громадської безпеки [Електронний ресурс] : [мультимед. навч. посіб.] / Кафедра адміністративної діяльності НАВС. – Режим доступу :

<http://www.naiau.kiev.ua>

101. Осика І. М. Критерії оцінки ефективності діяльності поліції з точки зору населення [Електронний ресурс] / І. М. Осика // Національна громадська платформа «Реформуємо МВС: прозорість та відповідальність». – Режим доступу :

http://www.police-reform.org/articles/kriteriyi_ocinki_efektivnosti_diyalnosti_policiyi_z_tochki_zoru_naselennya_

102. Основи управління в органах внутрішніх справ [Електронний ресурс] : мультимед. навч. посіб. / [укл. І. В. Коруля, Л. Є. Вільхова]. – Режим доступу :

http://www.naiau.kiev.ua/books/Osnovy_upravlinnya_v_OVS/Files/Lekcii/L3.htm

103. Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.mvs.gov.ua>

104. Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ Грузії [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.police.ge/index.php?m=196>

105. Офіційний Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.kmu.gov.ua/>

106. Петрова О. С. Опыт участия общественных представителей в деятельности полиции зарубежных государств [Електронний ресурс] / О. С. Петрова // Труды Академии МВД России. – М., 2010. – № 2 (14). – С. 109–112. – Режим доступу :

<http://www.jurnal.amvd.ru>

107. Пивовар Ю. І. Організаційно-правові засади взаємодії міліції і органів фінансового контролю : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Пивовар Юрій Ігорович. – К., 2008. – 266 с.

108. Питання реформування органів внутрішніх справ [Електронний ресурс] : розпорядж. Кабінету Міністрів України від 22 жовт. 2014 р. № 1118-р. – Режим доступу :

<http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1118-2014-p>

109. Підвищення ефективності правової системи України шляхом посилення правозахисної функції громадянського суспільства [Електронний ресурс] : аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. – Режим доступу :

<http://www.niss.gov.ua/articles/1718/>

110. План заходів щодо реалізації Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2015 рік [Електронний ресурс] : затв. наказом МВС України від 26 січ. 2015 р. № 80. – Режим доступу :

http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/printable_article/1347441;jsessionid=C60B3675C5E3EA61BFE8C386ED906FFF

111. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ : [підруч.] / Плішкін В. М. ; за ред. Ю. Ф. Кравченка. – К. : Нац. акад. внутр. справ України, 1999. – 694 с.

112. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика) : [моногр.] / Погребняк С. П. – Х. : Право, 2008. – 240 с.

113. Подоляка А. М. Взаємодія державних органів в охороні громадського порядку [Електронний ресурс] / А. М. Подоляка // Форум права. – 2009. – № 2. – С. 338–344. – Режим доступу :

http://www.nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2009_2_53.pdf

114. Політична культура демократичного суспільства: стан і перспективи в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., (Київ, 26-27 лют. 1998 р.). – К. : Гнозис, 1998. – 226 с.

115. Порядок взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки України [Електронний ресурс] : затв. спільним наказом МВС України, Головного контрольно-ревізійного управління, Служби безпеки України, Генеральної прокуратури України від 19 жовт. 2006 р. № 346/1025/685/53. – Режим доступу :

<http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1166-06>

116. Права людини у діяльності міліції : [навч. посіб.] / за заг. ред. О. О. Погребного, Є. Ю. Захарова. – Х. : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2006. – 216 с.

117. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / [ред. кол. вид. Тацій В. Я. (голова ред. кол.) та ін..] ; Акад. прав. наук України. – Х. : Право, 2008. –

Т. 5 : Кримінально-правові науки. Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю в Україні / за заг. ред. В. В. Сташиса. – 2008. – 904 с.

118. Правові аспекти взаємовідносин між правоохоронними органами та ЗМІ в Україні [Електронний ресурс] : [метод. реком. для тренінгових програм] / Міністерство внутрішніх справ України. – К., 2013. – Режим доступу :

http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/rov/uk/publish/printable_article/1076201;jsessionid=E95A9F3919CF487476CECFE1AC1D60DC

119. Правознавство : підруч. / [А. І. Берлач, С. С. Бичкова, Д. О. Карпенко, А. М. Колодій, А. Ю. Олійник, В. І. Осадчий]. – [2-ге вид., доповн.]. – К. : Правова єдність, 2009. – 792 с.

120. Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи. Теорія та практика / відп. ред. Ю. І. Римаренко. – К. : КНТ, 2006. – 740 с.

121. Примуш М. В. Загальна соціологія : [навч. посіб.] / Примуш М. В. – К. : Професіонал, 2004. – 592 с.

122. Про внесення змін до деяких законів України щодо інформування керівниками правоохоронних органів громадськості про стан законності та заходи щодо її зміцнення [Електронний ресурс] : Закон України від 01 лип. 2010 р. № 2389-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 37. – Ст. 497. – Режим доступу :

<http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2389-17>.

123. Про внесення змін до наказу Адміністрації Державної прикордонної служби України та Міністерства внутрішніх справ від 18.12.2003 № 380/1556 « Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії дільничних інспекторів прикордонної служби Державної прикордонної служби України та дільничних інспекторів міліції в системі МВС України» [Електронний ресурс] : спільний наказ МВС України та АДПС України від 16 серп. 2010 р. № 627/389. – Режим доступу :

<http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0817-10>

124. Про громадські об'єднання [Електронний ресурс] : Закон України від 22 берез. 2012 р. № 4572-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 1. – Ст. 1. – Режим доступу :

<http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>

125. Про додаткові заходи щодо поліпшення діяльності органів внутрішніх справ та громадських формувань з охорони громадського порядку [Електронний ресурс] : указ Президента України від 16 черв. 1999 р. № 650/99. – Режим доступу :

<http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/650/99>

126. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики [Електронний ресурс] : постан. Кабінету Міністрів України від 3 лист. 2010 р. № 996. – Режим доступу :

<http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF>

127. Про заходи по виконанню постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про дальше удосконалення діяльності добровільних народних дружин по охороні громадського порядку» [Електронний ресурс] : постан. ЦК КПУ та Ради Міністрів УРСР від 28 трав. 1974 р. № 292. – Режим доступу :

<http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/292-74-%D0%BF>

128. Про міліцію [Електронний ресурс] : Закон України від 20 груд. 1990 р. № 565-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 4. – Ст. 20. – Режим доступу :

<http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/565-12>

129. Про охоронну діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 22 берез. 2012 р. № 4616-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 2. – Ст. 8. – Режим доступу :

<http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4616-17>

130. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону [Електронний ресурс] : Закон України від 22 черв. 2000 р. № 1835-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 40. – Ст. 338. – Режим доступу :

<http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>

131. Проблемы правоведения : респ. межвед. науч. сб. – К. : Высшая школа, 1979. – Вып. 40. – 171 с.

132. Програма співпраці міліції та шкіл в Івано-Франківську продовжується у новому навчальному році [Електронний ресурс] / Проект реформування системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні. – Режим доступу :

<http://www.youthjustice.org.ua/58-police-school-cooperation-program-readies-itself-for-the-next-school-year.html>

133. Проневич О. С. Моделі управління поліцією: аналіз зарубіжного досвіду / О. С. Проневич // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : зб. наук. праць. – Донецьк, 2009. – № 1. – С. 145–167.

134. Проневич О. С. Німецька та польська моделі партнерської взаємодії поліції та населення на локальному рівні [Електронний ресурс] / О. С. Проневич // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 600–606. – Режим доступу :

<http://www.nbuv.gov.ua/e-journals//FP/2011-4/11pocnlr.pdf>

135. Професійна педагогічна освіта: акме-синергетичний підхід : [моногр.] / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 389 с.

136. Профілактика злочинів : підруч. / [О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужи. – К. : Атіка, 2011. – 720 с.

137. Ресурсний центр ГУРТ [Електронний ресурс] : Інтернет-портал. – Режим доступу :

<http://www.gurt.org.ua/news/grants/24696/>

138. Рішення Координаційної ради МВС України із взаємодії органів внутрішніх справ з охоронними підприємствами, їх об'єднаннями та службами безпеки суб'єктів господарювання [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України. – Режим доступу :

<http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/mai0n/uk/publish/article/1065107>

139. Рущенко І. П. Соціальні зв'язки міліції: понятійно-категоріальний апарат [Електронний ресурс] / І. П. Рущенко // Радник. Український юридичний портал. – Режим доступу :

<http://radnuk.info/>

140. Серета О. Г. Роботодавець як суб'єкт трудового права : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Серета Олена Григорівна. – Х., 2004. – 210 с.
141. Серьогін С. В. Верховенство права в Україні: проблеми розуміння та застосування : [моногр.] / Серьогін С. В. – Дніпропетровськ : Грані, 2014. – 124 с.
142. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : [підруч.] / Скакун О. Ф. – [3-тє вид.]. – К. : Алерта ; ЦУП, 2011. – 524 с.
143. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : [підруч.] / Скакун О. Ф. ; [пер. з рос.]. – Х. : Консум, 2001. – 656 с.
144. Скакун О. Ф. Юридична деонтологія : [навч. посіб.] / Скакун О. Ф. – Х. : Консум, 1998. – 270 с.
145. Соколов В. О. Міліція і населення – партнери / [В. О. Соколов, Г. В. Попова, В. О. Болотова, В. І. Московець] ; за заг. ред. проф. О. Н. Ярмиша. – Х. : Ун-т внутр. справ, 2000. – 93 с.
146. Соціологія : [підруч.] / за ред. В. Г. Городяненка. – К. : Академія, 2008. – 544 с.
147. Соціологія : підруч. / [Н. П. Осипова, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова та ін.] ; за ред. Н. П. Осипової. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 336 с.
148. Спасибо-Фатєєва І. Цивілістичний погляд на поняття партнерства / І. Спасибо-Фатєєва // Право України. – 2010. – № 12. – С. 4–10.
149. Старостин С. А. Реализация функции социального партнерства в отношениях между населением и милицией / С. А. Старостин // Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ. – Дніпропетровськ, 2006. – № 3. – С. 117–125.
150. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : [навч. посіб.] / Стеценко С. Г. – К. : Атіка, 2008. – 624 с.
151. Столбова В. В. Сутність іміджу міліції / В. В. Столбова // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. – К., 2008. – № 5. – С. 173–180.

152. Стратегія державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні [Електронний ресурс] : затв. указом Президента України від 24 берез. 2012 р. № 212/2012. – Режим доступу :

<http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/212/2012>

153. Стратегія підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2015 року [Електронний ресурс] : схвал. розпорядж. Кабінету Міністрів України від 25 трав. 2011 р. № 480-р. – Режим доступу :

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/480-2011-%D1%80>

154. Стратегія Програми «Верховенство права» на 2012-2013 роки [Електронний ресурс] / Міжнародний фонд «Відродження». – Режим доступу :

http://www.irf.ua/knowledgebase/news/strategiya_programi_verkhovenstvo_prava_na_20122013_roki/

155. Структура и организация деятельности правоохранительных органов зарубежных стран [Электронный ресурс] : обзорная информация / ГИАЦ МВД России. Зарубежный опыт. – 2009. – Режим доступа :

<http://www.mvd.ru>

156. Суббот А. Удосконалення системи забезпечення безпеки працівників правоохоронних органів в умовах сучасних трансформаційних процесів / А. Суббот // Віче. – 2013. – № 4. – С. 24–27.

157. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України : підруч. / [В. Т. Білоус, О. С. Захарова, В. С. Ковальський та ін.] ; відп. ред. В. Т. Маляренко. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 350 с.

158. Судові та правоохоронні органи України : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Гель А. П., Семаков Г. С., Кондракова С. П. – К. : МАУП, 2004. – 268 с.

159. Сучасні проблеми правової системи України : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. / [редкол. Ю. С Шемшученко, Ю. Л. Бошицький, О. В. Чернецька, Г. П. Левківська, М. П. Короленко, М. О. Дей, З. А. Тростюк, С. І. Бевз]. – К. : Ліра-К, 2012. – 514 с.

160. Сушинський О. І. Контроль у сфері публічної влади: теоретико-методологічні та організаційно-правові аспекти : [моногр.] / Сушинський О. І. – Львів : ЛРІДУ УАДУ, 2002. – 468 с.

161. Татаров О. Ю. Досвід Грузії щодо реалізації нового кримінального процесуального законодавства в діяльності органів внутрішніх справ / О. Ю. Татаров, С. С. Чернявський // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – К., 2013. – № 2. – С. 390–400.

162. Теорія держави та права : підруч. за вимогами кредитно-модульної системи навчання / [Є. О. Гіда, Є. В. Білозьоров, А. М. Завальний та ін.] ; за заг. ред. Є. О. Гіди. – К. : О. С. Ліпкан, 2011. – 576 с.

163. Теорія держави і права : [навч. посіб.] / Ю. А. Ведерніков, А. В. Папірна. – К. : Знання, 2008. – 333 с.

164. Тимошук В. П. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / Тимошук В. П. – К. : Факт, 2003. – 496 с.

165. Тимченко С. М. Глобалізація і право: напрями впливу і тенденції / С. М. Тимченко, Л. Г. Удовика // Вісник Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2009. – № 1. – С. 6–22.

166. Трунова Г. А. Правове регулювання соціального партнерства в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 «Трудове право ; право соціального забезпечення» / Г. А. Трунова. – Х., 2008. – 22 с.

167. УМВС України у Рівненській області [Електронний ресурс] : офіційний веб-сайт. – Режим доступу :

<http://www.umvs-rivne.gov.ua/index.php?m=news&d=view&nid=2560>

168. Участь громадян в охороні громадського порядку та профілактики правопорушень : [метод. реком.] / В. А. Молотай, О. Г. Пелагеша, В. С. Сивухін, В. Л. Костюк. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2011. – 40 с.

169. Фаринник В. Особливості процесуальної взаємодії органу досудового розслідування з іншими підрозділами МВС та громадськістю у кримінальному

провадженні [Електронний ресурс] / В. Фаринник // Юридичний вісник України : загальнонац. прав. газ. – 2012. – № 44 (3–9 листопада). – С. 4. – Режим доступу :

http://www.yuricom.com/ua/legal_practice/analitichna_yurysprudentsiia/osobly_vosti_protsestualnoi_vzaiemodii_organu_dosudovogo_rozsliduvannia_z_inshymy_pidrozdilamy_mvs_ta_gromadskistiu_u_kryminalnomu_provadzhenni-publication/

170. Філософія права : підруч. / [О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов та ін.] ; за ред. О. Г. Данильяна. – Х. : Право, 2009. – 208 с.

171. Философский словарь / под ред. М. М. Розенталя. – М. : Политиздат, 1975. – 496 с.

172. Фісенко І. Ф. Адміністративно-правові основи взаємодії міліції з громадськими формуваннями правоохоронної спрямованості (на матеріалах АР Крим) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / І. Ф. Фісенко. – Дніпропетровськ, 2009. – 21 с.

173. Чепульченко Т. О. Верховенство права як основоположний принцип сучасного правотворення / Т. О. Чепульченко // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. – К., 2012. – Вип. 2 (14). – С. 185–188.

174. Черноусов А. М. Соціальна експертиза програм взаємодії міліції і населення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соціол. наук : спец. 22.00.04 «Спеціальні та галузеві соціології» / А. М. Черноусов. – Х., 2005. – 20 с.

175. Чи підтримуєте ви діяльність органів внутрішніх справ, міліції? (динаміка, 2005-2013) [Електронний ресурс] : соціологічне опитування / Центр Разумкова. – Режим доступу :

http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=172

176. Шилінгов В. С. Верховенство права – основоположний принцип правової системи демократичного суспільства / В. С. Шилінгов // Часопис Київського університету права. – К., 2009. – № 2. – С. 26–29.

177. Шрамко С. С. Громадськість як суб'єкт запобігання злочинності: сучасне розуміння / С. С. Шрамко // Право і безпека. – Х., 2012. – № 2 (44). – С. 133–139.

178. Щерба С. П. Філософія : [навч. посіб.] / [Щерба С. П., Щедрін В. К., Заглада О. А.] ; за заг. ред. С. П. Щерби. – К. : МАУП, 2004. – 216 с.
179. Bratton J. W. Zero Tolerance: Policing a Free Society / Bratton J. William. – London : The IEA Health and Welfare Unit, 1998. – 151 с.
180. Cielecki T. Koordynacja systemu bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce / T. Cielecki // Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego. – 2011. – № 5. – S. 75–91.
181. Community Emergency Response Teams (CERT) [Electronic resource] : [Home Page]. – Mode of access : World Wide Web :
<http://www.state.nj.us/njoem/citizen/cert.html>
182. Community Oriented Police Services [Electronic resource] / U.S. Department of Justice. – Mode of access : World Wide Web :
<http://www.cops.usdoj.gov/Default.asp?Item=2790>
183. Corporation for National and Community Service (CNCS) [Electronic resource] : [Home Page]. – Mode of access : World Wide Web :
<http://www.theiacp.org/VIPS>
184. Detroit Mayor Dave Bing: 13 police mini-stations to open [Electronic resource] // Detroit Free Press. – Mode of access : World Wide Web :
<http://www.archive.freep.com/article/20121205/NEWS01/121205039/Detroit-mayor-Dave-Bing-mini-stations-police>
185. Drug Abuse Resistance Education [Electronic resource] : [Home Page]. – Mode of access : World Wide Web :
<http://www.dare.org/starting-a-dare-program/>
186. Farmer M. Differential Police Response Strategies / M. Farmer // Washington DC : PERF, 1981. – 359 p.
187. Farrow J. Citizen Oversight of Law Enforcement: Challenge and Opportunity [Electronic resource] / J. Farrow // Police Chief Magazine. – 2003. – October. – Mode of access : World Wide Web :
http://www.policechiefmagazine.org/magazine/index.cfm?fuseaction=display_arch&article_id=111&issue_id=102003

188. Feltes T. Bürgernahe Polizeiarbeit – neuer Wein in alten Schläuchen? [Community Policing – New Wine in Old Wineskins?] / T. Feltes // Jahrbuch für Rechts – und Kriminal soziologie [Yearbook for the Sociology of Law and Crime]. – Baden-Baden, 1996. – P. 125–148.

189. Fraktale Sicherheiten. Eine Kritik der Kommunalen Kriminalprävention [Fractal Security. A Critique of Community Crime Prevention] / V. Schreiber. – Bielefeld, 2013. – 55 p.

190. Głowacki R. CPTED jako strategia zapewnienia bezpieczeństwa społeczności lokalnej / R. Głowacki, K. Łojek, E. Ostrowska, A. Tyburska, A. Urban. – Szcztyno, 2011. – 254 s.

191. Graham J. Crime Prevention Strategies in Europe and North America / J. Graham, T. Bennett // European Institute for Crime Prevention and Control. – Helsinki, 1995. – 678 p.

192. Hohage C. «Incivilities» und Kriminalitätsfurcht [«Incivilities» and Fear of Crime] / C. Hohage // Zeitschrift für soziale Probleme und soziale Kontrolle. – 2004. – № 1. – P. 77–95.

193. Jannetta J. Promoting partnerships between police and community supervision agencies. How Coordination Can Reduce Crime and Improve Public Safety [Електронний ресурс] / J. Jannetta, P. Lachman. – Washington : COPS US Department of Justice, 2011. – Mode of access : World Wide Web :

<http://www.urban.org/research/publication/promoting-partnerships-between-police-and-community-supervision-agencies>

194. Mainwald K. Community Policing w USA / K. Mainwald // Mit represyjnosci albo o znaczeniu prewencji kriminalnej. – Zakamycze, 2002. – S. 236–252.

195. National Fire Corps [Electronic resource] : [Home Page]. – Mode of access : World Wide Web :

<http://www.firecorps.org/>

196. National Neighborhood Watch Program [Electronic resource] : [Home Page]. – Mode of access : World Wide Web :

<http://www.usaonwatch.org/>

197. National Volunteers in Police Service [Electronic resource] : [Home Page]. – Mode of access : World Wide Web :

<http://www.policevolunteers.org/>

198. New Programs for Youth Offenders : a Search for Effective National Models / Center for National Policy. – Washington, 2001. – 36 p.

199. Pasco Police. Washington [Electronic resource] : [Home Page]. – Mode of access : World Wide Web :

<http://pasco-wa.gov/388/Mini-Stations>

200. Police Department for Michigan State University [Electronic resource] : [Home Page]. – Mode of access : World Wide Web :

<http://police.msu.edu/contact-us/police-oversight-committee/>

201. Policyjny program ograniczania przestępczości i społecznych zachowań w małych i średnich miastach «Bespieszne miasta» / Opracowano: w Biurze Prewencji i Ruchu Drogowego KGP przy współpracy z Biurem Kryminalnym KGP. – Warszawa, 2007. – 14 s.

202. Puppo L. D. Police reform in Georgia [Electronic resource] / Lilli di Puppo // U4 Practice Insight. – 2010. – № 2. – Mode of access : World Wide Web :

<http://www.u4.no/publications/police-reform-in-georgia-cracks-in-an-anti-corruption-success-story/>

203. Scimeca J. Low-Cost Innovations : Police-Community Partnership Program [Electronic resource] / John Scimeca // Police Chief magazine. – 2004. – September. – Mode of access : World Wide Web :

http://www.policechiefmagazine.org/magazine/index.cfm?fuseaction=display_arch&article_id=402&issue_id=92004

204. Skoczowski P. Dzielnicowy jako podstawowe ogniwo realizacji filozofii community policing w Polsce na przykładzie gminy Łańcut / Paweł Skoczowski // Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie. – 2012. – Nr 4 (12). – S. 21–33.

205. Volunteers in Partnership (VIP) Application [Electronic resource] / Melbourne Police Department. – Mode of access : World Wide Web :

<http://www.melbourneflorida.org/home/showdocument?id=1246>

206. Weitekamp E. Problem Solving Policing: Views of Citizens and Citizens Expectations in Germany [Electronic resource] / E. Weitekamp, H. Kerner, U. Meier // Social Work and Society International Online Journal. – 2003. – № 1. – Mode of access : World Wide Web :

<http://www.socwork.net/sws/article/view/253/428>

207. Wilson J. Q. Broken windows [Electronic resource] / J. Q. Wilson, G. L. Kelling // Manhattan institute. – Mode of access : World Wide Web :

http://www.manhattan-institute.org/pdf/_atlantic_monthly-broken_windows.pdf

ДОДАТКИ

Додаток А

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор Національної академії
внутрішніх справ
доктор юридичних наук,
професор

С.С. Чернявський

АКТ

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача
кафедри теорії держави та права НАВС Козік Марини Анатоліївни на
тему: «Правові основи соціального партнерства міліції в умовах
трансформації громадянського суспільства в Україні» у науково-дослідну
діяльність Національної академії внутрішніх справ**

Комісія у складі: начальника відділу організації науково-дослідної роботи кандидата юридичних наук Бодюла Є.М., начальника наукової лабораторії з проблем кримінальної міліції кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника Стрільціва О.М., в.о. начальника наукової лабораторії з проблем досудового розслідування кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника Вознюка А.А., розглянувши надані матеріали дисертаційного дослідження Козік М.А. «Правові основи соціального партнерства міліції в умовах трансформації громадянського суспільства в Україні» склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження мають необхідний науковий, теоретичний і методологічний рівень.

Результати наукового дослідження знайшли своє відображення при підготовці методичних матеріалів, де в якості джерел рекомендовано такі публікації:

- Козік М.А. Зарубіжний досвід соціального партнерства поліції та населення // Кримський юридичний вісник. Сімферополь. - 2011. – Вип. 2 (12). - С.178-183.

- Козік М.А. Взаємодія і партнерство органів внутрішніх справ та громадян: крізь призму адміністративних послуг // Митна справа. – 2011. - № 4. – С. 166-170.

- Козік М.А. Структурно-функціональна характеристика соціального партнерства за участю міліції // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2013. – С. 59-62.

- Козік М.А. Теоретичні підходи до визначення поняття «партнерство» у дослідженнях проблематики правопорядку // Науково-практичний юридичний журнал «Альманах права. Праворозуміння та правореалізація: від теорії до практики». Випуск 2. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. - 2011. – С. 187-189.

- Позитивний імідж міліції в Україні як чинник ефективного соціального партнерства міліції та громадськості // Збірник міжвузівської науково-теоретичної конференції «Підготовка кадрів міліції (поліції): історія та сучасність» (м. Київ, 11 червня 2011 р.). – С.26-28

**Начальник відділу організації
науково-дослідної роботи
кандидат юридичних наук**

Є.М. Бодюл

**Начальник наукової лабораторії
з проблем кримінальної міліції
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник**

О.М. Стрільців

**В.о. начальника наукової лабораторії
з проблем досудового розслідування
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник**

А.А. Вознюк

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник Управління кримінальної
міліції у справах дітей МВС України
полковник міліції

[Підпис] **ДОВІДО** **О.О. Лазаренко**
2015

АКТ

впровадження в практичну діяльність результатів дисертаційного дослідження Козік Марини Анатоліївни «Правові основи соціального партнерства міліції в умовах трансформації громадянського суспільства в Україні»

Комісія у складі: *Усєрєбінська Вікторія протирит*
дитячої заступниці та заступки заступ *ДП ЖНКО МВС*
Теретин полковника міліції *Володар Володимир Петрович*
— заступника інспектора *Віслюк протирит* *протирит* *протирит* *протирит*
дитячої ЖНКО МВС *Теретин полковника міліції* *Теретин*
Володимир Дмитрович — *старшого інспектора з особливих*
завдань *Віслюк протирит* *протирит* *протирит* *протирит* *протирит*
МВС *Теретин* *Молодого* *полковника* *Леміш* *Олег* *Богданович*
склала цей акт про розгляд результатів дисертаційного дослідження Козік Марини Анатоліївни на тему «Правові основи соціального партнерства міліції в умовах трансформації громадянського суспільства в Україні», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук з наукової спеціальності 12.00.01. — теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Комісія вважає, що результати проведеного Козік М.А. дисертаційного дослідження і пропозиції, розроблені дисертантом на основі узагальнених теоретичних і практичних засад, мають вагомий теоретичний і методологічний рівень, а також практичну значимість.

Пропозиції дисертанта Козік М.А. є науково обґрунтованими і можуть бути впровадженими в практичну діяльність органів та підрозділів внутрішніх справ України, зокрема у частині залучення громадськості до проведення заходів профілактики щодо попередження вчинення правопорушень серед дітей та відносно них.

Члени комісії:

[Підпис] *Бодяко В.П.*
[Підпис] *Теретин В.П.*
[Підпис] *Леміш О.Б.*

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник начальника – начальник
міліції громадської безпеки УМВС
України в Житомирській області
полковник міліції

Ю.М. Лебідь

04 квітня 2015

АКТ

впровадження в практичну діяльність результатів дисертаційного дослідження Козік Марини Анатоліївни «Правові основи соціального партнерства міліції в умовах трансформації громадянського суспільства в Україні»

Комісія у складі: начальника управління громадської безпеки УМВС полковника міліції Мазарчука В.Ю., заступника начальника – начальника відділу дільничних інспекторів міліції управління громадської безпеки УМВС підполковника міліції Ляховича О.В., склала цей акт про розгляд результатів дисертаційного дослідження Козік Марини Анатоліївни на тему «Правові основи соціального партнерства міліції в умовах трансформації громадянського суспільства в Україні», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук з наукової спеціальності 12.00.01. – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Комісія вважає, що результати проведеного Козік М.А. дисертаційного дослідження і пропозиції, розроблені дисертантом, мають вагомий теоретичний і методологічний рівень, а також практичну значимість.

Пропозиції дисертанта Козік М.А. є науково обґрунтованими і можуть бути впровадженими в практичну діяльність органів та підрозділів внутрішніх справ України, зокрема у частині:

1. Зміцнення партнерських відносин дільничних інспекторів міліції з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, населенням, громадськими формуваннями з охорони громадського порядку та профілактики правопорушень.

2. Залучення членів громадських формувань до спільних патрулювань по забезпеченню громадської безпеки та безпеки дорожнього руху.

3. Проведення інформаційної роботи серед населення для підвищення громадської думки й формування позитивного іміджу дільничного інспектора міліції.

Члени комісії:

**Заступник начальника – начальник
відділу дільничних інспекторів міліції УГБ
УМВС України в Житомирській області
підполковник міліції**

О.В. Ляхович

**Начальник управління громадської безпеки
УМВС України в Житомирській області
полковник міліції**

В.Ю. Мазарчук

ЗАТВЕРДЖУЮПерший проректор Національної
академії внутрішніх справ
полковник міліціїС.Д. Гусарєв27 березня 2015**АКТ**

впровадження у навчальний процес Національної академії внутрішніх справ матеріалів дисертаційного дослідження здобувача кафедри теорії держави та права НАВС Козік Марини Анатоліївни на тему: «Правові основи соціального партнерства міліції в умовах трансформації громадянського суспільства в Україні»

Комісія у складі: начальника кафедри теорії держави та права, кандидата юридичних наук, доцента, підполковника міліції Завального А.М., професора кафедри теорії держави та права, кандидата юридичних наук, доцента, Коталейчука С.П., начальника навчально-методичного центру, кандидата юридичних наук, доцента, підполковника міліції Корж-Ікаєвої Т.Г., склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження здобувача кафедри теорії держави та права використовуються у навчальному процесі при підготовці та проведенні лекцій, семінарських та практичних занять з курсантами та слухачами НАВС під час викладання навчальних дисциплін «Теорія держави та права», «Юридична деонтологія», «Партнерство правоохоронних органів та суспільства».

Результати наукового дослідження знайшли своє відображення у навчально-методичних матеріалах, де як джерела рекомендовані наступні публікації:

1. Козік М.А. Загальна характеристика соціального партнерства за участю міліції // Митна справа № 4 (76), 2011, ч. 2 – С. 3-7.
2. Козік М.А. Зарубіжний досвід соціального партнерства поліції та населення // Кримський юридичний вісник. Сімферополь, 2011. – Вип. 2 (12) I ч. – С.178-183.
3. Козік М.А. Взаємодія і партнерство органів внутрішніх справ та громадян: крізь призму адміністративних послуг // Митна справа № 4 (76), 2011, ч. 2 – С. 166-170.
4. Козік М.А. Структурно-функціональна характеристика соціального партнерства за участю міліції // Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2013. – С. 59-62.
5. Козік М.А. Теоретитико-методологические аспекты партнерства милиции с общественностью // Международный научно-практический правовой журнал «Legea si Viata» № 4, 2015.
6. Козік М.А. Теоретичні підходи до визначення поняття «партнерство» у дослідженнях проблематики правопорядку // Науково-практичний юридичний

журнал «Альманах права. Праворозуміння та правореалізація: від теорії до практики». Випуск 2. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2011. – С. 187-189.

7. До питання форм соціального партнерства за участю міліції // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Права людини: проблеми забезпечення, реалізації та захисту» (м. Запоріжжя, 24 лютого 2012 р.). – С. 12-15.

8. Позитивний імідж міліції в Україні як чинник ефективного соціального партнерства міліції та громадськості // Збірник міжвузівської науково-теоретичної конференції «Підготовка кадрів міліції (поліції): історія та сучасність» (м. Київ, 11 червня 2011 р.). – С.26-28

9. Конституційно-правові засади взаємодії громадськості з органами державної влади у сфері забезпечення правопорядку // Матеріали круглого столу «Конституція України: зміни чи нова редакція»: спец.вип./ редкол.: В.В. Коваленко (гол.ред) [та ін].- К.: Юрінком Інтер, 2011. – С. 79-84.

10. Ідея соціального партнерства як принцип взаємодії громадянського суспільства та правової держави // Збірник міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток державності та права в Україні: реалії сьогодення» (м. Одеса, 13-14 серпня 2011 р.). – С. 31-34.

11. Козік М.А. Деонтологічні засади забезпечення соціального партнерства за участю міліції // Науково-практичний юридичний журнал «Альманах права. Основоположні принципи права як його ціннісні виміри». Випуск 3. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2012. – С. 339-342.

12. Теоретичні підходи до визначення поняття «партнерство» у дослідженнях проблематики правопорядку // Збірник щорічної Міжнародної наукової конференції «Праворозуміння та правореалізація: від теорії до практики» (7 червня 2011 р., м. Київ). – С. 187-189.

**Начальник кафедри теорії
держави та права НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент,
підполковник міліції**

А.М. Завальний

**Професор кафедри теорії
держави та права НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент**

С.П. Коталейчук

**Начальник навчально-методичного центру НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент
підполковник міліції**

Т.Г. Корж-Ікаєва